

Julija Bračić

Razdrti mostovi

318 dom.

JULIJA BRACIĆ
RAZDRTI MOSTOVI

KNJIŽNICA JOSIPA VOŠNJAKA
SLOVENSKA BISTRICA
KNJIŽNICA POLJČANE

21.607

JULIJA BRAČIČ

Razdrti mostovi

POVEST

LAIBACH — LJUBLJANA 1943
VERLAG — ZALOŽILA NOVA ZALOŽBA

82-34.2

KNJAZEVNA JOSIPA VOŠNJAKA
POLJSKA BISTRICA
POLJČANE

21.607

318

DRUCKEREI „MERKUR“ A. G. IN LAIBACH
NATISNILA TISKARNA „MERKUR“ D. D. V LJUBLJANI
(VERANTWORTLICH — ODGOVOREN O. MIHALEK)

1.

»Zakaj mora biti tako?!« je zatrepetalo iz nje.

»Bog ve«, je puhtil dim iz cigarete. »Tudi jaz bi rajši ostal doma, pa nas je preveč. Kaj češ, vojake sem odslužil, čas je že bil, da sem se ogledal po službi. Še sreča, da so me sprejeli na policijo. Prav za prav bi morala biti tudi ti vesela.«

»Saj sem menda res malo otročja, da se bojim.« V zadregi se je igrala z robom pisanega predpasnika. Sama nase se je jezila, da je nocoj tako boječa in se smešno vede. Pa si ne more pomagati; čisto natanko čuti, da ji nekaj zadruguje zanko okrog srca. Toda kako naj to dopove njemu, ki stoji pred njo tako široko razkoračen, ko da bi vsemu svetu molil pest pod nos! — Le oči je dvignila ter jih trdno uprla v njegove.

Molčala sta. Mlačen poletni večer je molčal z njima. Še celo zmerom budni veter je zdaj dremal v vejah zrelih češenj. Zlate božje oči na nebu so mežikajoč trepetale z njima v opojno-sladkem brezčasju...

»Dolgčas bo«, je vzdihnila, da je pač nekaj rekla. Prav za prav je hotela povedati nekaj drugega, pa ni mogla spraviti iz grla. Saj ji je bil že pred meseci povedal, da je zaprosil za službo, toda takrat se ji je zdelo vse zelo daleč. Saj se bo še morda kaj spremenilo, se je tolažila. Nocoj pa je iz jasnega treščilo pred njo: gre!

»Tudi meni bo dolgčas.« Čudna toplota se mu je vzela v glas. »Pa kadar mi bo hudo, bom mislil na dom, na moje Stanovsko in na tebe.«

»Kadar ti bo dobro, boš na vse troje pozabil«, se je skušala nasmehniti ona, pa bi bila rajši zajokala.

Ni odgovoril. Le roko ji je stisnil, da jo je zbolelo. Potlej se je vzravnal: »Pa saj ne grem že jutri; še ves teden bom doma.«

»Saj«, je dejala ona tjavdan. Sosedov Pazi je hripavo zalajal. Kure v kurnici so se splašile in kokodajsnile.

»Lahko noč, Florijan!« Z bosimi nogami je neslišno spolzela po ilovnatem préderju do vežnih vrat ter pritisnila na kljuko.

»Lahko noč, Veronika!« je dejal in njegovi koraki so utonili v rosni travi. Na koncu hiše se je ozrl. Ona je bila izpustila kljuko in gledala za njim.

»Veronika!«

»Kaj?«

»Jutri bo na Ljubečni žegnanje. Škapulirska nedelja. Da ne pozabiš!«

»Veš, da ne. Kaj vendar misliš?«

»Dobro spi!«

»Tudi ti.«

Veronika je zaprla vežna vrata. Od znotraj jih je zaklenila s ključem. Potem je stopila v hišo, ki je že pospala. Tiho se je razpravila in legla v posteljo k sestri. Pa ni mogla zaspati. Slamnjača, natlačena s šumečim kožušnjem, ki ga druge krati niti čutila ni, jo je tiščala in zbadala, da se je preobračala na levo in desno. Siloma je priprla veke. »Nočem nič več misliti«, si je vztrajno dopovedovala.

Pa je že spet zagledala Florijana: temno suknjo z bleščečimi srebrnimi gumbi je nosil. Prepasan je bil s

širokim rjavim usnjatim pasom na veliko zaponko spredaj. Za pasom mu je visela težka gumijevka. Glavo mu je pokrivala visoka čepica, sredi nje pa se je svetil pozlačen grb. Vsaj tako približno je že videla napravljene policijske stražnike, ko je bila po opravkih v mestu. Tak bo tudi Florijan. — Zdaj ga je gledala, kako je stopal po cesti možato, premišljeno, veličastno ko za procesijo. Obraz mu je bil trd, mrk in nedostopen. Strah jo je bilo. Skušala se mu je približati, vsaj od daleč mu je hotela reči »dober dan«, pa jo je s tisto strašno gumijevo gorjačo surovo odrinil. Pogledala ga je v oči, pa je vsa vztrepetala: tako ostro in ledeno se je zarezal vanjo njegov pogled, da je hotela zbežati in bežati čim dalje, samo da uide tej nedopovedljivi grozi. A noge so ji ostale prikovane in iz grla ni mogla spraviti niti drobne piska.

Kožušinke jo je zbadlo, da se je morala znova obrniti. S hodno rjuho si je brisala potni obraz ter želela, da bi bil že dan.

Ob prvem bledem svitanju je vrgla Veronika cunje nase in odklamala po svojih opravkih. Dala je jesti dvema prašičkoma v svinjaku, vrgla kuram nekaj zrn koruze, in te so se zanjo zravsale, da je perje frčalo po pometenem préderju, potlej je stopila pred kolen v kuhinji, zakurila v peč ter pristavila za žgance. Kruha vse leto ni pri hiši razen o božiču in veliki noči ali kadar zakoljejo slabo zrejenega prašiča. Kar Veronika pomni, je bilo pri Trdinovih tako, še ko je živela mati, in tako je zdaj, ko je preteklo že dve leti, kar so jo odnesli k fari. Če se je pri koči kaj spremenilo, se je na slabše, ne na boljše. — Zdaj sta v njej še dva negodna, Franček in Lizika; Cilika je hvala Bogu že v trinajstem letu,

Urban jih bo v kratkem petnajst. Njega oče že precej časa nekam po strani pogleduje: kaj ne vidi, da je že velik, koča pa tesna in skleda plitve? Veronika dobro ve, da bo to fantu kmalu na glas povedal in se že zdaj boji zanj.

»Pa dotlej se morda še kaj spremeni«, se je domislila, ko je šla v hišo buditi Ciliko in mala dva, ki sta imela postlano na klopi ob peči.

Potlej je zlezla po lestvi na hlev.

»Urban!«

V odgovor je zalajal sosedov Pazi.

»Urbaaaaaan!«

Nič.

»Vstani, Urban, gremo na Ljubečno.«

Kakor bi ustrelilo, je fant blisknil pokonci, se mimogrede vtaknil v hlače, preskočil polovico klinov na lestvi, zviška brcnil mače, ki se je oblizovalo na pragu, z boso nogo pohodil še topli kurjek pred listnjakom ter zdrvel v hišo.

»Divjak!« se je za njim hudovala Veronika, sama pri sebi pa se smejala.

»Jest!« je kmalu za tem prinesla v hišo zvrhano skledo žgancev, Cilika je za njo pritresla žlice in v piskru prežganko.

»Tako malo ocvirkov«, je že spotoma videl v skledo Franček.

»Toliko ko nič«, je ugotovila Lizika.

»Še preveč za vaju, ki nič ne delata«, se je hršil Urban.

»Saj se bodo še ti največ tebe prijeli«, je uščipnila brata Cilika.

»Tiho, smrklja! — Kdo je starejši?!«

Franček je izrabil prepir in skrivaj z roko segel po žganec. Vroč je bil, da se je kadilo iz njega. Speklo ga je v prste. Puuuul... Moral ga je predeti v drugo roko. Na vrhu se je tresel masten ocvirek. Ko bi le ne bil tako neznansko vroč!

»Krc«, ga je tedaj pecnila po prstih Lizika. Mastni ocvirek se je zatakalikal pod mizo.

»Šlek, šlek, šlek«, so mu drugi strgali korenček. »Ne moreš počakati, da bi začeli vsi!«

Franček je zatulil.

»Atu vas zatožim, ko pridejo od maše!« jim je zagrozila Veronika, začenshi očenaš.

Zajeli so, čofotali, cmokali in škrebli z žlicami. Samo na sredi sklede je še ostal nedotaknjen ozek, visok kupček, ki se mu je na vrhu šopirilo še nekaj drobnih ocvirčkov. Če bi ne bilo Veronike zraven, ki je na vse tako prežeče gledala, bi se bil tudi ta že zdavnaj prevrnil. Tako si ga bo pa najbrž spet podvrgel Urban, kakor je že navada.

Urban je res z žlico vztrajno spodkopaval trdnjavo na sredi sklede.

»Glejte požeruh!« se je razvnela Cilika, a v tem trenutku se je oblegana trdnjava že nevarno nagnila, takoj v naslednjem se prekopicnila čisto natanko na prostor, kjer je gospodarila Urbanova žlica.

»Na, gladovnež!« so zastale žlice. Čof! Plackale so najprvo vse po Urbanovih licih, ta pa jim je začel vračati, vsekrižem, kamor je priletelo. Vroča prežganka je pljuskala na vse strani.

Z najhujšimi grožnjami je Veronika napravila red. Potlej so otroci mirno pospravili še vse drobce rumenih koruznih žgancev ter posrebal prežganko do zadnje kaplje.

To jutro se je Veronika dolgo obirala pred na pol zdrobljenim ogledalcem na steni. Oblekla je temnomodro krilo in belo bluzo s širokim pasom navzven. Na glavo si je zavezala belo židano ruto, ki so se v njej svetili zlati grozdi in temnelo široko trsovo listje v tisoč odtenkih. Nad visokim čelom je izpod rute kukal kostanjev kodrček.

»Še na vrt stopim«, se je domislila materine navade. Mati se v poletnem času nikoli ni odpravila na mašno pot brez šopka; zataknila si ga je bila za pas ali ga dela v mašne bukvice.

Veronika je izbirala med rosnim cvetjem. Dehteče se ji je nasmihala prežiljka s sosedom majaronom, martinček je s svojimi drobnimi belimi cvetki silil v košati roženkravt, rožmarin s svojim večno živim duhom se je pretegoval kvišku, fajgeljček je gorel v ognju...

»Pušelj pa mora bit'«, je tedaj zapelo. »Mi ga boš dala?«

»Da boš norce bril z njim!«

»Ne bodi no, Veronika. Sem jih že kdaj?« je bil Florijan rahlo užaljen.

»Ves vrt si potrgaj, če hočeš«, je popravljala dekle in ga tako živo pogledovala, da je fanta toplo prijemalo krog srca.

»Kar ti mi ga daj! Da se bom postavil. Saj veš, žegnaje — in povrh še zadnje zame.«

Veroniko je kljub toplemu soncu zazebló v srce. Neprespana noč s strašnimi blodnjami je zaživela pred njo. To mu mora povedati. A zdajle ne. Prelepo je jutro, rože vse preveč dišijo in sonce preživo gleda na vrt, da bi mogla govoriti o teh žalostnih stvareh.

»Pa res ne vem, kakšen bi ti bil všeč«, je bila v zadregi.

»Rožmarin in roženkravt, ni treba vsaki babi prav't«, se je smejal fant. »Malo zelenega za upanje, malo rdečega za ljubezen; metle, kakor za nabor, pa ni treba.«

Veronika je utrgala najbolj krvavordeč nageljček, napravila šopek ter ga zataknila fantu za klobuk. Florijan je stisnil njene od rose vlažne prste, da jo je zbolelo, zavihral s klobukom po zraku ter pridušeno zavriskal.

»Ti še ne greš?« je potlej vprašal.

»Kar koj te doidem. Tamle, viš, že gredo ata; naročiti jim moram zavoljo otrok in kuhinje. — Do Matevža pojdeva vkup, tam me bo čakala Štefka, tebe pa najbrž Jaka.«

»Menda. Pa le hitro pridi!« je izginjal Florijan med jablanami in slivjem.

»Bolj počasi hodi«, je zaklicala za njim Veronika, potlej pa še pohitela v hišo.

Lahno in urno ko ptica se je čez nekaj minut spustila med trsjem navzdol. V grapi, na široko izhojenem potu ob gozdu jo je čakal Florijan. Skupaj sta potem puščala za seboj na redko razsejane hiše po bregeh, grapah in pobočjih.

»Dobro jutro!«

»Bog daj!«

»Lep dan bomo imeli.«

»Lepo se je naredilo, res.«

»Je vaš že šel?«

»Še ne. Čaka vas.«

»Bomo menda bolj pri zadnjih.«

Tako so se nabirali od hiše do hiše in ko se jim je v dolini pridružil še cvet Stare vasi, jih je bila že dolga vrsta. Matere z otroki, kolikor niso bile že pri rani maši, so hodile same zase; te imajo svoje pogovore, mladina svoje norčije.

Pozdravili so se s šumečo Dravinjo, ko so čez leseni most zavijali v nov, najdaljši hrib. Z leve jih je ogledoval kopasti Boč, vas pod njim se je svetlikala kakor gnezdo belih jajčec, preden sede koklja nanje. Na desni so v soncu mežikali vrhovi konjiških gorá, za njimi se je smejala prijazno, zeleno Pohorje. Skoraj v kolena so se grizli, ko so se gnali v strmi hrib, vrh katerega se je bleščala bela golobica, cerkvica Marije Ljubečke.

»Kako je vročel« so tožila dekleta.

»Kaj bo šele nazaj grede!«

»Bi najrajši videle, da bi prišla kar cerkev k vam«, so jim nagajali fantje.

Zmerom bolj se je zajedala pot v breg in v goščo s cvetočim vresjem. Nekaj sežnjev više so se zapodili otroci med grmičje zorečih malin. Sončna poseka jih je bila vsa polna. Dečki in deklice so si tlačili v usta sladke jagode in si packali sveže oprane srajce in pisane nedeljske oblekce.

Med borovjem in macesnovjem na drugi strani je rumenela zdravilna arnika; to bodo trgale gospodinje nazaj grede. Nimaš boljšega za rane in prisade, kakor je ta rastlina, v domačem žganju namočena.

»Bim, bom, bom, bim...« Marija na Ljubečni je poklicala romarje. Nekatere romarice so se umaknile za pritlikavo borovje, da bi se obule. Do sem so šle ponajveč bose, svetlo zlikane čevlje so nosile v rokah. Tako se laže hodi, obutev se ohrani in nazadnje je pa tudi nekaj čisto drugega, če stopiš tjale gor proti cerkvi v svetlo se bleščečih čevljih, kakor če si spotoma že vso roso z njimi omedel.

Tudi Veroniki se je zdelo, da je sveže okopana in pomlajena, ko je stopila s pravkar obutimi čevlji na kamnitno stezo. Z veselim trijančenjem je zdaj klicala

Marija svoje ljudi čisto od blizu. Gruča romarjev se je stisnila, vzvalovala čez zadnji obronek že kar v procesiji ter se usipala na zeleno tratino pred cerkvijo.

Svilene rute žená in deklet so v soncu spreminjale žive barve, v vetru plahutale, se sklanjale, trepetale in se upogibale, kakor bi se jata belopisanih ptic sprostirala in zgibala s perutmi.

Marija Ljubečka na Ljubečni! Rod za rodom si tod okrog ohranja zgodbo o njenem zvestem cerkovniku:

Jutranjico je bil šel zvonit, pa je med vrati srečal samo Mater božjo, ki je hotela kar meni nič tebi nič mimo njega in po bregu navzdol. Cerkovnik se je močno prestrašil in ponižno povprašal Marijo, kam se je v tako zgodnji uri namenila. Čudežna Gospa je tedaj odprla svoja sveta usta in rekla, da gre od tod tja v tretjo faro, faro slovenjebistriško. — Zopet je cerkovnik Marijo prav plaho pogledal in vprašal, kaj neki se ji je tu na Ljubečni zamerilo; ji morebiti manjka sveč na oltarju ali pa morda svetih maš? — Presladka Devica je odvrnila, da ji ne manjka ne sveč na oltarju in tudi ne svetih maš, pač pa ji manjka časti in hvale, ki ju v poljčanski fari ne dobi. — Ljubečki cerkovnik se je na mile solze zjokal, pokleknil pred sveto Marijo in jo prosil, naj za božjo voljo tega ne stori in uboge poljčanske fare ne zapusti... In sveta Mati se je dala preprositi in omehčati. Vendar je rekla, da četudi bo tu ostala, v velikem oltarju ne bo več stanovala; v zvonici si bo sedež izbrala in tam prebivala. Gledala bo od tam tja čez na Svete Gore k svoji sestri, ki na prestolu sredi cerkve sedi in ljudstvu pomoč deli...

Sveta Marija je besedo spolnila. Sedla je na prestol v zvonici, od koder še danes gleda čez hribe, gorice in goščave tja do Svetih Gor proti hrvaški strani. Gleda

tudi na uboge romarje, ki se zgrinjajo k njej, lovi njih proseče poglede, ko hodijo mimo nje v cerkev in nazaj, šteje tople vzdihе in prošnje klečečih mož in žená za domove, živad in otroke, suši solzni nemir in plaho beganje mladih src.

Zdaj Mariji na Ljubečni menda ni več tako dolgčas. Ljudje romajo k njej od velikonočnega ponedeljka mimo vseh večjih praznikov, Markovih in križevskih procesij tja do jesenske zahvalne nedelje. Odkar je bil Dolinškov oče Martin pred leti zbral za nov veliki zvon, stresa ta bronasti pevec srebro čez hribe in polja. Ko je lani zapel za večni pokoj samemu Dolinšku, se je razlilo iz lin na hribu kakor dolg, tožeč jok, in ljudje so rekli: »Glejte, zvon žaluje kakor živ človek...«

Veronika se je po vegljastih, škripajočih stopnicah povzpela na kor.

»Ti, ali je res?« jo je takoj ob začetku pridige sunila pod rebra Trpežnikova Tilika.

»Kaj?«

»Da gre Bohakov Florijan za stražnika. Pa kaj se boš delala nevedno!«

»Prav meni, misliš, bi bil moral povedati«, se Veronika nalašč ni hotela izdati.

»Misliš, da res ne ve«, jo je Vidmarjeva Lizika uščipnila v laket. »Le vlekla bi nas rada.«

Kaplan je šinil z očmi s prižnice na kor in pevke so se pomuljeno potuhnile. Veronika mu je bila v srcu hvalježna. Bo imela vsaj mir. Pa če se na glavo postavijo, ne bo pokazala, da ji je kaj. Ne bo in ne bo! Počemu bi vtikali nosove v njuno skrivnost! — Saj dobro čuti, da je Florijan danes še ves in čisto njen, potlej Bog si ga vedi, kako bo. Svet je zapeljiv in zvit. Vahnikov Jože je šel v mesto lani, Kurnikov Albin letos — njuni dekleti

ju zaman čakata. Albin se bo zdaj bojda oženil. Njegovemu dekletu, okroglolični Miciki, se ljudje posmehujejo: »Kaj mu je pa prehitro verjela, prismodal« — Čez leto, dve, se bodo morebiti smejali že njej...

Šele kaplanov glasni amen je vzdramil Veroniko, da se je zganila in zbegano pogledala okrog sebe. Le tja na desno si ni upala. Tam je stal Florijan. Kar se dá mirno je segla po note ter se uvrstila k sopranu.

»Če ne pojeva zadnjikrat takole skupaj«, jo je prešinilo sredi pristopne pesmi, da ji je glas čudno zamiral. Ne, ne, ne, je zapirala oči pred grozečimi slikami iz noči.

»Nikdar več ne bo tako lepo«, jo je znova ugriznila bolečina, da je skoraj klecnila. Tedaj jo je dvignil tisti ljubi, tako dober glas... Florijan je pel sam:

»V večnem žaru si blesteča...«

Grenko-sladak val je zagrnil Veroniko čez in čez. Tako Florijan ni pel še nikoli. Njegov mladi, čisti in tako čudežno mehki glas je zaplaval po cerkvi, da so ljudje dvigali glave in strmeli. Pobožne ženice so se zmotile v molitvi in skrivši pogledovale na kor, ko kar verjeti ne morejo, da bi znal tako peti domač človek! Saj te kar zanaša tja gor nekam pred prestol same nebeške Kraljice, kjer ni več ne rev in ne nadlog...

Florijan je pel, pel.

Veroniki se je zdelo, da bi ta trenutek lahko z roko zgrabila mehko fantovo dušo in jo obračala v dlaneh, tako vsa prozorna se ji je zazdela. Vse tisto večno zamolčano, nikomur izpovedano, neizgovorjeno čustvo je pretočil v pesem. Vse tisto skrivnostno, nerazumljivo, ki ga je včasih obdajalo ko kamnit zid, je zdaj odpadlo od njega in Florijan je bil v tej uri samo še pesem in proš-

nja, ki je kot silna puščica predrila cerkveni strop ter se pognala v višine. Razodel se je kot otrok, ki bi ga morala pobožati po mehkih laseh, pa tudi kot mož, ki trpi in ljubi in bi rad vso bolečino slovesa izkričal iz najglobljih globin...

Doslej ga še nikoli ni tako čisto razumela. Kakor bi trenil, so se razblinile nočne sanje. Razločno je čutila, da ji tista dušeka zanka okrog srca popušča. Bila je naenkrat sproščena, potolažena. Njen fant bo ostal, kakršen je danes.

Florijanova pesem se je izhrepenela pod sivkasto belim cerkvenim obokom, on pa je še zmerom nepremično stal. Rdeči, zgarani prsti so oklepali note, pa ni gledal vanje. Ko so usta utihnili, so oči še vedno pele... Nekje daleč so bile na potovanju in so se zdaj počasi in nezavedno vračale.

Duh po kadilu se je razdišaval po cerkvi in ljudje so kloznjajoč rinili k vratom.

»Kako se vsem mudi v krčmo«, se je že na pragu jezil stari Nadložnik. »Kakor da bi jo že čez eno uro spuhali v dolino. Saj bo počakala, ljudje božji, saj bo počakala!« Iz žametnega jopiča je potegnil uro na težki srebrni verižici, slovesno pljunil po travi, se potlej s priprtimi očmi ogledal po svojih sosedih ter se delal, ko da misli čisto po pameti odriniti po hribu navzdol proti domu. Ko pa je postrani poškilil za svojo ženo, ki se je na stara leta spremenila v angela varuha, in videl, kako goreče izbira med lectnato šaro ure in rožne vence z debelimi pisanimi jagodami, so se mu namrgodena tanka usta razlezla v nasmešek. »Srečno, srečno, stara!« ji je v duhu pomahal z roko, ko jo je ubiral v bližnjo klet. Tam toči danes Jazbec izpod Ljubečne; še zunaj je bil postavil klopi in

mize ter jih ogradil z mladim, zelenim brezovjem. Kapljica in pol! Nadložnik je že na pragu požrl debelo slino.

»Pje, Nadložnik, ga bova malo cuknila, kaj?« ga je pozdravljal sosed, ki je tudi pravkar sedal.

»Mhm. Pa samo požirek za najhujšo žejo.«

»Le bolj velik bo moral biti.«

»Pa ne požirek tvoje Šeke, ki nima na kaj piti«, mu je vrnil Nadložnik ter široko sedel za mizo, vesel in srečen, da jo je tako lepo pobrisal na varen kraj. Če bi Nadložnico njen tako težko zmotljivi nos zavedel sem noter za njim, je zdaj zavarovan med svojimi dobrimi sosedi; ti jo bodo že znali zlepa odpraviti. Na samem z njo je malo bolj sitno. Cmevka se ti, jerga in ti vse mogoče oponaša, da se človeku žolč razliva po jetrih. Kakor da bi ne bil tele zlate kapljice sam Bog ustvaril in blagoslovil...

»Saj nam je od vsega skupaj le še ta ostal na svetu zvest!« kima stari Nadložnik, ko žulita s tovarišem že drugega pollitra.

Cerkveni pevski zbor pa je bil za to nedeljo — kakor vsako leto — povabljen na kosilo v župnišče. Nihče ni vedel, kdaj se je začela ta navada; bila je, oprijeli so se je. Že vnaprej so se pevci in pevke smejali postarni kuharici Kristini, ki je bila vselej nataknjena. Kaj ne bo: lesti tako visoko v hrib, in če bi šel prazen, bi človek nič ne rekel, a povrh moraš vleči kakor mula, da se skoraj pretrgaš, pa samo zato, da si tile tu gori naphajo želodcel! Kakor da bi ne bilo boljše in laglje, drčati po bregu navzdol s praznim in si ga napolniti šele spodaj! Toda kakor Kristina premišlja in se jezi, si kar naravnost le ne upa dregniti v sršenovo gnezdo. Navada je taka in ne gre, da bi kar meni nič tebi nič pometli z njo.

Jedli so juho z rezanci.

Dekline so kihale, fantje se glasno smejali, ko je vstopila spet kuharica in jim še ponujala juhe iz velike sklede.

»Oh, gospodična Kristina«, je pogledal Florijan kuharico naravnost v oči. »To mora biti za vas hudo.«

Kuharici se je srepi pogled za spoznanje omilil. Vendar nekdo, ki je vsaj malo vljuden in ceni njeno trpljenje in delo. Celo nasmehnila se je, ko je vprašala:

»Kaj?«

Florijan pa je nedolžno vprašal:

»Ali ne, tu gori je težko za vodo? Pa tako daleč in toliko je morate znositi za nas!«

Kuharica ni koj razumela. Ko pa je videla muzajoče se obraze, je vedela, da je zavoljo preredke juhe. Prekasto je pogledala Florijana in žal ji je bilo prejšnje prijaznosti. Zato je zdaj tembolj osato bevsknila:

»Rajši bi vas imela doma pri fari desetkrat ko tu gori enkrat.«

Florijan je mirno nadaljeval:

»Bog ve, če je res. Sinoči se mi je sanjalo, da sem grizel presno solato na cerkovnikovi gredi; ali verjamete, da je bila boljša ko stročji fižol?«

Kuharica je brez besede odvihrala. S treskom je zaloputnila vrata, pa še ni mogla preslišati smeha, ki se je udril za njo. Vedeli so, da bo za prikuho lanski, v kisu vloženi stročji fižol, ki so ga do polovice že sinoči skuhali doma. Vsako leto je tako in vsako leto se smejejo na ta račun. Saj se prav za prav smejejo vsemu: plitvim krožnikom, ki so samo zato na svetu, da gre manj jedi nanje, pokvečeni porcelanasti vazi na mizi, ki ji je odkrušen precejšen kos gornjega robu, dekletom tam zunaj, ki jim v vetru plahutajo svilene rute, ko se gnetejo pod opojno dišečo lipo pred cerkvijo ter komaj čakajo, da bi

jih fantje posili zvlekli v zeleno uto, kjer se je godec Franček že razkoračil s svojimi harmonikami. Smejejo se slepeči sončni luči in belim oblakom, jadrajočim po sinjem nebu in ki se zdijo danes z njimi vred kar na poskok, kakor bi hoteli zdaj zdaj zaplesati polko. Smejejo se nazadnje sami sebi in svojim neumnostim, lepi nedelji tam zunaj in vsemu svetu.

Veronika je pozabila vse drugo in na široko požirala zlate trenutke sedanjosti. Sedela je med svojimi žuborečimi tovarišicami, zbijala šale, pomalo pokušala sladko belo starino iz župnikove kleti, pogledovala po strani na Florijana, pa takoj skrila oči za svilen Tilikino ruto, kadar so se ujele z njegovimi. Smejala se je z belimi zobmi, kakor bi trkalikal steklene kroglice na vrvici, pa sama prav za prav ni vedela zakaj.

2.

Ob tednu se je Bohakov Florijan odpravljaj v mesto.

Njihova hiša je sedela na bregu, skoraj čisto nasproti Trdinovi. Vmes so bile po zravninah pobočij raztresene hiše in kočje kakor na polovici rožnega venca. Če so zmladleta Bohakovi kopali v vinogradu, si čul smeh kopačev sem do Trdinovih, in kadar je Florijan ob sončnem vremenu zagledal med slivami in hruškami nazaj zavezano rdečo ruto, je zažvižgal, in Veronikina lica so zacvela v vseh rožnatih barvah. V pozni jeseni, pozimi in v zgodnji pomladi, ko je sadno drevje molelo v zrak razkrečene gole veje, si videl od Bohaka celo na Trdinovo préderje; nasprotno pa se Bohakovo ni videlo do Trdina, ker je bila hiša obrnjena na drugo stran.

Na uleknjeni sredini sta bila oba griča zasajena s trsjem, niže doli proti grapi, na ravnici zgoraj in pod vrhom so se razpeljavali dolgi, sloki ogoni njiv. V grapi med bregovoma se je bila razrasla gošča z mladim leskovjem, borovjem, visokim vresjem, ki sta ga vsekrižem prepletala trnova ostrožnica in robidovje. Nekako v sredi gošče je pritekal izpod brega studenec s prečudno dobro vodo, ki se je po izdolbeni strugici iztekala v dolino na travnik. Ta ozki jarek je delil grapo in svet na dvoje: tostran Trdinovo, onstran Bohakovo.

Trdinove njive so bile večidel v pušči, posevki medli, jalovi in stuljeni, kakor bi jih dušila sušica. Roda zemlja je razgaljala široke redčine, ki so se ljudem posmehljivo

režale v zobe kakor zaplate na gospodarjevih hlačah. Bohakovo silje pa, kakor bi bilo v enem dnevu pognalo iz gnoja: mlado, sočno in krhko, njive so bile kakor samo cvetje. — Pri Trdinu so cvele na oknih žareče pelargonije, pri Bohaku pa kruh v miznici. Trdinovi so jedli trikrat na dan, Bohakovi petkrat. Trdinova koča je bila lesena, črna od zunaj in krita s slamo, Bohakova hiša zidana in krita z rdečo opeko. Pri Trdinovih je mukala v hlevu ena sama pretrgana krava, pa še ta je bila Bog si ga vedi od kod izposojena za nekaj tednov v rejo, toliko da so pokrmili pičlo zalogo sena. Pri Bohakovih jasliah sta prežvekovali po dve kravi in še kak teliček, zraven pa so v svinjaku krulile po štiri dobro rejene svinje. Bohakovi niso imeli več očeta. Gospodinjila je mati, ki se je gnala za žive in mrtve, da je ohranjala takle težaven bregovški grunt; Trdinova koča je imela gospodarja in očeta, ki se je vnemal za muziko, vino in gostilne, dom pa mu je lezel na kup in kričal po mrtvi gospodinji.

Eno pa je bilo narobe: Trdinov vinograd, ki so bile v njem na gosto nasajene košate breskve kakor nageljčki sredi zelenega šopka, je bil za spoznanje lepši od Bohakovega. Zanj je skrbel Trdin z ljubeznijo, kakršne za otroke in rajno ženo nikdar ni poznal.

Veronika je v zelniku nabirala za svinje, ko je pod večer prišel Florijan, da bi ji rekel srečno. Rumenkasto zeljno vehovje, ki ga je bila odtrgala od sivozelenih sadik, zavijajočih se v trde glavice, je zmetala v veliko košaro, potlej sta sedla na ozare. Gledala sta za soncem, ki se je pravkar odpravljalo v svoj zlati grad za gorami. Iz dimnikov koč in hiš, razvrščenih v polkrogu po vrheh, se je sukljal dim: gospodinje so kuhale večerjo. Cvetočele so privabliale brez števila svatov v svoje razčeperjene veje. Čisto blizu od nekod je prihajal vonj po krom-

pirju v koscih in praženi čebuli. Zvon pri farni cerkvi svetega Križa je molil angelsko pozdravljenje. Po travnikih spodaj v dolini se je med vrbami skrivnostno speljavala Ličnica. V travah so cvrkutali murni.

Mlada dva nista mnogo govorila. Tu pa tam je kateri poskusil, pa je rajši koj umolknil. Presmešno se jima je zdelo to jecljanje, ko bi vendar ne mogla z besedami vsega sveta zajeti tega, kar jima je polnilo notranjost. V obeh je tiščalo, kipelo, vrelo, pa obenem tudi zamiralo. Bilo je nekaj lepega, nedopovedljivo blaženega, čemur zdaj prožita roko v slovo, pa bi vendar rada obdržala za svojo večno lastnino...

Premehek, prepoln drobnih čudežev je bil ta večer, prepoln z opajajočo lepoto, ki je že bolela in spreminjala trudno vsakdanjost v nedosanjano hrepenenje...

»Pa bi ostal, Florijan!« je tedaj mehko ujela Veronika fantove roke v svoje.

Florijan se je zdrznil; le kako je mogla uganiti njegovo najskrivnejšo misel, ki se mu je šele spočela? Sam si je ni upal na glas povedati. Saj je res nespameten! Zamenjuje raj s puščavo. Z vsem srcem visi na teh gričih, pa jim obrača hrbet. Žar domačega sonca mu prigreva obraz, on pa stega roke za tujimi sencami. Kdo ve, če se mu ne bo ta nocojšnja mehka sreča in nemirno pričakovanje vsega, kar bo za tem prišlo, izpregorelo nekoč v mrtev sij?

»Ne morem. Preveč nas je pri hiši. Moram napraviti prostor mlajšim...«

Florijan je komaj spravil te skope besede iz sebe. Veronika ga je razumela. Trpi. Saj je tudi njo prevzela nepojmljiva bolečina. Ugašajoče sonce je objelo vrhove smrek na nasprotnem hribu, da so zagoreli — kakor duši obeh mladih ljudi, sedečih na zelenih ozarah.

Veronika je čutila, da se je tista daveča zanka, ki je bila v nedeljo tako čudežno odnehala, znova zadržala krog njenega srca, ji silila v grlo in dušila besede.

Nazadnje se je le opogumila. Z roko mu je popravila čepico, ki se ji je zdela preveč postrani.

»Veš, Florijan, meni se le tako nekam zdi —«

»Kaj se ti zdi, deklinica moja?« jo je nežno pobožal po laseh.

»Da je konec — — — najinih najlepših časov...« Ustrašila se je besede, ki je njej sami zvenela mrzlo in tuje, ko za lase privlečena.

»Se ti meša? — Odkar sva si povedala, da se imava rada, je med nama samo eno: ljubezen in zvestoba — vse drugo je manj ko nič!«

Fant je trdo pribijal besede. Ni pogledal dekletu v oči; zbal se je njihovega sijaja in svojega nemira, ki se je neopazno selilo iz srca v vse ude.

Veronika je vstala. Za njo še Florijan.

»Ko bi le pri nas drugače bilo«, je vzdihnila. »In zdaj še tebe ne bo blizu.«

»Vem, da ti ni lahko. Potrpi! In ne pretegni se z delom. Vaše domačije ne boš obrnila na prav, če se na glavo postaviš! Je preveč zavoženo. — Tudi za naju se bo kdaj spremenilo na boljše. Takrat, Veronika...«

»Takrat?« Njene vlažne ustnice so zahtevale odgovor.

»Si bova nekje kupila krpo zemlje in hišico, ki bo čisto najina. Boš videla!«

»Toda kupiti bova morala kje tu blizu, jeli«, se je zasmejala njena mladostna vera. »Nikjer drugje ni tako lepo kakor tu gori na Stanovskem.«

»Da, tu je najlepše... Le upanja ne smeva izgubiti, drugače bova izgubljena še midva.«

Veronika ga je pogledala globoko v oči in tiho, a trdno izpregovorila:

»Zanesem se nate.«

Florijan je poljubil te sladke besede z njenih jagodovih ust, potlej je v skokih zdirjal po bregu navzdol.

V poznem mraku tistega večera je sedela Veronika s svojo mlajšo sestro na klopi pod tepko. Cilika je z očmi lovila brenčeče hrošče, čudila se murnom v travi in oponašala čričke, ki so kar naprej drluckali med trsjem. Spodaj ob potoku so regljale žabe, katerim je kak seženj niže, ob Zdolčevem ribniku, odpeval drugi zbor in v Kanglarjevi mlaki kvakal tretji. Med njihovo pesem in pasji lajež so se vzpeli čez breg še pojoči fantovski glasovi.

»Juuul — Fantje se gredo kopat«, je planila Cilika.

»Mhm«, je zinila Veronika. Tako je bilo zmerom ob takih toplih poletnih večerih. Iz vseh bližnjih bregov in dolin se hodijo fantje kopat v Zdolčev ribnik.

Predsinočnjim se je bila šla tudi Veronika z Blaževo Tinko, Nežiko in Urnikovo Rozo. Kajpak bolj zgodaj, ko se je bil napravil prvi mrak. Prijetno so pljuskale in brodljale po mehki, mlačni vodi. Ko so se že odpravljale domov, pridrvé iz gošče fantje ter se zapodijo na drugo stran ribnika.

»Ena, dve, tri — kdo je kakor mi!« je zaklical Florijan in že plezal proti vrhu visoke lesene kašte, ki je molela iz ribnika in so jo uporabljali, kadar so ga izsuševali. Veronika je že zinila, da bi zakričala, pa ji je glas od strahu zastal v grlu: fant je že stal zgoraj na železno okovani prečki, mahal z rokami po zraku kakor gospod župnik ob nedeljah na prižnici, potlej na dolgo zajuckal.

»Čoooo — — frr!« Svetli kolobarji so se zarisali na vodi, potem se je zdelo, kakor da nekdo iz teme meče bisere vanjo; valčki so plesali in skakali ko nori.

»Marija, saj bo utonil!« je čula poleg sebe Rozin krik. V naslednjem trenutku je pogledala iz vode kuštrava Florijanova glava, se znova potopila v globino, dokler se ni nazadnje zmerom bolj bližala visokim vodnim lilijam in zelenim algam ob kraju ribnika.

Florijan je pihal in pihal ko lokomotiva, potlej se na bregu široko nasmejan izcejal in se otresal, da so vodne kapljice pršele na vse strani. Veroniko je imelo, da bi ga divje ozmerjala zavoljo strahu, še bolj pa, da bi ga stresla za tiste vražje kodre, ki so se krotovičili in sprijemali na čelu.

»Drzen je in tvegav, to je res, a nekoč mu utegne le izpodleteti«, so govorile deklinae, ko so odhajale med visoko, kislo travo, ki jih je z roso opletala po golih mečih. Fantje pa so se še dalje skušali in skakali na glavo v vodo.

Tisti večer jim je potlej Roza — prismoda neumna — pripravila tak strah, da jo še zdaj mrzlo spreleti, če se zmisli na to. Rozin fant, Vudnikov Štefek, smrkavo, negodno fante, jih je hotel prestrašiti. Splezal je na visok gaber in pričakal deklet. Ko je začul njih smeh in čebljanje, se je spustil na dolgo vejo, visečo visoko čez cesto. Veja se je globoko upognila, na njej pa je zanihala nad glavami deklet črna pošast, bruhajoča iz sebe nečloveške glasove... Dekletom je zastala sapa, kri jim je po žilah ledenela. Strašno vreščeč so se razbežale po gošči, lovile se za predpasnike, v strahu, da bi se izgubile in bi katera zaostala. V trdi temi so otipale vsako korenino in skoraj po vseh štirih priplezale in pristokale do vrha. Samo Roza se je krohotala, ko da je malo ubrisana. Kaj-

pak, nje ni moglo biti strah Štefeka, ko sta se že vnaprej zmenila.

»Kaj če bi se nocoj zgodila nesreča in bi utonil«, je zaskrbelo Veroniko sredi razmišljanja. Strašno je nepreviden, pri vsaki drznosti mora biti prvi. Večja je nevarnost, bolj sili vanjo. Skušala se je jeziti na Florijana, pa se je le tiho nasmehnila. Saj bi ji najbrž ne bil tako všeč, če bi bil drugačen. Tudi sama tako neznansko ljubi pogum, visoke načrte, skratka, vse tiste nemogoče stvari, ki se ob hladnem pomisleku zde neizvedljive.

»Čuješ, Veronika!«

Cilika jo je sunila v hrbet.

»Fantje se vračajo; so že v naši grapi. Kako lepo pojol!« Cilika je poskočila ko mlada žrebica ter stekla do lesnike ob kolovozu, od koder se vse lepše sliši.

Veroniko je spreletel mrzlični drget. Takoj za tem ji je vroče zaplala kri po telesu, da bi mogla skoraj z roko otipati njeno pretakanje. Če bi ga čula na koncu sveta, bi spoznala glas, ki poje naprej:

»Zakaj ne hodiš več skoz vas
po gladki cesti mimo nas...?
Zakaj ob mlinu hodiš zdaj,
zakaj pač hodiš tam, zakaj...«

Veronika je začutila, da se je globoko v njej nekaj razvozlalo, razpustilo in z divjo močjo planilo na površje. Šele zdaj se je zavedela z vso resničnostjo, da odhaja od nje nekdo, ki ji je bil za rajno materjo vse na svetu. Zameglilo se ji je v očeh, potem so se udrle žgoče kaplje.

Tam doli na razpotju je Florijan segal v roke svojim tovarišem.

»Škoda te je. Pogrešali te bomo«, je povedal za vse Kanglarjev Jaka, ki mu je Florijan zmerom oponašal, da

bi lahko z njim — preklo suho in dolgo — sklatil vse zvezde z neba.

»Na drevju rastejo hruške, na vasi novi fantje«, se je zasmel Florijan, a mu ni šlo prav od srca. Čutil je, da se nocoj njegovo fantovanje tu končuje. Videl je, da ga imajo fantje radi, in težko mu je bilo, da jih zapušča. Če bo prišel pozneje kdaj iz mesta mednje, Bog ve, če ga bodo še imeli za svojega kakor danes? Dozdeva se mu, da se zabija nocoj neviden klin med njega in nje. Ga ne bodo morda že čez kako leto gledali po strani kakor tujca in mu oponašali po mestno urezano suknjo, kakor že zdaj Kurnikovemu Albinu?

V naglici mu je zavrelo v glavi vse polno drobnih vprašanj in jim ni vedel odgovora, ko so mu fantje voščili srečno popotnico.

»Pa kaj piši«, so mu naročali.

»In kmalu se oglasi!«

»Ob bratvi v jeseni za trdno, če ne prej!«

»Lahko noč in srečno!«

»Srečno! Zdravi ostanite!«

»Tudi til«

Kanglarjev je stopil z njim; imel je bližnjico domov.

»Še zame poskusi kaj dobiti v mestu, ko boš že sam na trdnem«, je poprosil Florijana.

»Bi šel?«

»Bi. Veš, kako je pri kočah. Ubijaš se po derah in dninah, pa še za pošten kruh ne zaslužiš. Da bi si kaj prihranil, ni misliti.«

Florijan je prikimal. Saj to je tisto, kar tudi njega žene zdoma. — »Za kakšnim delom pa bi rad?«

»Kar bi mi prišlo pod roke. Nič bi ne izbiral. Da je le pošteno plačano. Delati sem navajen.«

»Bom poskusil, če se bo dalo«, je obljubil Florijan.

Zadaj za Prihovo nekje se je razlil mesec. Njegova mlečna svetloba je segla na Bohakov breg in hišo, ki sta se ji bližala.

»Veš, Florijan«, je pričel nerodno vrtati Jaka. Z le-skovo palico, ki si jo je bil urezal doli pri ribniku, je sekal pahuljaste regratove glavice ob poti. — »Veš, ne smeš biti hud — z vašo Treziko imava nekaj zmenjeno...« Jaka je pogrknil ter požrl slino, kakor da je zvalil težko breme raz pleča.

Florijan je fanta pogledal. Videl je v mesečini, kako je nerodni, preklasti Jaka zardel v lice in dol po vratu kakor mlado deklinče, ki so ga prvikrat zalotili v pomenku s fantom, čeprav si nista rekla drugega ko dober dan. Obšel ga je sram, da se je kdaj norčeval iz njega. Prijazno se mu je nasmehnil:

»Se mi je že zdelo, Jaka. Jaz sem tega kar vesel. Ne da bi jo hvalil, ko mi je sestra, a moram reči, da je Trezika dobra deklina. Menda se je vrgla po rajnem atu. — No, Bog vama daj srečo, jaz vama bom na roke, kolikor se bo le dalo.«

»Zares boš?« Jakov obraz je bil ko veselo nasmejana luna, ki mu je prav tedaj nagajivo pomežiknila, preden se je speljala za tenek oblak.

Prijatelja sta si krepko stisnila dlani.

Florijanovi mlajši bratje in sestre so bili že pospali. Le mati je še bedela in brkljala po kuhinji. Prinesla mu je večerjo in še sama sedla za mizo.

»Ne bom jedel, mama.«

»Pokaj bi ne?«

»Mi ne diši.«

»Poskusi. Saj imaš rad solato. Gotovo si lačen po kopanju.«

»Nocoj nisem«, se je prisiljeno nasmehnil ter odrinil skledo. Materi si ni upal pogledati v lice; videla bi, da mu je hudo, pokazati pa tega za vse na svetu ne mara.

Mati je dobro razumela sina. Tudi njej je tako čudno tesno pri srcu, ko se ji najstarejši izpeljuje iz domačega gnezda. Pa se je tudi sama naredila, ko da ji ni nič, in čisto vsakdanje je vprašala:

»Pa menda ne boš šel s prvim vlakom?«

»Da, kar s prvim.«

»Se ti tako mudi? Saj bi z drugim tudi še prišel.«

»Boljše zjutraj. Izognem se zijanju in spraševanju z vseh pragov.«

»To je že res«, je trudno pritrdila mati in odnesla nenačeto večerjo.

Florijan se je potegnil v svisli in se vrgel na dišeče seno.

Zjutraj je odšel, preden je zarja pordečila vrh Boča.

Sestra Trezika ga je spremljala. Pomagala mu je nesti lesen, zaboju podoben kovčeg, ki si ga je bil naročil pri mizarju, ko je odhajal k vojakom. Takrat ga je na postaji brcal po gladkem cementu, da je odskakoval in škripal ko parizar na cesti. Ljudje so se mu smejali in njemu se je sila imenitno zdelo. Takrat je bil res še neumen in otročji.

Na cesti blizu kolodvora je Florijan postal. Kovčeg je položil na tla, potlej se je ozrl na domače bregove, prelivajoče se v zlatu vzhajajočega sonca. Domače hiše ni mogel več videti; zakrivala jo je gošča. Samo čutil jo je, natanko za tistim bukovjem tam čez. Kakor v sanjah ji je pomahal v slovo. Pri tem se je zmislil še na cvetnata Trdinova okna; verjetno stoji zdajle za njimi Veronika in njene zenice se vlažno svetlikajo... Veronika!

»Stanovsko moje...« ga je v nenadnem silnem zagonu ljubezni pretreslo. Začutil je, da se nekaj velikega, silnega, povsod pričujočega, nekaj, kar je on sam, trga z železno močjo od njega. Zgrabil bi to neizrazno čustvo, s silo potlačil nekam globoko, globoko vase... A glej, spolzelo mu je iz rok in zdaj se izgublja in tone nekje med tem mokro se iskrečim kostanjevim listjem...

Za temi griči, na tretjem bregu, tam je pustil vse: otroška in fantovska leta, dom, tovariše, mater, dekle. — Zdaj zbogom, Stanovsko, in zbogom, mladost!

»Vseeno je, Trezika; en trenutek prej ali pozneje. — Srečno! Zdravi ostanite!«

Pograbil je kovčeg, sestri pa ni dal roke in je tudi ni pogledal. Vedel je, da bi se tedaj odluščila v njegovi notranjosti še zadnja tenka plast in da bi se na sredi ceste razjokal kakor šolarček.

Kakor mlad fant je sem od Slovenske Bistrice prižvižgal vlak. Kaj bi ne, ko pa je vozil naravnost v srce slovenske zemlje, proti beli Ljubljani.

»Z Vraničem sva se zmenila, Urban«, je začel Trdin in pogledal sina, ki se je pod gosto brajdo izabele ukvarjal s klopotcem. »Vzel te bo, da se izučiš za lončarja. Dober mojster je. Zasluži. Če ga danes ali jutri zmanjka, ne bo imel nobenega naslednika. Iz treh fará hodijo k njemu po piskre in sklede. Povsod te bodo poznali in cenili, če se boš prav obrnil.«

Urbanu so velike vetrnice, ki jih je hotel pravkar pritrditi na gredelj, od začudenja padle iz rok. Brezdušno je pogledal očeta in molčal.

Trdin se je useknil. Potem si je obrisal redke ščetinaste brke, ki so se mu že malo s srebrom mešale. Ko je tako uredil svojo zunanost, je smešno-slovesno dvignil glas, da je bil celo nekam očetovski:

»Prevelik si že za take otročarije. Čas bi bil, da bi mislil na kaj bolj pametnega ko na neumne klopotce, ne trgal hlač po drevju za vevericami, šojami, srakami in polhi, ne norel s tistim trapastim čebelnjakom ter se ne podil naokoli s psom in zajci...«

Urban ni rekel ne bele ne črne. To je Trdina ujezilo:

»Čuješ, kaj se držiš in se mi muliš?«

»Nisem gluha«, je pridušeno rekel Urban in žalostno pogledal svoj klopotec.

»Surovež, tako odgovarjaš svojemu očetu? So te tako naučili v cerkvi in šoli?« — Očetov rdeči nos je od jeze postajal višnjev. »Smrkavec ušivi, sive lase mi delaš,

pa mi tako plačuješ! — Dobro vem, da ne bom od tebe nikoli učakal nobenega krajcarja, to si lahko kar za uho zapišem. — Jutri boš šel z menoj do Vraniča in amen!»

Urban še ni rekel nobene. Kaj pomaga govoriti, če je že zmenjeno! Na poti sem mu, znebiti se me hoče, je ravnodušno dognal. Saj je čutil, da ga težko gleda pri koči, pa se nalašč ni hotel zmeniti za to. Vedel je tudi, da bo moral prej ali slej od hiše, pa nikoli si ni bil prav na jasnem, kam bo šel. On, Urban, bi že vedel, a kaj, ko sam nima denarja, oče pa rajši vse zapije. Sanjaril je nekoč, da bo študiral — igraje bi se učil, so mu rekli učitelji v šoli. Da mu gre vse rado v glavo, potrebno in nepotrebno. Besede so seveda eno, denar, šola in oče drugo. Včasih ima kdo bogatega strica; on ne pozna na vsem svetu nobenega, ki bi mu mogel pomagati. Tri ima, pa je eden večji siromak ko drugi. No, eden od teh je sam lončar Vranič, kateremu ga je zdaj oče za-barantal.

Lončar, lončar, lončar, je brnelo Urbanu po ušesih. Zdelo se mu je, da še škorci in ščinkavci, ki se spreletavajo po češnji zadaj za rebrasto streho, ponavljajo to pesem. Prav za prav bi moralo zdaj priti nekaj drugega, čudežu podobnega, nekaj takega, da bi kljub vsemu ne postal lončar. Prav za kljubico vsem, ki ga silijo v to! Toda tako je mislil in upal do včeraj, danes bo pač moral potegniti debelo črto čez otroške sanje in načrte. Nič ne pomaga, oče se je dogovoril, iti bo moral. Glino bo gnetel, peč kuril, žgal piskre in sklede ter jih vozil po sem-njih in cerkvenih shodih. Bledičnega, jetičnega strica bo ubogal in njegovi pijani ženi, tako imenovani teti, in postarni, debelušni sestrični bo iz gostilne nosil vino in žganje. — Pa se pritoži, če se moreš komu! Mati bi ga morda razumela in se zanj uprla očetu, a ta je mrtva;

Veroniki tudi ne bo po volji, toda ona nima besede pri hiši...

Oče je bil že davno odšel proti hlevu, Urban je še vedno sedel pod brajdo na travi in mislil. Razdejanjani deli klopotca so ležali pred njim, a fant se jih ni več dotaknil. Pustil bo vse, kakor je. Saj ga tako in tako ne bo več poslušal tu gori, potem mu je res že vseeno. Naj si ga sami delajo, če hočejo, da bo jeseni kaj klopotalo v vinogradu. Če ne, pa nič.

Drugo jutro si je oblekel praznje hlače pa suknjič, v katerega je sonce zarisalo rumenkaste proge; a ta je že glasno kričal po novem. Urban je vedel, da ga ne bo dobil, dokler se bo ta le še količkaj skup držal. Zavojček z dvema zakrpanima srajcama in delavnimi hlačami je stisnil kar pod pazduho. In je bil naređ za pot v novo življenje. Še očeta počaka, ki se obira nekje v hiški; najbrž išče čike.

»Urban!« je stopila Veronika k bratu v lojpo. Droben rožni venček mu je stisnila v roko. Urban je videl, da ima oči vlažne. »Če ne boš mogel, pridi domov. Nič se ne boj, le pridi, potlej boš šel kam drugam.«

Oče je prišel iz hiške. »Grev«, je pomignil sinu in krog ust se mu je nabral prijazen nasmešek, kakršnega je fant poredko videl. Veroniki se je Trdin le nekako opravičil: »Nič hudega mu ne bo tam doli, pri domačih ljudeh bo.«

»Saj, pri domačih vragih«, je hotela sikniti za njim Veronika, pa se je ugriznila v ustnico. Zavoljo fanta. Majhen, droben in slaboten je skušal moško koračiti poleg očeta.

»Te ni sram, Marka, da se pri belem dnevu vlačiš tod po njivil« je slišala Veronika očeta, ko je šel mimo

sosedove njive, kjer so branali. Oni so se glasno zakrohotali. Veronika je bila v mislih samo pri bratu.

»Otrok je še, čisto otrok. Ne bo zmogel pri tej hiši, nikoli ne bo lončar.« Naslonila se je na deblo košato razčeperjene hruške, zarila glavo v dlani in se bridko razjokala namesto matere.

Proti večeru se je Trdin vrnil. Bil je samo malo okajen, zato je bil dober in zgovoren. Dobro mu bo, Urbanu, je pravil, stric bo skrbel zanj kakor za svojega. Stradal tudi ne bo, ženske znajo dobro kuhati.

»Mhm, kadar niso pijane«, se ni mogla brzdati Veronika.

»Kaj boš to oponašala njim in meni! Kdaj pa kdaj ga res malo potegnejo, drugače pa — — —«

»Kdaj pa kdaj so res malo trezne, drugače pa —«

»Drugače so dobre ženske«, je udaril Trdin nejevoljno po mizi, nato pa izpljunil tobakovo žlobodro, da se je v dolgem curku temnorjavo pocedilo po umitem podu. »Kar nič jim ne moreš očitati.«

Veronika je brez misli sledila očetovemu pljunku; Trdin ni prezrl tega pogleda. Jezno je zarežal:

»Vsak pljunek bi mi rada prestregla. Po tvojem bi še čakati več ne smel. Kaj ti je treba vedno drgniti te deske! Ves pod mi boš pokvarila z večnim zmakanjem.«

Veronika je molče lupila krompir, zato je tudi oče ublažil glas in celo nekaj mehkega se mu je vzelo vanj, ko je zaobrnil pomenek:

»Veš, Veronika, Boga zahvalimo, da smo Urbana tako lepo spravili. Zdaj nas bo manj, pa bom gledal, da bomo odslej imeli kruh.«

»Nikoli ga nismo, ata, in ga nikoli ne bomo imeli! Tako obljubljate vsako leto po desetkrat.« Jezno je hči vrgla olupljeni krompir v skledo ter ga odnesla v kuhinjo.

njo, od koder se je kmalu zatem čulo razdraženo ropotanje burkel.

Čez teden dni se je Urban vrnil. Tiho je stopil v kočo, ko so ga najmanj pričakovali. Ne da bi koga pogledal, je sedel na klop pri peči. Otroci in zlasti Cilika so veselo planili:

»Urban, naš Urban!«

Fant se je kislo smehljalo.

»No, od kod si se prikadil?« ga je pogledal Trdin in namrščil obrvi.

»Tako, prišel sem.«

»Vidim. Ali bi smel vedeti, zakaj, gospod?«

»Ne morem ostati. Zavoljo strica bi že; babe pa samo pijejo in nič ne kuhajo. Skoraj zmerom so pijane.«

»Ti moj Oče nebeški, ko da še nikoli nisi videl pijanega človeka!«

Otroci so se glasno zasmeli; še oče, ko je videl, da ga je polomil.

»Prežite na besede kakor pes na kost. — Sem mislil reči, Urban, kaj res ne znaš prav nič potrpeti?«

Fant je gledal konice svojih blatnih čevljev.

»Za nič si, že vidim. Kaj misliš zdaj? — Pri koči boš spet obvisel, tu boš slonel, ko da bi ne videl, da nimamo kaj jesti.«

»Ata!« je planila Veronika in v očeh se ji je nevarno zabliskalo. Cilika si je s predpasnikom obrisala oči, mala dva sta preplašeno pogledovala zdaj brata, zdaj očeta.

»Kočo mi zgrizite, do nagega me slecite! — Denarja vam bom z glave načesal, kaj? Lahko bi videli, da je pri nas samo koča, pa se delate, kakor da smo gruntarski. Vas ni sram, tako veliki ste že, pa vas mora oče rediti!«

»Pojdem pa jaz od hiše!« Veronikin glas je bil trd, odločen.

»Tebe nisem nič vprašal, ti tiho bodi! Ne branim pa nikomur.«

Urban je vstal. Prvikrat je to jutro pogledal očeta.

»Mene ne bo treba več rediti. In tudi poditi me ni treba; sam bom šel.«

Trdin se je oddahnil. Torej vendar! Za spoznanje mehkeje je vprašal, kakor da ne verjame:

»Kam neki?«

»Za peka se pojdem učiti.«

»H komu?«

»V Bistrico.«

»Kdo ti je priskrbel?«

»Sam.«

»Mhm. Drugo leto, ne?«

»Drugi teden.«

»Pokaj tega skraja ne poveš?« Očetu je bilo že žal, da je bil tako oster. Lahko bi bil opravil zlepa.

»Sem vsaj videl, kako me imate radi.« Sinov glas se je prelivaval v trpko žalost.

»Nu, ta teden boš le še moje jedel«, je oponesel oče; pa ni tako mislil, le hud je bil, da ga je sin tako pregledal.

»Ne bom. K Hrvatu bom šel sušiti.«

»Prav zdajle ti je prišel povedati.«

»Sva se že spotoma zmenila«, je Urban možato pribil. Naj oče le vidi, da ni več otrok. Sam si bo skrbel za kruh. Ima roke in glavo. No, bodo že še videli. Potlej je poklical Liziko in Frančeka. Dal jima je majhne, zeleno pobarvane petelinčke z luknjico v repu, ki jih je bil sam naredil iz gline. Njegov prvi in zadnji lončarski izdelek. Otrokoma so se svetile oči. »Pritisneš luknjico na usta in zabrlizgaš, tako, glejta.« In je glasno zapiskal.

»Ta naš Urban, vse zna«, je rekel Franček in občudoval brata. Lizika je skočila na klop, se z drobnimi rokami obesila Urbanu za vrat ter ga pobožala po licih. »Urban vse zna«, je ponavljala. Urban se je otrokoma ves srečen smehljaj. Ko sta stekla ven v breg in v gmajno ter se kar spotoma kopičkala, se jima ni pridružil kakor včasih. Moško je stopil k sestrama, ki sta obešali perilo.

»Prav si napravil«, ga je pohvalila Veronika.

»Tako smo bili v skrbeh zate«, je vzdihnila Cilika. Urban je bil na moč vesel njunega razumevanja. Navdušeno jima je pravil, da ne gre več k tej žlahti. Kako so tudi delali z njim! Slabše ko s psom. Nazadnje jim je kar ušel, na tešče jo je pobrisal. Naj si naslikajo kje takega osla, ki ga bo volja hraniti se od njihovih pijanih slin. V Bistrici bo imel vsaj kruh. Če ga bodo pekli, kaj da bi ga tudi ne jedli! In če imaš kruh, je vse, tako misli.

Da bodo šli kmalu vsi za njim od hiše, je rekla Veronika. Saj vidijo, kako je; oče bi rajši danes ko jutri, da mu izpraznijo kočo. Se bodo že kako prerili v življenje; le dobri in pošteni morajo ostati.

Popoldne je Urban oponašal kosa v zelenem bukovju, drugo jutro je šel k Hrvatcu sušit seno.

Nedeljski večer. Veronika se je vrnila od večernic. Bila je še daleč pod klancem, ko ji je udarila sem od hiše glasna godba. »Saj res,« se je domislila, »vajo imajo.«

Oče Trdin je bil nekak kapelnik domače godbe. Dvanajst muzikantov — večkrat še enkrat toliko — je imel pod seboj. Bil je pa tudi od sile ponosen na to čast. Recite, kar hočete, si je dopovedoval, ta reč prav zares ni, da bi kar od daleč pljunil nanjo! Še marsikdo drug bi se rad postavljaj na njegovem mestu, a kaj bodo, siro-

maki, ko ne morejo. Taki talenti ne rastejo na vsaki lesniki. Silil in hršil bi se vsak, kadar pa gre zares, mu srce na mestu upade. Trdin pa je bil do svojih podrejenih zelo tovariški in prav nič se ni pred njimi napihoval. Zato so ga imeli resnično radi in nobeden ni kazal želje, da bi ga spodrinil. Za nastope so imeli zdaj pa zdaj skupne vaje; zdaj pri tem, zdaj pri drugem članu. Najpogosteje seveda pri kapelniku. Trdinova kočja se je ob takih nedeljah tresla in poskakovala, ko da je na vzmeteh. Vse mogoče inštrumente je požirala vase, bas, boben, klarinet in sam Bog si ga vedi, kaj še vse.

»To je pa naša deklina«, se je Trdin prijazno nasmehnil Veroniki. Vpričo drugih se je vedno hotel kazati prijaznega in skrbnega očeta.

Dvanajst parov oči je obstalo na dekletu. Posebno Mužnikov Tija se je s plamenečimi očmi tako prilepil nanjo, da je Veronika nehote zardela. Naredila se je od zmladleta, kar je niso videli, so vsevprek česnali muzikanti. Le nekam visoka se zdi, prav nič ni podobno, da bi bila kočarska. Pa se ti zna tudi obleči kakor malokatera.

»Eh,« se je branil Trdin, čeprav mu je hvala neizrečeno dobro dela, »saj ji zmerom dopovedujem, da se oblači kakor gruntarska in da to ni prav, pa mislite, da me posluša? Otroci delajo po svoji glavi. Pa mi je vendar še rajni oče pravil, da bo takrat hudo na svetu, kadar bo vsaka hiša zidana in vsaka baba židana. Nazadnje cunje tudi stanejo«, je skrbno vzdihnil. Kaj bi pravil temu, da si Veronika sama zasluži za obleko, ko se v zgodnjih jutrih podi po goščah za gobami, nabira vučec in leta za dninami — kaj jim to mar. Naj mislijo, da oče skrbi zanjo.

Godci so tiščali v dekle, ona se jim je krepko odrezavala. Trdin se je zadovoljno muzal in pravil:

»Veste, saj ji ni nobene sile; meso bi lahko vsak dan jedla, če bi ga bilo še kaj, res ji ne gledam pod prste. Tudi vsa jajca, ki jih pobere iz gnezda, bi si lahko ocvrla, pa jih kar topla znosi v štacuno za sol in petrolej.«

»Kaj pa ti toliko zijaš vanjo?« je Mužnikovega sunil tovariš. Bil je dokaj starejši od njega, rdeč v obraz, redki lasje so mu že siveli. Toda Tija mu je takoj vrnil:

»Tebi bi tako nič ne pomagalo, čeprav bi oči pustil na njej.«

»Ne veš, da pametnemu lasje sami od sebe padajo z glave, neumni si jih mora pa sam puliti? — To ti rečem, če bi se jaz še enkrat ženil, bi ne lazil več za mladim dekletom.«

»Bi se tudi ne metale za teboj, grešnik plešasti!« mu je Tija zabrusil.

A srebrni se ni dal kar tako. »Kaj boš z lepo skledo, če nimaš kaj zajeti iz nje! Boljši je star pisker, pa tisti poln.«

»Zate že, Luka, ki imaš zvrhano hišo deklin, pa se bojiš, da se ti bodo skisale«, ga je uščipnil plečati Tonč in priskočil Tiju na pomoč. Drugi so prisluhnili in se stihla hahljali. Srebrni se je zadril v Tonča:

»Tvoji paglavci pa čez plot škilijo nanje in sline cedijo.«

»Če bi imel toliko sinov, kakor je lukenj v rešetu, k tvojim preklam jih ne bom gonil v svate!«

Trdinova koča se je tresla od smeha. Veronika je vzela knjigo in šla iz hiše. Na tisto vzpetino pod kočo, na ozare, ki jo nanje veže spomin na Florijana. V senco košatega natiškega fižola se je zleknila v travo.

Da, Florijan. »Potrpi in vztrajaj. Vse se bo še spremenilo«, ji je pisal v zadnjem pismu, ki ga zna na pamet. »Florijan. Otrok, ki rože trga«, je mehko čustvovala. Kako neki mu je zdajle? Ni morebiti v mislih pri nji in tako vasujeta, prav kakor nekoč. Dobro mu je, je pisal. Prav zares ga morajo imeti vsi radi, si misli Veronika. Kako ne, ko je tako dober in pameten, da mu zlepa ne najdeš enakega. — Skušala je brati, pa ni mogla. Sem od hiše so jo ščegetali poskočni glasovi; muzikanti se vadijo za večjo svatovščino na Pohorju.

Veronika se je spomnila rajne mame in njenega neugasljivega sovraštva do godbe. Ko so nekoč pri njih napovedali vajo in so godci začeli prihajati, očeta pa še ni bilo doma, jih je mati gladko vse po vrsti odpravila. Oče jo je divje ozmerjal ter ji treščil skledo z večerjo vred v glavo. Ko so godci prišli drugič, jih je mati vpričo očeta spodila iz bajte.

»Dokler bom živa, ne boste ropotali in se hahljali po naši koči! Imam drugačno muziko tu, sedem lačnih otrok mi vpije po kruhu. Tem dajte jestil« se je obrnila k možu, oči so ji nevarno bliskale, da se je še Trdin zadenski umaknil. »Potem pa trobi in piskaj, da te bo razneslo!«

Trdin je prebledel; videl je, da ima žena prav, toda pred drugimi se ne da sramotiti. Naj vidiijo, da njihov kapelnik ni copata! — Vzdignil je trdo pest in udaril ženo v obraz, da se je brez besede zgrudila...

»Zakaj ne morete trpeti muzike, mama?« je tisti dan vprašala Veronika. Ni mogla razumeti; nji se je vendar zdela godba nekaj tako čudežnega, da ji je hotelo srce v prsih raznesti od neznane bolečine.

»Otrok, ti tega ne razumeš«, je odgovorila mati trudno in oči so ji plavale v solzah. »Muzika vam je vzela očeta.«

Nekaj let za tem ji je mati še zaupala, da je nji vzela tudi moža; dokler ni hodil z godbo po veselicah in gostilnah, je bil dober in skrben, zdaj pa je tak, da se Bog usmili ...

Danes Veronika razume materino mržnjo do godcev. Le ona sama je še ne more sovražiti; še zmerom jo čar godbe opaja, premaguje in jo zanaša v drug, lepši in srečnejši svet; še vedno se ji zdi, da ji ti zvoki parajo dušo in vlivajo vanjo grenko-sladko bolečino, da bi jokala od žalosti in vriskala od sreče ... Ne, godbe in pesmi Veronika ne more sovražiti, preveč je vsa utopljena vanjo. Morala bo prej še prehoditi trudno in trnovo materino pot ... Nji pomeni pesem še vedno kri in meso, solze in jed, življenje in umiranje in veselje, z eno besedo: pesem je Veronika in Veronika je pesem.

Očeta ne more razumeti. Danes je ves v svoji godbi, ves mehak, dober, šaljiv, vesel, iskren, še mački bi ne stopil na rep. Potlej bo odšel s tovariši v gostilno, od koder se bo vrnil pozno ponoči ali šele čez dva dni. Doma bo rentočil in razgrajal, metal otroke iz postelj v noč, klel in razsajal, da se bo kar pobliskavalo nad Pohorjem in se bo Veroniki zdelo, da se bo zdaj zdaj sam peklenski rogec z žarečim jezikom prikazal, raznesel kočo ter vse skupaj raztrgal na drobne kosce ...

»Zakaj? Od kod to strašno nasprotje med pesmijo, človekovim prazničnim občutjem ter njegovim vsakdanjim življenjem?« se vprašuje Veronika, pa si ne more odgovoriti. Le ščinkavci in taščice se spreletajo okrog nje po drevju, kopičkajo se in norijo, ko da jim je udarila v glavo vrtoглаva muzika.

»A, tu doli si se skrila, jaz pa po vseh kotih stikam za tabo«, je naenkrat čula za svojim hrbtom Mužnikovega Tija.

»Nisem šivanka«, je nejevoljno pogledala fanta. Le počemu lazi za njo!

Tija je uvidel, da ni preveč zaželen. V zadregi je po-grknil: »Tako lepo se sonce ozira...«

»Za teboj, da bi brž izginil«, je razdraženo mislila dekle, a je rekla le:

»Mhm.«

Tija se je na tihem ozmerjal s tepcem ter grizel, da bi od nekod izbežal pametno besedo in se z njo mogoče približal svojemu cilju. Veronika mu je bila na moč pri srcu. Že nekaj kratov je poskusil speljati vodo na svoj mlin, pa mu je še vselej spodletelo. Pričel ji je v pretrganih stavkih brez ovinkov govoriti, da ga oče nagovarja za ženitev, ker se misli vseliti v svojo novo hišo, kakor hitro bo brat pripeljal nevesto na njih dom. On, Tija, tudi ne bo mogel biti brez gospodinje, že zavoljo očeta ne, ki potrebuje ženske oskrbe.

Veronika je rekla, da ima oče prav, kar posluša naj ga, saj je pameten in preudaren mož.

Fantu se je vse smejalo; na pravi poti je, do tega jo je že pripravil, da ga posluša in tudi smeje se ne več. Bo. Če le nima že kje izbranega, ga je zaskrbelo. Bil je iz sosednje fare in ni poznal tako natanko ljubezenskih zgodb s Stanovskega. Zaupno je prisedel bliže k dekletu in trgal s prsti zelene liste detelje. S sijočim obrazom je šel potlej z desnico tja nekam do tretjega grebena proti šentjernejskim fratom.

»Glej, oni del na južni strani tam, ki se najbolj pri-greva v soncu, mi je dal oče, da sem si postavil hišo.« Potlej je umolknil. Opazil je, kako malomarno je sledila Veronika njegovemu kazalcu. Toda pogled tja čez proti njegovi domačiji je bil tako lep, da ga je znova prevzelo:

»Se tebi ne zdi, Veronika, da je živeti in delati na svoji zemlji še edina dobrota, ki je ostala človeku od zapravljenega raja?«

Veronika je fanta začudeno pogledala; skoraj zazijala je vanj. Od kod neki je vzel te besede? Morebiti jih je v nedeljo bral v izposojenih bukvah? Obenem jo je speklo. Zdelo se ji je, da se ji oni zasmehljivo reži v obraz. Norčuje se, kajpak! Saj se lahko: on, sin gruntarja in še izučen mizar povrh, ona, hči pijanca, iz koč, ki z enim vogalom že na dražbo pritiska. Jeza ji je pognala kri v lice, da je strupeno siknila:

»Mhm, nemara res večja, ko sedeti na ozarah zapravljenih domačije...«

Tijo je njen odgovor zadel; srečni sij na njegovem zdravem, zagorelem obrazu je ugasnil. Veronika se je koj prihodnjo minuto ozmerjala:

»Zli duh nevoščljivi je v meni, da me boli tuja sreča! Le kaj mi je storil fant, da se znašam nad njim zavoljo svoje beračije!«

Nič kaj prida nista več govorila. Tija se je izgovoril, da ga bodo muzikanti pogrešili, ter dekle pustil samo.

»Hihihi, hahaha!« Cilika se je prismejala od soseda in Veronika se je razveselila ko zmladletnega sonca.

Potem sta obe Trdinovi ležali z rokami pod glavo in gledali v bele oblake, podeče se po nebu, kakor bi pastir gnal ovce na pašo. V rahlem vetru se je nosil vonj po sušeci se otavi in zorečih breskvah med trsjem.

Iz široko odprtih oken v hiši so peli, vriskali in jokali trobenta, bas in klarinet.

Sveti Jernej je že zdavnaj zaključil poletje. Preko svete Ljudmile, ki je ljudem priskočila na pomoč pri kopanju krompirja, je segla sveta Terezija po zrelem grozdju. Okrog hiš in koč je zadišalo po obranih slivah, zrelem kostanju, gobah, jesenskem vetru, bučah v kupih pred hrami in kletmi in po moštu v sodih, ki se je bližal vretju. Iz dalje se že naznanja sveti Martin.

Ob takem času se je začel pri Trdinovih vinski ples. Bilo je ko v vinotoču, le da pivcem ni bilo treba spraševati, po čem je liter, in da je gospodar točil, razlival, ponujal in napijal vsem povabljenim in nepovabljenim. Vsak potepuh je našel zdaj pot h koči in če je Trdin le videl kje živega človeka na tem ali na onem klancu, v strmini ali pod grapo, mu je zaklical: »Hoj, hooooj! Prijatelj, pridi gor!« Tako je bilo pivcev in pevcev pred Trdinovo kletjo na pretek.

Veronika je s Ciliko in malima dvema na njivi pod vrhom kopala korenje, ki so ga potlej kar samotěž vozili pred klet. Zvečer ga bodo obtrgali, kajpak, če jih bo oče pustil. Že več večerov jih je spodil izpred kupa, ko so ga komaj načeli. Korenjevka se je zato že parila.

Trudni in izdelani so se proti večeru vračali po bregu proti koči. V voz so vpregli Frančka, drugi so porivali in tiščali od zadaj in ob straneh. Pri takem delu so pogrešali Urbana, ki si je znal povsod čudovito iznajdljivo

pomagati. Zdaj je že nekaj mesecev v Bistrici; pohvali se, da mu ni sile in ga ne žeja po domu.

Korenje so zmetali na kup. Iz kleti je primahedral oče z zelenim glinastim poličem v rokah. Mimo gruče pijanih tovarišev se je prizibal k otrokom:

»Nate, ljubi moji otroci, pijte!« jim je molil vrč, ki je iz njega pluskalo novo zavrelo vino. In je topo bolščal vanje s krvavo podplutimi očmi pod zateklimi trepalnicami.

Otroci se niso zmenili za pijačo in tudi ne za očeta. Bili so lačni in so komaj čakali, da bi jim Veronika skuhalala krompirja. Mrzlo zeljnato solato so bili opoldne pojužinali kar na njivi; imeli so vsaj mir pred pijano družbo. — A zdaj bo treba šele najprej po vodo v grapo, potlej zakuriti in preden bo kuhano, se bodo že zvezde utrinjale.

»Na, pa ga ti potegni«, je dal Trdin polič najbližjemu moškemu, ki je imel kapo čisto nad očmi in ga otroci niso poznali; bilo je podoba, da je prvič na njihovem bregu. »Te krote ušive, prevzetne, še vina ne marajo, če jim ga oče ponuja!«

Veronika ni nikogar pogledala, pa tudi rekla ni nobene. Stisnila je zobe in odšla v kuhinjo, Ciliko pa poslala po drva na naton. Potem je vzela cajno in šla v klet po krompir. V kleti zdaj ni bilo nikogar več, pivci so se razlezli nekam za skedenj. Ko je odpahnila vrata, so ji noge zabredle v lužo. Šele čez nekaj časa se je mogla razgledati. Najbližjemu sodu je bila na pol odbita pipa, trdó pridelano vino je curkoma lilo na tla in se mešalo z rjavo ilovico...

»Tako delajo, mi stradamo in se ubijamo!« je grenko zalilo Veroniko. Bliskovito je zamašila sod; vtem so se hreščeči glasovi vračali v klet. Veronika je zagledala

pijane, zabuhle obraze, spačeno se režeče, in divje je v njej zavrelo. Stoječ v luži razlitega vina je stegnila roko proti najbližjemu dedcu in zakričala, da se je streslo krog nje:

»Stran od tod! Poberite se! Stran od naše kočel! Vsi! — Ne boste več žrli naših krvavih žuljev! Stran!«

Možaki so se začeli potuljeno odmikati in ne zmolil ni pet očenašev, ko je bilo krog Trdinove hiše vse prazno in pometeno. Še gospodar je s poličem v roki zaspal za mizo in otroci so vedeli, da bodo imeli zdaj vsaj nekaj ur mir. Brez skrbi bodo povečerjali.

Sredi noči se je Trdin dvignil, ko da se je zbudil Kralj Matjaž. Robantil je za večerjo, in ko mu jo je Veronika prinesla iz peči, je zopet klel, da je mrzla, ter jo zagnal za vrata. Glinasta skleda je šla na kosce, jed pa se razmazala po podu. —

Potlej je šlo čisto natanko po navadnem redu: Trdin si je prinesel iz kleti nov polič vina, čez pol ure še polič in čez pol ure spet polič. Nato je vrigel iz postelje Veroniko in Ciliko, ki sta pobegnili na sosedov kozolec, kmalu za tem je v samih srajčkah pognal za njima še Frančka in Liziko, dokler ni zopet sam prirobantil za njimi ter jih po sili hotel zvleči nazaj v bajto. Proti jutru je po navadi onemogel zaspal.

»Florijan, Florijan, ko bi ti vedel!« je klicalo Veronikino srce. Neizjokane solze so jo žgale v očeh, ko je stiskala k sebi mala dva, zavijajoč ju v odeje, ki jih je bila skrivaj potegnila raz posteljo, preden je zbežala. Čepeli so v slami nad kozolcem. Otrokom so zobje šklepetali ko klopotec v vetru. Od mraza in strahu. Zadrževali so dih in plaho prisluškovali v tuljenje vetra krog voglov. — Kaj se ni tam od kože nekaj posvetilo? Morda gredo oče po nas, so plaho vztrepetali. Veronika je po-

kukala skozi razpoke desk. Luč je zavila v klet. Oče gre po nov polič. Za zdaj jih ne bo zasledoval. Potem je nočno tihoto prerezal hripav glas. Trdin se je na vsa usta drl:

»Tam dol stoji en bukov štor,
če ga niso še posekaliiii,
še danes tam stojiiiiii...«

Veronika je pomirila bratca in sestrici, naj brez skrbi zaspijo. In res je že čez nekaj minut čula njihovo sunkovito dihanje, ki ga je samo tu pa tam pretrgal stok. Sama ni zatisnila oči prav dotlej, ko so se svetlobne niti pričeale trgati s temo in so preperale deske zagorele v škrlatnem siju jutrnjega sonca.

O božiču je prišel Florijan. Kakor bi z jasnega padel, se je pri polnočnici znašel na koru. Veroniki je zastal dih. Ni se ga mogla nagledati. Bila je presrečna.

Od polnočnice sta šla skupaj. Pravil ji je o svojem novem življenju v mestu, ker ji v pismih pač ni mogel tako vsega povedati. Ona ga je poslušala z očmi in usti. Kakor včas, sta se tudi zdaj smejala vsemu, kar jima je prišlo na pot: visokemu snegu, ki sta ga ponekod gazila kar v celo, mrzlemu krivcu, ki je vlekel od severa ter ju hotel prepihati do belih kosti, dolgi poti, ki jima je bila to noč desetkrat prekratka, in sam Bog si ga vedi, čemu še.

»Florijan, moj Florijan!« je vriskalo v Veroniki, ko mu je s srečnim smehljajem gledala v lice. Tak je, kakor je bil. Prav nič se ni pogospodil in se navzel zlizanih mestnih navad.

»Veronika, ti moje dekle!« je pozvanjalo v Florijanu. »Če bi imel tebe s seboj, bi se mi Ljubljana spre-

menila v Stanovsko.« — Pravil ji je, kako ga pogosto grize obupen dolgčas po nji, po domu, domačih bregeh, Boču. Tako ga včasih prijemlje, da bi se kar pognal na vlak ter se pripeljal naravnost domov...

»Otrok, ki rože trga«, je veselo-ginjeno ponavljala Veronika o njem svojo misel.

Drugo jutro se je Florijan že navsezgodaj odpeljal. Na Sveti dan popoldne je moral biti v službi.

Pri Trdinu so s težavo zmagovali zimo. Trije otroci za v šolo. Kje obutev, kje obleka? Trdin je tesaril in mizaril, tudi zaslužil, a kaj pomagal Denar ti nima nobenega teka; izgine ko kafra. Eno reč kupiš, pa že druga vpije. Gostilničar Kunc, ki mu je bil Trdin jeseni prodal dva polovnjaka vina — Veronika je tako dolgo pritiskala — noče plačati. Izgovarja se, da ne more vsega hkrati. Trdin dobro ve, da le noče; ga je že Veronika pregovorila. Tako ti vrže kedaj pa kedaj kak smrdljiv stotak, a deklina ga kar toplega nese v trgovino za razne drobnarije, ki ne moreš pri koči brez njih. Kajpada, če ga dobi v roke ona in se mu ne posreči, da bi ji ga prestregel.

Ko je letos prvič zametel sneg, je bila hiša brez drv. No, ker je sneg pokazal, da gre zdaj zares, je oče vzel žago in sekiro, poklical Veroniko in sta šla. Zadnjo debelo bukev v grapi sta podrla. Deblo sta razžagala in posamezne kose znosila domov na plečih, veje in okleščke so zvekli otroci. Sicer res ni kaj prida takale sveža kurjava; smodi se ti in kadi po peči, da Bog pomagaj, a kaj hočeš. Še zmerom boljše ko nič, jim dopoveduje Trdin. Kočarji niso gruntarji, ki imajo drv cele grmade. Če povsod drugje, mora biti razlika tudi v tem.

Pozneje je pritisnil mraz. Na oknih so vzcvete ledene rože. V zaprti brenti so iz grape nosili vodo za ljudi;

za svinje in kravo, ki so jo imeli zdaj spet za nekaj časa v reji, so talili sneg.

Veronika je zgodaj vstajala. Uro daleč imajo otroci v šolo, pa jim mora skuhati za zajtrk žgance z zeljem. Kruha jim ne more dati s seboj in proti večeru bodo prišli domov lačni, da se bo skozi svetilo. Dokler je bilo v zaboju na podstrešju še kaj suhih krljev in sliv, je še šlo.

»Nič nimajo za v šolo«, je po navadi zjutraj potožila Veronika.

»Če ni, še uima ne more vzeti«, je odgovarjal oče. Pa je le pretipal vse žepe, če bi se bil morebiti kje zataknil kak denar. Če ga je našel, ga je z veseljem dal: »Na, pa si kupi žemljo.«

»Tisti dan, ko bo moj najmlajši otrok šel zadnjikrat v šolo, bom od veselja zavriskal«, je govoril oče vsako jutro znova. Potlej je stopil na klop ob peči, da bi pobral turščico, ki se je na peči sušila. S tresočimi prsti jo je pobožno in skrbno pobiral, pešičkal zrnje v dlaneh, potem ga v krušnici odnesel v hiško, da ga zmelje na žrmljah. Vtem je milo pogledoval v kot, kjer je stala vrečica s turščico. »Ne bo štirinajst dni, ko je bo zmanjkalo«, je ugotovil.

»Veronika, boš morala kmalu spet stopiti dol v štacuno. Ne bo več turščice za žgance, tako gre po njej. Kajpak, denarja nimam, naj zapiše; ko bo Kunc dal, bomo že plačali.«

Dekle je jezno zagnalo z nog lesene cokle, jih treščilo pod klop, potlej zlezlo na peč, da se pogreje. Kajpak, oče lahko govori, nji pa je drugače. Naj bi enkrat poskusil, kako je, stati v trgovini kakor berač in gledati trgovca, kako prijazno streže drugim, tebe pa samo s koncem očesa ošine in te nalašč prezre, dokler zadnji

kupec ne odnese petá. Potem te pogleda tako, ko da bi te mislil s kostmi in kožo požreti, in nazadnje, ko si plaho izjecljal svojo prošnjo, godrnja o slabih časih, težkih razmerah in brezkončnem zapisovanju...

Oče Trdin zagazi znova v kupe skobljancev, ki se mu vrtinčijo okoli cokel. Železne obroče nabija na pravkar izdelano vedrico; pri tem si že tretjič poje s toplim, še vedno sočnim in čistim glasom: »Men' se dekle smili...«

Trdinovi so zares preganjali zimo.

5.

Zdaj se zunaj že svita pomlad. Zmladletni vetrovi so se zagnali po bregeh in zlizali sneg. Sonce je nastlalo po njih žoltih trobentic. Sončne poseke modrijo od zimzelena in se svetlikajo od belih vetrnic. Po ogradah lahko najdeš že vijolice. Še malo, pa bo tu prava pomlad, in potlej, še čisto malo — — —

»Pa bo tu Florijan, pa bo prišla velika noč«, se veseli Veronika. Potem šele bo zacvetel vrh in ozeleneli vsi gozdovi sveta!

»Veronika, že veš?« je pritekla vedno se smejoča Cilika od soseda.

»Kaaaaj?«

»Kanglarjev Jaka gre v Ljubljano; mu je menda Florijan dobil službo. Takoj po praznikih bo šel«, je čebljala, zraven nagajivo opazovala sestro, kako jo bo kaj prijela novica. Glej, ni se uračunala; dobro je videla, da je bila Veronika prej nekam zamišljena, skoraj žalostna, na, pa jo zdaj pogledaj! Ko da je sonce posijalo iznad Boča. Prav za prav je to zelo čudno, si misli Cilika. Izrečeš njegovo ime, pa je, ko da si se je dotaknil s čarovno palico. Kar samo se ji smeje.

»A je res, Veronika?«

»Kaj pa spet?«

»Da sta Kanglarjev Jaka in Bohakova Trezika zmenjena.«

»Kje si spet to pobrala?«

»Uh, vrabci čivkajo«, se je sestra otresla. Naj nikar ne misli, da je tako otročja in pobira kje babje čenče. »Se morata že imeti rada«, je resno dodala.

»Prav tebi sta povedala.«

Toda Cilika se ni dala kar tako. Videla je, da se sestra izmika, zato je še nalašč tiščala:

»Pa zakaj se morata imeti dva rada, če hočeta, da sta zmenjena?«

Veronika se je smejala, da je bila vsa solzna. »Cilček, kako si še otročji«, je rekla.

»Koliko moke bomo kupili za praznike?« je vprašal oče mlado gospodinjo.

»Deset kil.«

»Si neumna? Kje je vse drugo?«

»Vsaj o veliki noči se bomo najedli«, je odločno pribijala Veronika.

»Se le bojiš, da bi ne bila sita tisti dan«, je že rahlo popuščal Trdin. Preden bodo kaj kupili, se bosta še nekaj kratov sporekla. Pri Trdinu je to pred prazniki vselej takó. Trdinu se pač zdi, da je to tako potrebno za praznike kakor žegen in vino. Da, vino! Tega bodo morali kupiti, doma ga ni kapljice več.

»Pokaj tako velika peka? Še vogle mi boste zgrizli, nikdar nimate dosti«, se je hudoval, ker je bila pri hiši pač taka navada in ni, da bi jo letos kar na lepem opustili.

»Ti ljubi kruhek, kako te bo hitro zmanjkalo«, si ga je potlej že na velikonočni torek pobožno rezal.

»Veronika, dol k fari moram«, se je zmisil oče tisto sredo. »Pa še h Kuncu stopim. Potrebujemo za praznike.«

Hči se je ustrašila. Če mu Kunc da denar, bodo zaman čakali na kruh in potico.

»Oh, ata, saj greva jutri oba in skupaj kupiva.«

»Se že spet bojiš, da bi ti kočo zapil, jeli«, je opo-nesel oče, pa se je že prihodnjo minuto vdal. »No, ne pojdem, naj bo po tvojem.«

»Res ne smete, ata«, ga je dekle prosilo še iz lojpe, ko je odhajal.

»Če ti rečem, da ne«, je zavpil nazaj, prepričan, da bo res storil po njenem, ker sam ve, da bo tako najbolj prav. Je že tako, denar je en vrag, pijača pa drugi. On dobro pozna oba.

»Nič ne bo, šel bo, jaz bom morala spet letati za njim«, je pomislila Veronika.

»Cilika, kam si se vtaknila?« je klicala sestro.

Bumf! je bila deklica že na pragu. Za njo pa stara Maruševka.

»Nič preveč ne hiti, Veronika«, jo je ogovorila ženska.

»Moram. Prazniki bodo tu, ko bi trenil«, se je pri-jazno smehljala Veronika, rekla babletu, naj sede, pa hitela s pospravljanjem.

»Dobra gospodinja boš, jehtusna, rečem da boš«, je kimala stara. »Jehtusna, še po glavi se bo tolkel, bo se, pa se bo...«

»Kdo se bo tolkel po glavi?« se je smejala Vero-nika, ne da bi prenehala čistiti očetove praznje hlače.

»Še vprašuje, ti moj ljubi Oče nebeški, še vprašuje«, je šklopotalo bable z brezzobimi čeljustmi in mahalo s koščenimi rokami, ki bi jim lahko vse žile preštel.

Od nekod se je vzela Cilika, sršenasto pogledala Maruševko ter jo skrivoma butnila v hrbet, naj bo tiho. Pa je ženska ni hotela razumeti in je kar naprej otresala.

»Pa res ne vem, kaj mislite«, se je Veroniki že sitno zdelo. »Kar povejte, kaj boste mencalil!«

Babletu se je skremžilo zmrđano lice. Nagnila se je dekletu do ušes. Cilika jo je drugič sunila pod rebra,

stara pa se je glasno otresla: »Tak pusti me no, deklinčel! — Oni, veš, Veronika — midve tako veva zanj, otrokom ni treba vsega slišati —, no, oni je menda poslal nekako fotografijo domov, pa je na njej z neko mlado, kuštravo frkljo. To ti pa rečem, kar se ne spodobi, se ne. Boš videla, da ne bo imel sreče, le meni verjemi...«

Maruševka je čakala, kako se bo kaj povleklo Veronikino nebo. Ona pa je skrbno obračala robove hlač, potlej je rekla tako nekako, kakor bi hotela povedati, da zunaj dežuje:

»Ne verjamem.«

Nič drugega.

»Najrajši bi babletu strgala cunje z ramen«, je Cilika od jeze cepetala z nogami, ko je Maruševka odšla.

Ostro kakor nož jo je pogledala Veronika: »Tudi ti si vedela za to.«

Cilika je pomuljeno vzela vedro, da bi šla po vodo.

»Pokaj mi skrivaš, Cilika? — Kaj pletete za mojim hrbtom? — Veronikin glas je bil ko ubit zvon.

Cilika je dvignila zlato glavo; velike oči so plavale v solzah. »Nisem ti hotela praviti, ker bi bila žalostna.«

»Si videla tisto sliko?«

»Bohakova Anica mi jo je pokazala.«

Veroniki so mravljinci lezli v srce...

Trdina ves dan ni bilo domov. Tudi ponoči ni prišel. Veronika je vedela, da mu je Kunc za trdno moral dati denar in zdaj pije. Druge kratki bi bila že zdavnaj tekla za njim, ga lovila po gostilnah ter mu skušala oteti še zadnji drobiž. Zdaj tega ne bo storila. Prav za prav bi morala, že zavoljo otrok in velikonočnega žegna. Pa ni šla. V nji je vse zledenelo.

»Ne grem, prav nakljub ne! Naj zapije vse. Bo prej konec pekla. Boljša nagla smrt ko počasno umi-

ranje.« To pot je prvikrat s slastjo mislila na prodajo domačije.

»Če je res...« je vrtalo v mozeg, zajedalo se v kri. Pisal ji res že precej časa ni. Pa tudi prej ni pogosteje. Zmerom se je izgovarjal z delom. Tista reč s sliko mora biti šala. Da, tako bo, saj ga vendar pozna. Vedno je imel največje veselje, če je mogel koga potegniti.

»A čemu ni poslal slike njej, ampak domačim?« jo je spet ugriznilo in znova je obstala pred vprašanjem.

Drugi dan še ni bilo očeta od nikoder. Tako so otroci že dve noči spali sami v bajti. — Na veliki petek je prišel navsezgodaj. Že iz lojpe je čula Veronika v hišo njegov nagli, nemirni korak. Otroci so še spali. Plašno je Trdin stopil v hišo. Na poležani suknji so visele bilke sena. Obraz mu je bil rdeče napihnjen, krvavo podplute oči pod kapastimi trepalnicami so gledale zbegano in premagano ko obsojencu.

»Si ti vzela denar?« je hlastnil v Veroniko, ko da mora njen odgovor odločiti med življenjem in smrtjo.

»Kakšen denar?«

»Saj si ga ti vzela! Ne šali se, lepo te prosim«, se je skušal oprijeti rešilne betve.

»Nobenega denarja nisem vzela. Niti videla ga nisem.« Hčerin glas je zvenel mirno, a strašno žalostno, njene oči pa, ko da so prišle od pogreba.

»Sem mislil, da si prišla ti za menoj in rešila denar. Tak so mi vsega izpleli ti vrage!«

Veronika je pogledala očeta. Ta je obupano stegnil roke, se vrgel hčeri v objem in zahlipal:

»Ljubi moji otroci, kaj sem vam storil!« — — —

»Koliko vam je dal, ata?«

»Vse. Tri tisoč. Zdaj smo za letos izgubljeni. — Zapeljali so me, hudiči! — Pa me ne bodo nikoli več,

veruj mi, nikdar več me ne dobijo v kremplje!« Po licih so mu na gosto tekale solze, glavo je zarival v hčerino naročje.

Veroniki se je neskončno zasmilil. Nič drugega ni hotela zdaj misliti, nič vedeti, kako bo jutri, le očeta je videla, njegovo zavoženo življenje, trpljenje in solze in večne obljube, ki jih nikoli ne more spolniti — — — in je storila kakor še ne.

Objela je očeta z obema rokama, pritisnila njegovo ubogo glavo na svoje drhteče prsi, potem zajokala, da so se stresle lesene stene.

Na veliko soboto popoldne je bilo pri fari vstajenje. Možnarji so pokali, zvonovi peli, pod Trdinovim poveljstvom je čakala pred cerkvijo njegova godba. Otroci, fantje in možje, deklice v belem, dekleta pod Marijino zastavo, pevci in pevke pred nebom, nad vsemi pa vstali Zveličar. Procesija se je pripravljala na zmagoslavni pohod. Tedaj je dal Trdin v beli srajci in nedeljski suknji znamenje. Godci so dvignili svetla godala, zašuštele so note, ko da bi ptice zgibale krila pred odletom, napihnila so se usta in udarilo je v korak, da se je kar sam pregibal po belem pesku, in se je v dušah trgalo od veličastnega ganotja.

Florijana letos prvič ni bilo med pevci. Aleluja je izzvenela brez njega.

»Pa ti kaj pridi naokrog o praznikih«, je vabila Veroniko njegova mati, ko sta šli iz cerkve.

»Da se ji le ljubi norce briti iz človeka«, je obšlo Veroniko, pa se je koj pokesala. Materine besede so bile tako iskrene, skoraj kakor bi hotele prositi odpuščanja.

»Bom, če bom utegnila«, je hitro obljubila.

»Nikoli te ni k nam«, je poočitala dekletu Bohakovka. Veronika se je izgovarjala z delom in otroki, kakor to delajo druge gospodinje.

»Ženeš se, lahko te je oče vesel.«

Dekletu je ušel kratek vzdih, vendar ji je pohvala dobro dela.

»Nu, letos še njega ni«, je rekla Bohakovka in obe sta v mislih pobožali Florijana. »Je pisal, da bi rad prišel, pa mora biti v službi.«

»Tako?« je zinila Veronika, da ni bila čisto tiho.

»Mu bom po Kanglarjevem Jakcu poslala žegna. Tam doli za trdno ne dobi kaj takega, in saj veš, da domače le čisto drugače diši.«

Veronika je počasi obračala pogovor na gospodinjske skrbi. Ko sta se na razkrižju poslovili, je stopila Bohakovka bliže k dekletu:

»Ne zameri, ali tebi kaj piše?«

»Piše. Le bolj redko. Tako je len za pisanje«, se je nasmehnila. Dušecha vprašanja so se ji prerivala v divjem neredu sem in tja po glavi, pa se je trudila, da bi pred materjo nič ne pokazala. Ji je že tako in tako hudo, če ne zaradi drugega, pa zato, ker ga za praznike ni domov.

Potlej sta stopili vsaka na svoj breg. V meji je žolto cvetel dren, da si ga lahko videl še v mraku.

Na vrhu pred domačo hišo je Veronika postala. Kakor bi cerkovnik prižigal sveče, so se utrinjali in užigali po hribih velikonočni kresovi. Visoko pod Bočem se je užgal prvi; za njim je zagorel na Ljubečkem hribu, potlej na Zbelovski gori, po konjiških vrheh in pobočjih, pri Sv. Jerneju, na Prihovi, Brinjevi gori. Nikjer pa ne tako veličastno in mogočno kakor na Pohorju. Tam kresov ni mogoče šteti, tam je lučka pri lučki, kresnica pri

kresnici, tam se blešči, miglja, trepeta, plameni in se z zlatimi zvezdami na nebu staplja v eno. Tako nazadnje ne veš, ali se je sklonilo nebo nad Pohorje ali se je Pohorje vzpelo v nebo. Že od zdavnaj je v teh krajih tako na veliko soboto zvečer. Kres, luč, sama luč, veselje, vstajenje, zunaj in znotraj, v hišah, vinogradih, travnikih in goščah in v ljudeh. Velika noč vriska vate iz vsake žive stvari.

Druga leta je tudi na našem bregu gorel kres, se je domislila Veronika. Florijan ga je prižigal. Ob prasketajočih plamenih so fantje delili deklinam velikonočne pisanke. Okrog enajstih, ko so začeli ognji po Pohorju in okoliških grebenih bledeti in ugašati, je tudi njihov kres navadno že dogorel. Potem so doma bedec prislanjali v velikonočno jutro.

Letos na Stanovskem vrhu ni zagorel ogenj. On, ki bi ga moral prižgati, je daleč, drugi fantje so se na kres prepozno spomnili.

»Florijan, tako mi je nocoj hudo, da bom ob pamet«, je pisala potem v hiši Veronika. Pismo je sežgala.

»Eno samo besedico mi pošlji, reci, spregovori, povej, da ni res...« je pričenjala nov list. Pismo je sežgala.

»Rotim Te pri najini lepi ljubezni, ne teptaj je v prah...« so se znova risale črke na bel papir. Pismo je sežgala.

Češnje za hišo so razpustile bele cvetnate veje. Nabreklo bukovo brstje v gošči se je razpočilo in pogvalo v živo zelenje. Prvi kuku je prihajal iz njega. Na Stanovskem je bilo resnično zmladletje.

Trdinova Veronika se je poslavljal.

Oče se je ženil.

»Pamet je boljša ko žamet«, je imel navado reči in je zato tudi to pot storil po tem preizkušenem pregovoru. Kaj bi se večno gnal sam za koč in družino! Otroci rastejo, a razen Urbana se noben ne gane zdoma. On naj vse redi! Kar pridelajo na teh rodih redčinah, lahko pojedjo v nekaj mesecih z olupki vred. Potlej pa kupuj, če imaš s čim, ali pa suho žvižgaj! Kajpak, zemlja že nekaj let ni pognojena, kakor bi bilo treba; kako neki, če ni pri hiši govedi. — Vse bi bilo treba predruščiti in začeti znova, a on sam tega nikakor ne zmore. Vleci samotěž, da se pretrgaš, ne boš izvozil iz ilovice. Je pa tudi od sile nespametno, da bi se ubijal sam, če lahko priprežeš še eno vozno moč; kakor hitro vlečeta dva, je čisto drugače.

Trdinova izvoljenka — presrečna — je doma nekje v makolskih hribih. Pri hiši ni bogatije, a prazne je tudi ne bodo pustili; vsaj tako je zgovorjeno. Zala res ni, a kaj boš, saj tudi on ni več predvčerajšnji, je pa močna in krepka ženska, da bo kar prava za te bregé. Malo čudno je, da se že kdaj prej ni zmisli na možitev, a pri

ženskah je že tako: če se ne omoži mlada, se lahko še pozneje kdaj...

Ko je Trdin šel s svojim tovarišem k Zali v svate, jo je njena mati kar naprej hvalila ter na vsa usta za-trjevala, da ima Zala za seboj neomadeževano preteklost. Sam Bog vedi, kje neki je pobrala to besedo. Oče se je takrat spozabil in neprevidno zinil, menda že iz navade, ker je morala zmerom njegova biti zadnja: »To že, le nekam dolgo«...

Sosedje so Veroniki namignili, da bi oče rad imel čimprej oklice, le zaradi nje mu je nerodno; toliko let je delala pri hiši, da ji zdaj res ne more reči kar meni nič tebi nič, naj gre. Veronika je pri tej priči sklenila, da se bo umaknila. Ciliko bo vzela teta v Laporju, dokler ne odraste šoli. Za Liziko in Frančeka ji je najhuje; kakor mati jima je, na moč jo bosta pogrešala. Izročila ju bo v skrb sosedovi materi, dokler ne pride mačeha. Ona je ne bo čakala. Pozneje bo sama zaslužila, da bo pomagala otrokoma skozi šolska leta. Naprej bo že kako.

Ni čutila ne jeze ne mržnje, še žalosti ne. Imela je občutek, ko da ji kdo počasi rine s topim nožem v drobje, bolečina pa ni še taka, da bi ne bilo mogoče strpeti.

S Ciliko sta povezali dve revni culici in nekega dne proti večeru sta se odpravili. Nikogar ni bilo, ki bi jima rekel, naj ostaneta. Nihče razen sosedove matere jima ni želel srečne popotnice. Cilika se je jokala, pa se je koj za tem že smejala. K teti gre rada, mnogo otrok je tam; in kruh imajo, ne bo ji hudo. Doma ji resda ni bilo nikoli Bog ve kaj dobrega, a dom je le dom in nekoliko čudno je človeku, ko ga lepega dne kar zapusti. Nejasno je začutila, da so njena najlepša leta — čeprav

tako bedna — pri kraju in se je zdaj znašla pred zaprtimi vrati v novo življenje. Ko bi vsaj še Veronika šla z njo v ta novi svet! Njo ima tako neizrečeno rada... Znova se je bridko zjokala v predpasnik.

Ko se je na opojne pomladne vonjave spustila noč, sta izginili. Pri sosеду, nekaj sežnjev od domače hiše, sta obstali ter se ozrli nazaj. Kakor da se je v temni vazi zgostilo samo belo cvetje, se je odražala njihova črna koča izmed cvetočih češenj in sliv. Veronika se je spomnila, kako težko je letos čakala, kdaj se bo popje razpustilo v cvetje in zelenje... Stala je ko vkopana in z dolgim pogledom hotela zajeti vase to prekrasno podobo. Šele v tem trenutku se je zavedela, da zares odhaja in se ne misli več vrniti; hkrati jo je spoznanje, da do blaznosti ljubi ta kraj s kočo vred, skoraj pritisnilo ob tla.

»Moji ubogi otroci! Če bi rajna mama to videla, na mile solze bi se zjokala«, si je brisala oči teta, mamina sestra. Ciliko je Veronika pustila pri njej, sama se je drugi dan s culico odpravila proti postaji. Kam? — Za njim, za Florijanom, v njegovo bližino, v njegovo mesto, a ne pred njegove oči. Lepe, visoke sanje so zdaj prečrtane, treba bo peš po trdi cesti. Tudi tako menda kdaj pride do cilja.

Zamišljena ni opazila dirjajočega kolesarja; šele, ko je stopil prednjo, se je zganila.

»Dober dan, Veronika, srečne oči!« se ji je zasmejal v obraz Mužnikov Tija. Bilo je podoba, da so zares srečne, tako živo so se smejale, ko so gledale dekleta.

»Viš ga!« se ga je Veronika kar razveselila. Bo vsaj mogla nekoliko popraviti svojo nekdanjo zbadljivost in bo ostal med njima prijazen spomin. Povedala mu je, na kakšnem potu je. Fantu se je čelo pooblačilo.

»Nekaj korakov ti posodim«, je prijel z desnico kolo in ga obrnil.

Potlej ji je govoril kar naravnost, da mu oče ne da miru z ženitvijo, prišla ga je nora, da mu na vseh koncih in krajih izbira neveste. On bi mu rad ustregel, a dobro ve, da ne bo na vsem svetu našel nobene Veronike več. Toplo jo je poiskal s pogledom. Veroniki je ušel globok vzdih. Videla je, da Tija le misli resno in vzbudila se ji je neznana bolečina. Celo zasmilil se ji je. Fantu pa so vzplamtele oči... Morebiti si je zdaj premislila in ga ne bo odbila, je potrkalo upanje. Saj danes tako lepo govori z njim kakor še ne.

»Pa Veronika... saj zdaj morda drugače misliš — — — če bi — — — moj dom ti je na stežaj odprt — — — bi se ti ne bilo treba potikati po svetu... Še misliti si ne moreš, kako te imam rad.« Pri tem jo je gledal, ko da bi vero molil.

»Kaj bi z menoj, Tija, ko nič nisem in nič nimam.«

»Kdo te vpraša po tem!« je planil in kakor plamen je hušknilo vanj upanje. »Samo reci, da hočeš, in najsrečnejši človek bom.«

Dekletu je postalo neznansko hudo; udarila bo v to pošteno srce. Pa ne more drugače, mora mu povedati, da se ne bo zanašal v prazno.

»Kaj boš z vazo brez rože, Tija! — — — Célo srce sem hranila za nekoga drugega. Ogoljufati ne maram nikogar. Ne bodi hud in Bog naj ti da srečo z drugo.«

Ogenj v fantovih očeh je izpregorel. Še srečno sta si rekla, potlej je skočil na kolo in pognal. Veronika je stala sredi ceste in gledala za njim. Tudi Tija se je obrnil in ji z roko še enkrat pomahal. Široki rokavi njegove srajce so lovili veter in se svetili v soncu. Potlej je še čula, kako si je zažvižgal tisto svojo priljubljeno iz

Revčka Andrejčka: »Medtem pa ko drugim se sreča smeji...«

Veronika je sedla na vlak. »Bleda si ko smrt«, ji je rekla teta pri slovesu. Že mogoče. Pogledala je na culico na polici, se nasmehnila, potem se brezizrazno zamaknila skoz okno.

Domača dolina je bila vsa v soncu. Med vrbovjem se je srebrno točila Dravinja. Poljčane s cerkvijo v levem kotu pa ko vedno: kup belih jajčec v zlatem gnezd, ki je nad njim razpel svoja krila mogočni varuh Boč. Le njegov vrh so zakrivali temni oblaki.

»Poljčane, najlepše, najdražje!« se je mehko oglašalo v srcu, in oko je iskalo med temnimi cipresami pod cerkvijo tih grob. »Mama, vidite, grem. Srečno!«

Še cerkvico Marije Ljubečke so našle njene oči na hribu, ko je vlak hrumel mimo Lušečke vasi. »Marija v zvonici, ki Te je cerkovnik preprosil, da si ostala... Tudi k meni je prišel dobri Tija, pa ga nisem poslušala, ne ostala... Zdaj je, kar je.«

»Boč ima klobuk«, se je Veronika znova medlo nasmehnila. »Dež bo.«

Veronika pomiva posodo. Gospôda v sobah je po-
legla po divanih. Proti večeru se bo že odpravila kam
na zabavo, saj v tehle zgodnjih popoldanskih urah se
res ne more kam prida deti.

Urno postavlja posodo na svoje mesto. Zunaj je
nedelja in popoldne je njeno. Saj vse ure v tednu lezejo,
nedeljski popoldnevi zdrknejo; kakor bi pogledal kvišku
in že jih ni.

»Saj sem kar hitro naredila«, se je sama sebi zado-
voljno nasmehnila. »In zdaj brž, da sfrčim iz te luknje!«

V sobi je pozvonilo.

»Prosim, milostljiva«, je bila z rahlim občutkom ne-
jevolje na uslugo.

»Ne počutimo se najbolje; skuhajte nam čaja!«

»Tri je ura in zdaj še čaj«, je grenko zalilo Vero-
niko, ko je prižigala plin na kuhalniku.

Že drugi mesec teče, kar je v tej službi. Je pač Bog
pomagaj, včasih aj, največkrat oj, pa saj je skoraj pri
vseh gosposkih hišah približno enako.

Florijana ves ta čas še ni videla. Ko je prišla v me-
sto, je morala prijeti za prvo službo. V žepu je imela
tri kovače, a še tiste je pustila v posredovalnici. Pozneje
ni bila več prosta, razen tistih nedeljskih uric. V teh je
blodila po ulicah kakor mesečna. — »Ne, samo k njemu
ne. Če me je tako grdo pozabil, se mu tudi jaz ne bom
obešala za suknjo«, se je v mislih ponosno odbijala. Pa

se je vendar nedeljo za nedeljo znašla, da se suče samo v njegovi okolici. Kakor bi hodila v začaranem krogu, so jo koraki vedno znova zvabili v njegovo bližino. Poznala je njegov naslov, vedela tudi za ulico, v kateri stanuje. Da bi ga le kdaj ne srečala! Zgrozila se je ob tej misli, hkrati se je zavedela, kako si prav tega želi. — Le od daleč, skrivši bi ga pogledala, le za kako dolgo sekundo bi zasijale vanjo njegove tople oči... Nič bi mu ne bilo treba govoriti, le roko bi ji stisnil in molčal. Ona bi vedela: tu pri njem je doma. Močnejša in na vsako žrtev pripravljena bi šla potlej na svoje vsakdanje delo.

»Ne, ne smem, drugo ljubi, mene je pozabil, nezvesti«, se je spet otepala vabljivo-sladkih misli.

Pa je le tudi to nedeljo komaj pričakala, da se je vrgla v nedeljsko obleko in šla.

To pot je res trčila nanj.

Že od daleč je zagledala svetlo se bleščeče medeni-naste gumbе na temni uniformi. »Moj Bog, on je«, se je ustrašila, obenem jo je zalil val neskončne sreče. — »Saj ni, zmotila sem se, moje oči vidijo v vsakem stražniku njega.« — Toda sedaj je že spoznala njegov korak. Menda na vsem svetu nikdo ne hodi tako kakor on. Izogniti se ni bilo več mogoče. Pa bi tega tudi za vse na svetu ne hotela. V prihodnjem trenutku se je cesta zamajala pod njenimi nogami in hiše na obeh straneh so lezle na kup; tik pred seboj je skozi meglo zagledala njegove široko začudene temne oči pod visokim ščitkom čepice. In te ljubljene oči so strmele vanjo kakor v prikazen z onega sveta, ne da bi našle eno samo besedo.

Šele ko je Florijan začul ob sebi njen srebrni smeh, se je ovedel. Obe roki ji je iztegnil v pozdrav. V kratkih besedah mu je razložila, od kod in kako. Presenečenje,

začudenje in veselje zaradi nepričakovanega svidenja ga je tako prevzelo, da ljubeče Veronikino srce ni opazilo na njegovem obrazu rahle, komaj zaznavne sence za-skrbljenosti.

»Škoda, da imam zdaj službo; na križišču tamle moram zamenjati stražo. Pa bi tako rad šel s teboj, toliko bi se morala pogovoriti.«

Zmenila sta se za prihodnjo nedeljo, čez teden ona ne utegne. Prisrčno sta se poslovila, potlej si je nataknil na desnico belo rokavico, ki si jo je bil prej snel.

Veronika je gledala za njim; v njej se je vse smejalo. Komaj bežno ji je prhnilo v glavo vprašanje, kje neki je »ona« s slike, pa je takoj spodila grdo misel. Zdaj vidi, da tisto ni moglo biti res. Tak je, kakor je bil, ona ga je umazano sumničila, ker je verjela babjim govoricam, prismoda. Prosila je Florijana odpuščanja za krivico, ki mu jo je bila storila. Njen fant, ki rože trga — — —. Zakaj ga ni bila že prej poiskala! Toliko je trpela, pa vse zavoljo namišljene sence...

Njena velika, svetla ljubezen je znova pognala ko mlad topol. V srcu je oživila ugasla pesem. Mestne ulice se ji niso zdele več tesne in umazane, razširile so se v nedogled. V grmovjih ob hišah so peli ptiči in celo trde ceste so cvetele...

»Zdaj mi povej, zakaj nisi prišla k meni koj, ko si se pripeljala v Ljubljano?« jo je vprašal v nedeljo Florijan takoj po pozdravu. Menda je ves teden pripravljaj to vprašanje.

Veronika ga je pogledala naravnost v oči.

»Nisem ti hotela biti v nadlego.«

»Takoooo...« je gubal čelo, dekle ga je tako živo gledalo, da je povetil oči in zardel. Njej ni ušel ta pogled in jo je neprijetno zbodel sredi najlepše sreče.

Hodila sta po parku in gledala rože. Veronika mu je pravila novice od doma, iz cele fare. Vse je hotel vedeti, po vsaki drobni stvari je spraševal kakor zvedav otrok. Vendar ni bil več tako nasmejan ko pred tednom. Kar na celem si je izmislil in resno rekel:

»Če se le ne boš kesala, da si šla zdoma... Mestno življenje, veš, je čisto drugačno ko na Stanovskem.«

Veronika se je zganila. Koliko je pretrpela doma, preden je šla, ni vprašal. Zazdelo se ji je celo, da ni Bog ve kaj navdušen, da je prišla. Trpko se je nasmejala:

»Dobro veš, da mi še nikoli ni bilo nič dobrega.«

S prsti je krčevito mečkala zelen kostanjev list.

»Ali ni malo čudno, da sva se morala slučajno srečati, če sva se hotela dobiti«, je očital razdraženo.

Ona je molčala ko grob; niti z besedico se ni opravičila.

Bilo je podoba, da sta si vse povedala. Florijan je na videz mirno prižigal cigarete. Veronika jih je štela, sledile so si skoraj brez presledka. Sedla sta na klop.

»Kurnikov Albin se bo oženil. Saj ga poznaš, iz sosedsnje vasi je.«

»Kakšna je nevesta?« je vprašala tjavdan.

»Čedno dekle. V trgovini je; dobro zasluži. Veliko balo ima pripravljeno. O, Albin je dobro zadel.«

»Zdaj razumem,« je rekla Veronika posmehljivo, »zakaj je pustil Miciko... Prej sem se temu čudila... Taka glorijska je bila včasih z njuno ljubeznijo.«

»Ti si čudna, ne razumeš tega. Človek se spreminja; skoraj vsako leto je drugačen. Na kar si se lani pridušal, to poplakneš letos v dobrem haložanu, in kar si še pred kratkim z vso dušo verjel, temu se zdaj čudiš.«

»Kar si lani častil, na to lahko letos pljuneš, in kar si imel še pred par meseci rad, lahko danes sovražiš«, je porogljivo pel njen sopran. Kazala se je mirno, pa je vendar v vsej notranjosti trepetala.

»In vendar je Albin poštenjak. Takrat, ko je Miciki obetal, še ni mogel vedeti, kako bo prišlo, in je torej verjel le sam sebi. Kaj more zato, če je prišlo drugače, kakor je mislil! — Človek se spreminja. Pozna se kvečjemu za nazaj, naprej se ne more. Tudi ženske ste kakor aprilsko vreme.«

Zadovoljen s svojo duhovitostjo se je Florijan nasmilil na klop, spuščajoč na gosto v zrak tobakov dim. Potlej je zopet učenoma nadaljeval:

»Sicer pa — — — boš že še spoznala, da je v mestu drugače ko na deželi. Tu so ljudje tako na gosto stlačeni, da drug drugega suvajo s komolci. Tam gori na Stanovskem je bil Albin lahko zvest enemu dekletu, ko jih na vsem bregu ni naštel toliko, kolikor je prstov na obeh rokah...«

Veronika je obstala na fantovem obrazu z dolgim, žgočim pogledom. »Zvestoba, vse drugo je manj ko nič«, ji je bil rekel lani ob slovesu. Srh jo je spreletel po vseh udih. Nekaj se je v njej razklalo na dvoje ter se potlej s treskom razletelo na drobne kosce. — — — Z bolešno grozo je začutila, da sedi poleg tujega človeka, ki ji nič več ne pomeni. Ob tem nenadnem spoznanju, ki je razrezalo vanjo ko žareč blisk, se je naglo dvignila.

»Že greš?« jo je pogledal. Bila je bela kakor rutica, ki si je z njo segla na čelo, ustnice ko z devetimi pečati zaklenjene; v brezoblični grozi široko odprte oči so gledale mimo njega. Dahnila je ko sapa:

»Domov moram.«

Tudi Florijan je vstal. Šla sta do vrat njenega stanovanja, ne da bi kateri zinil besedo. On je vedel, da jo je užalil, da je udaril v njeno ljubezen, a da bi popravljaj, mu ni prišlo na misel. Zakaj je tako vražje ponosna, ko da je sama na svetu, se je skušal prati pred seboj, pa je kljub temu vedel, da ji dela krivico. Eh, bo že kako; se bo izravnalo samo po sebi, če ne — — zamahnil je za nadležnim komarjem, ki mu je sedal na nos, ter si nažgal novo cigareto.

»Se bova še kaj videla?« je vprašal, kakor vprašamo mimoidočega znanca, ki nam je bil Bog ve kdaj predstavljen. Veronika je že vzela iz torbice ključ in jela odklepati. Koža nad očmi se ji je skrčila v dve ostri gubi.

»Ne vem.«

Florijan jo je molče premeril. Potlej je šel. Kuja se. Pa naj se; bo že nehala. Prav za prav je grdo storil, mu je nekaj očitalo. Lahko bi bil drugače napravil. Odkrito in pošteno bi ji bil povedal, kako je z njim. Toda, kako bi mogel, njuna ljubezen vendarle ni bila kar tako, da, zdi se mu, da jo je imel resnično rad... Z vsem mladim ognjem je gorel zanjo, vsa njegova mladost je prav za prav prepletena s spominom nanjo, še ko sta bila otroka, sta se bala drug za drugega... Dekle mu je bila vdana z vsem srcem. —

Zdaj je postala nekam čudno hladna in nedostopna, nič življenja, nič toplote in krvi, je skušal ugovarjati očitkom v sebi, a jih ni mogel odpoditi.

Nisi videl njenega shujšanega obraza? Kar zapotegnil se je in život ji je splahnel, da je kakor oskobljana deska. Od dobrot in sreče to ni. Vso mladost je bila vprežena v razdrapano domačijo, ubogo kljuse, ki mu naložijo več, kakor more speljati. Ti si ji nekoč obetal

srečnejše življenje, kaj morda nisi? Lepo spolnjuješ dano besedo, cel mož si, zares! se je krohotalo nekje iz oblačne teže nad njim, ko je pričelo na tenko in gosto pršiti.

»Zakaj se ni oglasila, ko je prišla«, je kljuboval. Žgalo ga je, da je pokazala toliko moške odločnosti. Nikar se ne zanašaj na tujo pomoč, tega so jo naučili domači bregovi. Odločna je bila zmerom, si je moral priznati in ne brez občutka zadovoljnosti.

Če morda ve . . . Tega se je bal, hkrati pa želel, da bi zvedela, toda od koga tretjega. Videl je, da ga je prejle predobro razumela, ko ji je pravil o Albinu. Preveč je ponosna, da bi se ne umaknila. Tako se bosta razšla brez hrušča in trušča in lahko bo mirno rekel ob spominih na mladostno ljubezen: »Bilo je . . .«

Naglo je koračil po ulici — nezadovoljen s seboj in s svetom. Ni, kakor bi moralo biti. Nekje je strašno narobe, zunaj in znotraj in vsepovsod, kamor se obrneš . . . Klel je dež, ki ti prične s prho prav tedaj, ko čutiš najmanj potrebe, in rentočil nad sklizastim cestnim tlakom. — — Vrgel je ogorek cigarete, da se je zaiskrilo na vlažnih tleh.

Čisto ob ušesu mu je tedaj zazvonil prijeten, razigran smeh:

»Bolj ob kraju ceste bi hodili, mož postave, da vas tramvaj ne povozi!«

Florijan je v temi močno zardel: »Francka!«

»Furjaš, kakor bi te burja nosila«, se je kar naprej smejala ona.

Fanta je nekaj zbadlo v krvi. »Veronika!« je skušalo na glas zavpiti. »Hrbet ji obrnem in grem«, je pomislil; negotovo se je ogledal: a klic je bil preslaboten. Udušil ga je jasen, čist smeh iz svežih deklških ust in rjavih, pojočih oči, lepečih na njegovem obrazu.

»Kam, dekle moje?«

»Kamor koli. Svet je dolg in širok, da ga ne ujameš za rep.«

Florijan se je zasmel. Glasno, veselo.

»Sam Bog te je poslal, Francka! — Pojdiva k Zlati ribici, tam ga poskusiva ujeti.«

Veronika se je oblečena vrgla na posteljo. Glavo je zarila v odeje. Nikar misliti, samo misliti nikar! Da bi se izgubila v sanje, da bi vse pozabila!... V sencih je kljuvalo, v krvi zbadalo, spanca ni in ni bilo.

»Moram kam med žive ljudi, glavo mi raznese«, se je dvignila z vso močjo svoje volje. Spomnila se je sveta: »Nikar v samoto v hudih dnehi!« — Ah, da, dobri učitelj iz ljudske šole! Kako jo je razumel, kako rad jo imel! Domislila se je, da živi zdaj upokojen v tem mestu. »Obiščem ga«, je planila pokonci.

Na širokih, slabo pometenih stopnicah je vendarle obstala, preudarjajoč: bi — ne bi, bi — ne bi — — »Bi«, je slednjič pritisnila na zvonec v prvem nadstropju.

Stežka je osiveli učitelj Zimnik v mladem, čedno oblečenem dekletu spoznal svojo nekdanjo učenko. Potlej se je je prisrčno razveselil ter jo povabil v sobo. Ljubeznivo ji je ponudil stol:

»Sedi, deklič moj preljubi, pa mi kaj povej! In oprosti, zame si še vedno ti.«

»Hvala vam, gospod učitelj, in naj tudi ostanem.«

»Justi!« je poklical učitelj v kuhinjo skozi priprta vrata. »Bi mogla postreči s čajem, moja nekdanja učenka me je prišla pogledati.«

Gospa Justi se je v vsej obilnosti prikazala med vrati. Z neprikrito sumnjo v očeh je najprvo premerila Veroniko po dolgem in počez, potlej je brez besede od-

koračila v kuhinjo. Zimnik je zaslutil v dekletu rahlo neugodje zavoljo ženinega nevljudnega sprejema, zato je še podvojil ljubeznivost.

»Kako živiš, dekle, kako kaj voziš svojo barko? — Povej mi vse! Zanimajo me pota mojih nekdanjih učencev, najbolj pa me skrbi tvoja pot, Veronika, ki si morda od vseh največ pričakovala od življenja.«

»Pa mi je morebiti od vseh najslabše postreglo«, se je nasmehnilo dekle. Brezmejno zaupanje jo je zajelo. Vendarle je našla nekoga, pred katerim lahko odpre svojo dušo, brez strahu, da bi jo izdal ali napak razumel. V njej je bilo nakopičenega toliko grenkega, da tudi dihniti ne bo več mogla, če ne izbljuje vsaj polovice. Mesece po sili zatrta, največja neizpovedana bolečina je zdaj kakor v curku udarila iz nje. Sprva plaho poskušajoče, potem vedno silneje, močnejše. Zagrinjalo izpred svojega najsvetejšega, ki ga je doslej tako skrbno zagrinjala, je pred starim šolnikom pretrgala na dvoje; tem dobrim, mehkim sivim očem se je vsa izpovedala. Potlej je onemela in ga pogledala kakor grešnik, proseč odveze. Zimnik se je ves čas tiho smehljal, pa se koj nato zresnil:

»Kakšne načrte imaš za prihodnost?«

»Nič določnega. — Nekoč, veste, sem želela, da bi šla v trgovino, pa ni bilo denarja. Saj ga zame ni bilo nikoli. Potlej je prišel on in moje misli so se obrnile drugam ... Zdaj bom poskusila kaj drugega ko služkinja. Moram! — Kaj pravite, gospod učitelj?«

Kadar so Veroniki v sivomodrem ognju gorele oči in je v hipnem navalu čustev odpahnila vrata svoje notranjosti, je potegnila mnoge za sabo. Zazdela se je bogat, neizčrpen vrelec dobrote in mehke toplote, ob

kateri bi se morala ogreti vesoljna zemlja. Tudi sedaj, ko je tako preprosto in ognjevito razkrivala svoje srce, je bila neizrečeno lepa. Bledi, nemirni obraz je gorel, da se je Zimnik rahlo zganil: »Razvila se je ta moja najljubša učenka, razvila. Ni lepotica, vendar je tako zelo lepa.« V njem se je rahlo zbuval daljni spev, odmev lepote od Bog si ga vedi kdaj. Morebiti se je od jutrnje zarje pritihotapila v njegov večer. — »Kdaj neki sem že gledal čisto podoben obraz?« je ugibal, vrtajoč po svojih spominih, kakor bi obračal orumenele listine. Vtem je raztreseno odgovoril:

»Prečrno gledaš, Veronika. Življenje je le morebiti nekoliko drugačno, kakor ga vidiš ti. — — Lepe misli in visoki cilji ... Hm, imeli smo jih vsi. — — Nazadnje pa: imaš kruh, streho, obleko. Ni jih malo, ki jim še tega manjka.«

»To ni vse!« je skoraj zakričala Veronika, a Zimnik je ni poslušal. Predel je dalje svoje nauke:

»Jaz na tvojem mestu bi ničesar novega ne poskušal. Mirno bi ostal v službi in hranil denar za balo. Ob svojem času bo že prišel od kod tudi ženin, ki te bo vreden. Ni, da bi moral biti prav Bohakov Florijan. Mlada si in čedna, tvoje oči se lahko ustavijo više od stražnika, saj so tako lepe ...«

V kotih ustnic se mu je spreletel čuden, osladen nasmešek, ki je Veroniko mrzlo stresel. Kakor bi jo z bičem oplazil po razgaljenem hrbtu, jo je žgal njegov predirni pogled. Le kam je prej gledala! Zaman je prišla, nepravemu človeku je odprla svoj sveti, krvavi vir ...

»Kajpak, mladost je mladost. Ob vse se obregne, vsak prav se mu zdi narobe, z zvezdami hoče igrati žogo, ko vendar vidi, da s kolenom buta ob zemljo ...«

»Kjer si ob prvem obcestnem kamnu lahko raztrešči glavo«, se je ledeno zasmejala Veronika, hoteč v smehu skriti pekoče razočaranje.

Nista si imela nič več povedati. Veronika se je brezsmiselno zagledala v pisan namizni prt ter začela preštovati rdeče kocke v njem. Bala se je, da bi deroča povodenj v njej predrila zatvornice. Zimnik je čutil, da ni udaril na pravo struno, popravljati ni hotel. Od sile občutljiva je ta punčka, ni se je še prijelo mesto. Tako sta se oba oddahnila, ko jima je prišla rešitev gospe Justi. Postavila je pred njiju skodelici s čajem in ko je opazila možev in dekletov resni obraz, so se ji usta razlezla v zadovoljen smehljaj.

»Hvala vam, gospa!« je izjecljala Veronika v mučni zadregi. »Preveč se trudite.«

»Kaj to; ni nič posebnega. Moj možek ima pogosto kake obiske.« Široko je sedla poleg njega kakor koklja, pripravljena, braniti svoje do zadnje kaplje krvi.

»Ne bom ti ga požrla, ne, si brez skrbi«, se je zakrohotalo v Veroniki.

»Zdaj bova šla malo ven pogledati, Tone. Tako lep večer je, prav interesanten«, se je oglasila debeluška ter pokazala vrsto zlatih zob.

»Nič kaj prida ni ta večer za mojo naduho«, je godrnjal mož. Žena je videla, da se je hoče otresti, zato je povzdignila svoj tenki glas, da je kar zapiskalo.

»Čudno, kadar bi šla jaz rada malo ven, si ti nadušljiv, če bi pa bilo treba s kom drugim — — — prav interesantno, res!«

Veronika je na srečo svoj čaj popila. Hotela je čimprej zbežati pred zakonsko nevihto.

Tedaj je potrkal in vstopila je mlada, izbrano oblečena gospodična. Veronika je opazila, kako so se Zim-

niku zasvetile oči, ko ji je z globokimi pokloni stopil naproti. Potlej jo je predstavil za medicinko, ki jo bo skoraj obsijala doktorska glorijska. Gospodična se je ljubko smehljala, ko da se že blešči v zasluženem sijaju, učitelj pa je sladko besedičil:

»Veste, gospodična, ta tu je moja nekdanja učenka, ena najboljših. Zdaj je služkinja, pa se huduje nad življenjem, da ji ni odmerilo kaj boljšega.«

Medicinka je predirno uprla lepe temne oči v Veroniko, kakor bi ji hotela izprašati vest, potlej je vzvišeno zapel njen poslinjeni alt:

»Niso vsakomur odprta vrata v višje svetišče. Kaj bi tudi bilo, če bi imeli vsi dostop vanj! Še mi se gnetemo, da drug drugemu stopamo na pete. Sicer pa potrebuje vsak poklic novih kandidatov, in če komu ni bilo dano...«

»Zares, gospodična, če je koga rodila beraška mati«, je strupeno vrnila Veronika.

»Prijazno besedo sem vam dala, dekle, vi pa ste udarili v napad. Ni lepo to, obžalujem vas.« Užaljena se je medicinka obrnila k učitelju. Ta je v zadregi momljal nekaj o pomanjkanju srčne izobrazbe nižjih slojev.

Veroniki je bilo žal trdih besed, pa ne toliko, da bi mogla prositi oprostjenja. Preveč jo je bolelo zapostavljanje teh olikancev, ki se ti po eni strani slinijo, da te z druge tem huje pičijo. S težavo je spravila skozi stisnjene ustne zamolkli zbogom, potlej je zdirjala po stopnicah.

»Prismoda!« se je ozmerjala na cesti. »Kaj tiščiš med boljše ljudi, ko se še vesti ne znaš! — Treba se ti je bilo jokavo razgaljati pred onim človekom, da je potem koj umazal tvoje zaupanje! Svojo bolečino razkriči rajši

vetru in zraku, kakor si to delala že zadnje mesece, bolje te bosta razumela kakor ljudje.

Učitelj Zimnik. Tudi on je čisto drugačen, kakor je bil v Poljčanah. Kako je že rekel Florijan? »V mestu so ljudje na gosto stlačeni, zato so drugačni . . .« Bog vedi, ali res zato?

Ni mogla verjeti.

9.

»Saj je vseeno, saj je nazadnje že čisto vseeno«, si je kar naprej ponavljala Veronika, ko je potlej dan za dnem tekala iz sob v kuhinjo, iz kuhinje v sobe. »Živeti moram, z vso drugo navlako stran!«

Pa je vendar vedela, da sama sebi posili laže in da ni vseeno. Da ne bo prav nikoli vseeno...

»Veronika, oblecite Finči za šolo!«

»Veronika, ste že pripravili kopalnico za gospoda?«

»Veronika, glejte, da bo kosilo o pravem času!«

»Veronika, v spalnici je še na debelo prahu.«

»Veronika, moje nogavice so še zmerom strgane.«

»Veronika, zasukajte se nekoliko!«

»Veronika, kaj za božjo voljo delate, da še stopnišče ni pometeno?!«

»Veronika, skočite k frizerju in vprašajte, kdaj bo utegnil zamel!«

Veronika dol, Veronika gor, Veronika sem, Veronika tja! Res ni čas misliti pri vsem tem še nase. Pozno zvečer, ko se ji veke že spotoma lepijo na oči, pade zbita in zdelana v posteljo, da se zbudi zjutraj v isto delo, nove skrbi, v novo tekanje in povelja brez konca. Le včasih ji med delom zaidejo oči tja prek teh visokih hiš, zvnikov in tovarniških dimnikov. Takrat si nekaj mehko bolečega išče poti skozi delavniško meglo v srce. Dolina in klanci in sončne gorice pod Bočem zaživijo v tisočerihih slepečih barvah...

»Ciiiing!«

Veronika odpre vrata.

»Želite?«

Pa se ji takoj zazdi, da ima pred seboj znan obraz.

»Kaj niste — — Veronika — — Trdinova?«

»Vika!« je spoznala sedaj Veronika plaho vprašalko, stoječo pred vrati s culo v rokah in z boječo prošnjo na obrazu. Bila je doma nekje od Maribora, sirota brez staršev in svojcev in je nekoč služila v Poljčanah pri nekem trgovcu. Naenkrat je bila izginila in potlej je marsikaj čula o njej.

»Od kod si prišla in kako za božjo voljo si me našla?« je bila Veronika vsa iz sebe.

»Videla sem te danes, ko si šla s trga; šla sem za teboj, dokler nisi stopila v to hišo. Zdaj sem te morala poiskati, ker se pod milim nebom nimam kam obrniti. Morebiti bi me mogla ti vzeti za kakšno noč, dokler ne dobim službe?«

»Službe iščeš? Si premenjala?«

Dekle jo je pogledalo in mirno reklo:

»Kaj bi ti lagala! Za tri leta sem bila spravljena na Gorenjskem. Zdaj so me odpustili, no in sem tu.«

Veronika je razumela. Ljudske govorice so to pot le nekoliko zadele.

»Kaj misliš zdaj zares začeti s službo?«

»Seveda. Čisto zares. Če me tri leta strašnega življenja tam gori niso izpametovala, potem, ti rečem, me ne bo mogla nobena reč več.«

Potiho, da bi ju ne čula gospa, je peljala Veronika dekle v svojo sobo, ki je bila k sreči v kletnem prostoru, kjer bo Viko laže skrila. Ta je skoraj kar padla na posteljo.

»Ti ne veš, Veronika, kako se človek zbije po tem mestnem kamnu, posebno, če si se ga že odvadil in če nimaš prav za prav nikamor iti.«

»In lačna si gotovo tudi.«

»Ni take sile. Prejle sem si kupila kruha.«

Veronika ji je prinesla svojo malico, potlej ji je naročila, naj se odpočije, dokler se zvečer ne vidita. Naenkrat se je znašla pred novo težko nalogo: Kako naj Viko dlje časa skriva pri sebi, da bi ne opazila gospa? Če izve, jo skoraj za trdno zapodi iz službe. Če bi jo le poskusila vprašati? Kdo ve? Saj ni vredno truda, ker ne bo dovolila. Naj bo, kakor hoče, tako od daleč ji bo zvečer namignila. Bo vsaj vedela, pri čem je.

V razmišljanju je preslišala telefonski zvonec. Pozvonilo je drugič, krepkeje. Gospe ni doma, zato mora sama k telefonu.

Povedala je, da gospôde ni doma. Kdo je pri telefonu, je hotel vedeti oni tam na drugem koncu.

»Služkinja«, je skromno povedala Veronika.

»Gospodična, kaj ne veste, da smo že opustili naziv služkinja in se imenujete po novem le gospodinjska pomočnica?«

»Takooo? — Nisem vedela«, je začudeno zazijalo dekle.

»Toliko, da boste vedeli drugič, kaj ste«, se je poslavljajal prijazni glas onstran.

Čez kaki dve uri je prišumela gospa. Veroniki, ki je mislila na svojo prošnjo, se je zdelo, da ji oči na poslikanem obrazu nocoj še posebno ostro blešče. Preudarjala je zopet: bi, ne bi, bi, ne bi. — »Ah, kaj, pojedla me ne bo«, se je nazadnje le odločila. »Če usuje name grom in strelo, bom morda vsaj toči ušla.« Izredno skrbno

je gospe postregla, potlej pa je začela tako nekako, kakor zavija besede berač v prošnjo za miloščino:

»Milstljiva... ta teden enkrat... bi rada prišla k meni sestra od doma. Bi smela, lepo prosim, kako noč ostati pri meni?...«

»Ne spominjam se, da bi bila vzela v službo dve dekli«, je pihnila gospa iznad lončka dišeče kave, drobeč s tenkimi prsti sladke vanilijeve rogljičke.

Veronika je stisnila zobe, da bi ji ne ušla nepremišljena beseda. Imelo jo je, da bi prijela to preklo tam za mizo za tiste tanke noge in jo osmukala ko fižolovko. Pa se je le grenko nasmehnila:

»Prijazni gospod pri telefonu, zdaj vsaj zopet vem, kaj sem...«

Nesla je Viki svojo večerjo in sklenila, da jo bo skrivala, dokler bo mogla.

Veronika ni mogla spati. Premetavala se je po postelji v ozki, temni sobi, ki se v njej še prestopiti nisi mogel, ne da bi pri tem butnil ob kakšen vogal polomljenega pohištva. Čudno, da so prav v največjih in najlepših hišah najožji kotički za tiste, ki vzdržujejo hišo v čistosti in blesku. Vsi stavbeniki so si za čuda podobni v načrtih za služkinjske sobe; treba jih je pač nekam spraviti pod streho, pa se največkrat zgodi, da prav tam zmanjka prostora. Potlej si stavbenik ne ve drugače pomagati, ko da ta prostor utesni, kolikor more, saj edino tega lahko brez škode. Čemu naj bi bila služkinji prijazna, svetla soba? Čez dan nima časa posedati v njej, za tiste nočne ure tudi ne potrebuje drugega ko posteljo. Veronika zdaj ne vprašuje več, zakaj tako. Ko je bila skraja nekoč vprašala, so se ji v odgovor zarežale gluhe stene. Zdaj le še nekje na dnu gloda vprašanje s spo-

znanjem, da je tu nekaj velikega narobe, česar ona sama ne bo nikoli obrnila na prav.

S široko odprtimi očmi strmi Veronika v temo. Le kje hodi nočno Vika? Že sinoči je bila prišla šele okrog enajstih. Ko jo je vprašala, kje se je tako dolgo zamudila, se je dekle pijano zasmejala:

»Hm, s prijateljicami smo se dobile, pa smo obujale spomine na nekdanje pasje dni na Gorenjskem. Bila je sama žlahta in — — —« Iz plašča, ki ji ga je bila dala Veronika koj prvi dan, ko je videla, da nima nič poštenega obleči, je na debelo puhnil duh po tobakovem dimu. Veronika je v trenutku uganila, kako je z njo. Ostra bolečina se je zagrizla vanjo: »Zdelo se mi je, šla bo ...«

Davi ji je bila prinesla zajtrk, ki si ga je odtrgala od svojih ust. Obstala je pri postelji ter se zagledala v dekletov speči obraz. Bil je lep in miren kakor obraz otroka. Rdeče rože so cvele na belih, čudovito nežnih in prosojnih licih, ki ni bilo na njih niti najmanjše pegice. Dolge, goste in temne vejice so se spokojno odražale pod visokim belim čelom, krog češnjevih ustnic se je sprehajal droben smehljaj. »Bog ve, kod zdaj roma njena duša? — Morebiti po lepih svetlih cestah in belih rožah, ki jih sirota ni dosanjala«, je spreletelo Veroniko. Nedoumljivi val materinskega čustva jo je zajel. Sklonila se je nad cvetoči obraz in ga poljubila. Vika se je v sanjah živo nasmehnila.

»Kako je lepa v sanjah! Škoda, da jo moram zbuditi v to umazano življenje.«

»Vika!«

Dekle je planilo pokonci.

»Kaj me nisi prej poklicala; zaležala sem«, je mrmrala še v polsnu, natikajoč si nogavico.

»Pozno si prišla sinoči, pa sem te pustila spati«, je potihlo rekla Veronika. Vika je povedala pogled in na čelo se ji je vzela nejevoljna guba, ko se je spomnila prejšnjega večera. Veronika je mehko grebla vanjo:

»Ni dobro, da se družiš s tistimi tvojimi starimi prijateljicami. Iznova te bodo potegnile v nesrečo. Če ne moreš biti sama, pojdi k Jožici; tudi ona je bila ,gori', pa je zdaj pametna. Nje se okleni, ne bo ti žal. Drugače se bojim, da se boš kmalu spet znašla na policiji.«

»Lahko je Jožici«, je skoraj vzkripela Vika. »Ima dobro službo in fanta, s katerim se bosta vzela. Kdo mene mara? Na pet krajev sem se šla včeraj predstaviti, pa so me povsod odslovili, ker se nisem znala zadosti dobro lagati, kod vse sem se potikala doslej. Danes pa tudi v posredovalnico ne grem več. Vsega imam čez glavo, fej!«

Onemoglo je zahlipala in po licih so se ji v debelih curkih vlile solze.

»In to me še najbolj peče: ti se žrtvuješ zame, vidim, od svojih ust si utrguješ, jaz pa samo jemljem.«

Veronika je skoraj zakričala vanjo:

»Zmagati morava! Na pol pota ne smeva ostati. Dobiti moraš v posredovalnici čimprej službo in dobila jo boš, če boš le sama hotela!«

Ko je šla potlej Veronika s košaro na trg in je vzela Viko s seboj, je stopala ta trdo zravnana in ponosna poleg nje. Temne oči so ji ko dva nemirna metuljčka izzivalno krožile po mimoidočih, da je Veronika od sramu zardevala. Po vegastih stopnicah sta se povzpeli v posredovalnico. Veronika je spustila Viko v sobo, posredovalko pa poklicala v vežo. Stisnila ji je v pest pet kovačev s toplo prošnjo, naj brž ko brž priskrbi dekletu primerno službo. Posredovalka ji je ponudila okroglo, mesnato

roko ter sladko obljubljala, naj se zanese nanjo, poskrbela bo za Viko, kakor bi lastna mati ne mogla bolje.

Veronikine oči so razprte v temo. Vike od davi ni bilo več. Ura drsi na polnoč. Skoz okno se krade lunina svetloba prav do njene posteljne omarice, kjer tiktaka budilka. Ob vsakem premiku kazalcev se ji zdi, da se ji zadira nov žebelj v razbolelo srce. Odkar je bila prevzela varuštvo nad ubogim dekletom, je nekako pozabljala nase in svoje bridkosti. Tu je bil človek, ki jo je potreboval in ki mu mora pomagati. Celo Florijan se je umaknil v ozadje. Umaknil? Ne, sama ga je iz srede srca porinila v kot. Nista se več videla, tudi srečanju se je Veronika že ognila. Tisto prazno, bolno mesto je v njej zdaj izpolnjevala Vika. Nocoj pa spoznava, da bo zaman njeno prizadevanje, kako bi jo dvignila do vrednega življenja. Če bi imela denar... Kazalci na uri se strahotno premikajo: »Ni je, ne bo je, ni je, ne bo je — — —« Pol dveh, pol treh, tri...

Znašla se je na domačih ozarah, tam pod vrhom, na zelniku, v senci košatih fižolovih prekel. Tja gleda, na Bohakov breg; pred hlevom hodi Florijan v modrem predpasniku, s psom se pogovarja, potem zažvižga tisto: »Zakaj ne hodiš več skoz vas...« Niti enkrat se ne spozabi, da bi pogledal sem k Trdinovim ko včasih. Pa ga vendar ona tako ljubeče gleda in čaka. Zdi se ji, da ji bo srce v prsih razneslo od bolečine. Tedaj pa prereže tihoto klic, ki odjekne med trsje in drevje ko klic na pomoč. Kaj ni Florijana ugriznil pes in zdaj klamoteri okrog z okrvavljeno roko in kliče sem čez:

»Veronika! Veronikaaa!«

Vsa potna je planila iz postelje. Ob zamreženem oknu je od mesečine obsijana stala Vika.

»Veronika, tak zbudi se žel«

Omotična od sanj je zgrabila Veronika ključ in od-tavala do vežnih vrat. Prihuljeno se je splazila Vika v sobo in brez besede sedla na posteljo. Trepalnice so ji lezle skupaj in iz ust ji je smrdela pijača.

»Na, Veronika, da ne boš dajala vsega zastonj.« Iz žepa je privlekla petdesetak in ji ga ponujala na izteg-njeni dlani.

»Kje si dobila denar?« je trdo vprašala Veronika in v očeh se ji je meglilo.

»Kjeeee? — Hahaha! Ukradla ga nisem, zaslužila pač. Kaj misliš, hahaha, da sem res že čisto za nič? — — —«

Strašno je sunila Veronika v ponujano dlan; pet-desetak se je skotalil pod trhlo omaro. »Vsaj mene ne ponižuj!« se je borila s solzami.

»Sem mislila, da ti ustrežem. Pa, kakor hočeš, haha, imela sem dobro voljo. — Nikar se nič ne jezi name, veš, ne morem in ne morem drugače! Moliti me še mama ni učila. Ne čudi se preveč, če ti povem, da sem ob pri-hodu v kaznilnico našla tam svojo sestro Dolfi. Kakšno čudežno srečanje, ko nisva nič vedeli druga za drugo, pa sva se obe zgubljeni kozi znašli v enem hlevu, hahaha! Zdaj mi nikar nič ne pridiguj! Bi nič ne zaleгло. Sem mislila, da bom pozabila, kar so me na tešče naučili, pa viš, ne gre, ne zdržim, hahaha... Naj se ti ne cedijo sline po takem življenju, je bolj ogabno, kakor misliš; je pa tudi tako: Česar si se naučila včeraj, tega nisi poza-bila danes in to boš znala še jutri in po jutrišnjem...«

Veroniki se je vzdigovalo nekaj kakor strašno gnus-na kepa, do grla je sililo, pa zopet plahnelo in upadalo.

»Kaj me gledaš tako, Veronika? — Vem, ti si svet-nica in se ti gabim. Pa saj vidiš, da ne morem s teboj

moliti rožnega venca. Brez poštenega zajtrka so me pahnili na to prekleto cesto in če bi tudi tisočkrat hotela kreniti stran, bi me vsaka pot pripeljala prav tja nazaj, kamor spadam. Pa hodi, no, si pravim, saj ima vsaka cesta na koncu tudi svoj zadnji kamen! — Ko se napiješ do roba in čez, bo še zmerom dosti apotek na svetu in vode dotlej tudi ne bodo vse iztekle, hahaha!»

»Spat!« je ukazala Veronika. »Pijana si in ne veš, kaj kvasiš!«

Vika jo je brez besede ubogala. Slekla je plašč, ki ga je nekoč nosila Veronika za k maši in je bil še prepojen z domačim vonjem, v kolikor ga ni že pregnal tobakov duh, ter ga zalučala na stol, da se je ta z ropotom prevrnil. Potem se je oblečena zavalila na posteljo.

»Pijana, hm — — — po dolgem času — — — zopet enkrat, ha — — —« je še momljala, a v drugi minuti že spala ko omlačen snop.

Veronika je pristopila, ji popravila odejo in jo pokrižala na čelo, usta in prsi. Poiskala je staro, preluknjano odejo, se z njo ogrnila in sedla na stol. Tako je prečemela vse dotlej, da je rdeča zarja pogledala njen bledi obraz. Tedaj se je trudno dvignila, da skuha kavo in osnaži obutev svoji gospodi.

Čez tenko uro je nesla svoj zajtrk Viki. Ko dve svetli kresnici so ji sijale oči, temno obrobljene od prečute noči.

»Dobra ji moram biti, samo dobra«, si je prigovarjala tem glasneje, čim više je vstajalo v njej grenko občutje zavoljo zadnjih dogodkov, ki so kričali: »Saj ni vredno, boriti se še dalje zanjo! Kaj še nimaš zadosti njenih brc? — Kaj je treba tebi, da se ukvarjaš s temi umazanimi stvarmi?!«

»Še otroka so jo sunili v svet in nikdo več ni mignil za siroto«, jo je zagovarjalo njeno srce. »Sam Bog ve, kako bi bilo danes z menoj, da niso mojih otroških let prepletle jagode materinega rožnega venca.«

Odprla je svojo sobo. Vike ni bilo notri. Odšla je brez pozdrava in Veronika je vedela, da se ne misli vrniti.

Z rdečežoltim nasmehom se je naznanila jesen. Veter vrti po zraku odpadajoče listje ter ga nastilja po cestah in ulicah.

Veronika se vozi s kolesom. Njena tovarišica Fefka, ki služi v isti hiši, ji ga je bila ponudila, da se je naučila. Večkrat je kajpada padla; zdaj si je razbila koleno, drugič strgala meča z nogavicami vred, tretjič je z glavo priletela v obcestni kamen, da je v hipu zagledala jasno nebo z luno in vsemi zvezdami. To so pač stvari, ki se brez njih ne naučiš trdno in dobro voziti. Če ne padaš, ko se učiš, se gotovo prevržeš potlej, ko misliš, da se ti ne more nič več pripetiti. Je potem vendarle bolje skraja. Ko prestaneš to skušnjo, se pučutiš na kolesu ko na konju, ki ga z lahkoto vodiš, ker poznaš vse njegove muhe in navade.

Fefka je bila ob nedeljah redkokdaj prosta, zato je takrat skoraj vselej odstopila kolo Veroniki in ta ji je bila iz srca hvaležna. Kaj je na svetu lepšega, kakor če se poženeš na kolo ter zdirjaš z njim po gladki cesti kamor koli, da le teče, ko namazano. Drhte je čakala nedeljskih popoldnevov in plaho oprezovala, kako misli danes prijateljica.

»Fefka, si prosta?« je potrkala,

»Nisem. Obiske imamo. Vzemi ga ti«, ji je Fefka takoj ustregla.

»Spomladi si ga bom sama kupila; na obroke, mislim, bi ga vzela. Kaj praviš, Fefka?«

»Le. Potlej se bova vozili skupaj, kadar bom utegnila. Dotlej nama bo služil moj. Kar vozi se, ko' da je tvoj«, ji je govorila dobra tovarišica.

Veronika je sedla na kolo in ga pognala. Kar po cesti naprej, čisto brez cilja. Nekam bo že privozila, nazaj bo tudi znala obrniti do večera. Tako lepo je, če samo voziš, voziš, pa še sam ne veš, kam boš privozil, kakšen svet se ti bo prikazal za ovinkom, za tem gričem, na koncu te široke ceste...

Srečavala in dohitevala je kolesarje, mimogrede so se uščipnili s kako šaljivko — kolesarjem je ta pravica pridržana — pa spet vozili na vse plati in v vse smeri. Cesta je bila nekoliko nagnjena, da je kar samo teklo in ni bilo treba skoraj nič goniti. Opazovala je hiše in kraje, ki jih je puščala za seboj, pogovarjala se z vsemi živimi stvarmi, ki jih je srečavala in dohitevala. Le ko sta privozila mimo veselo se smejoča fant in dekle, jo je na tihem zbudilo; spomnila se je Florijana. — Ne, saj imena ji ni bilo treba šele klicati, živ in svež je v njej vedno pričujoč. Iz kota ga je potisnila znova na sredo srca in nikdar ga ne bo mogla pahniti z mesta, kamor so ga bile postavile prve dekliške sanje. Zdaj se ne trudi več, da bi ga pozabila; zdaj tega niti noče več. Prav nalašč ne. Toliko poguma ima že še, da si bo upala z njegovo sliko skozi življenje. Vzela je s seboj kajpak samo sliko Florijana s stanovskega brega, stražnika iz Ljubljane pa mora pozabiti. Prvi je pravi, nikoli pozabljen, oni drugi je izmaličena podoba in ni treba, da bi tak živel v spominu. Bohakov Florijan je znal biti zvest, stražnik je premenjal suknjo, srce in dekle...

Neslišno drsi kolo po gladki cesti, jesensko sonce se smeje z obrisanega neba, veter meče kolesarki na glavo rumeno listje z drevja ob cesti. Zdi se ji, ko da jadra po morju med zelenožoltimi otoki in ji veter poje uspa-vanko. Na kolesu se zdi bliže drevju in nebu in na ljudi gleda od zgoraj...

»Če bi me zdajle videla poljčanska dekleta...« jo je prijetno obšlo. Ali one s Stanovskega! — Seveda, tam je svet bregovit in bi se ne mogla takole voziti, to se pravi, po klancu nazdol bi že šlo ko blisk, a do vrha bi ga morala riniti. — Da, stanovski griči! Koliko časa bi morala takole voziti, če bi hotela priti do njih? — Če bi se odpravila prav zgodaj zjutraj, bi morda le prišla do večera. Lepo bi bilo, pogledala bi dom, očeta — Bog ve, kako mu je, nič ne piše —, Ciliko, ki mora biti od zmladletja že večja, pa Urbana, njenega malega škrateljčka, ki ji je pisal, da jo bo prišel kdaj obiskat, joj, kako se ga že veseli! Premisliti še mora, kam ga bo dala spat, če zares pride; eh, ga bo že nekam vtihotapila, da bi le prišel. Liziki in Frančku je pred kratkim poslala nekaj obleke in obutev, revčka, tako rada bi ju že videla... Lizika, koštrunček, bi ji splezala na kolena in žlobudrala: »Velonika, Velonika plidna...«

Prijelo jo je tako hrepenenje po domu, da bi zasukala kolo in ga naravnala proti štajerskim gričem. Potlej bi pognala, da bi se kadilo... Nič ne bo. Prazna bi tudi ne mogla tja, vsakemu bi morala prinesiti vsaj kaj malega. Kje bi vzela, plača je majhna, potreb sto. Mogoče na spomlad, dotlej bo nekaj prihranila in morebiti bo šla lahko takrat že s svojim kolesom. Da, tako bo najbolje! Gosposko se bo pripeljala v Poljčane na svetlo se bleščečem kolesu, ki ga bo potlej pustila v Peklu ali v Lušečki vasi — v breg ga ne bo vlačila, smejali bi se ji,

»Si prišla z vlakom?« jo bodo spraševali sosedge in zijali vanjo ko v deveti čudež. »Nak,« bo malomarno zamahnila, »s kolesom; pa sem ga pustila spodaj...«

»Gospodična, kolo se vam sučel« ji je tedaj nekdo zaklical sem izpod jablan ob cesti, kjer je sedela za mizo pisana družba. Bilo je podobno, da je gostilna; ob zidu je bila prislonjena vrsta moških in ženskih koles.

»Vam pa jezik«, je hotela hitro vrniti Veronika, pa so se ji besede zataknille. Začudeno je gledala. Široko nasmejan, rdeč v obraz, z nazaj počesanimi lasmi se je zdaj tudi moški zagledal v njo, potlej pa dregnil svojega tovariša, sedečega med dvema ženskama:

»Strela, če to ni Trdinova Veronika, tudi jaz nisem Kurnikov Albin!«

In je že skočil na cesto, prijel za njeno kolo ter vse skupaj pripeljal k mizi. Tu sta se že v naslednjem trenutku spogledala s Florijanom. Bliskovito jo je spreletela misel, da bi se obrnila, skočila na kolo in zdivjala daleč proč... Vendar jo je nekaj priklenilo nazaj k mizi ter jo vso prevzelo: videla bo »njo«. Sama se bo že premagala, naj se on nikar ne boji. Mu bo vsaj pokazala, da ni več tista, kakor je bila, in da ji ni prav nič zanj.

Albin je poklical nov liter, spravil Veroniko na sredo omizja ter jo po vrsti predstavil. Florijan se je v zadregi kislo smehljaj. Veronika je samo mimogrede blisknila z očmi vanj, z vsem pogledom pa se je prisesala na »ono«. Takoj jo je uganila; sedela je tesno ob njem in mu verno tonila v oči. »Lepa je«, jo je takoj presunilo. Zdaj si je prvikrat v življenju močno zaželela, da bi bila tudi sama neprekosljivo lepa. Zavoljo njega. Pa vidi, da je poleg one kakor klavrn oblak zraven slepečega sonca. »Florijan ima dober okus«, jo je spreletelo, koj v naslednjem trenutku pa jo blazno podžgalo. »Lepota tudi ni vse«,

pravijo, je pomislila in polotila se je je divja želja po tekmovanju.

K Veroniki je sedel Albin, na desni ji je delal družbo moški pri kakih tridesetih letih, črnih las in še bolj črnih oči, ki ji je bil predstavljen kot Nace Lednik, daljni sorodnik Albinove žene; ta je sedela nekoliko bledolična, vendar prikupna poleg moža, nasproti »one«, ki je bila njena sestra.

»Pa kar sama si upaš po svetu s kolesom«, se je čudil Albin.

»On me čaka za prvim ovinkom«, se je zasmejala.

Potem so trčili in pili. Lednik se je zmisлил in glasno vprašal, od kod je nova gospodična doma. Pa je brž namesto nje bleknil Albin:

»Eh, iz istega gnezda ko midva s Florijanom, iz tistih bregov, ki si jih je hudič za preužitek zgovoril.«

»Pa vsi cedimo sline za tistim preužitkom«, je vrnila Veronika, ki jo je ujezilo Albinovo norčevanje. Vsi poprek so se smejali. Veronika je v dušku izpraznila nekaj kozarcev. Izgovarjala se je z žejo, v resnici jo je podžigala divja želja, da bi se napila, napila do norosti in potlej počenjala vse mogoče, samo da bi udušila v vinu sebe in tisto, kar je vstajalo v njej ob pogledu na ona dva...

Pili so, se smejali in zbijali šale, da se je kar iskrilo. Lednik se je zmerom bolj veselo smejal posrečenim domislicam, ki so kar naprej deževale iz Veronikinih ust. Postala je središče omizja; ženske so se ji prijazno smehljale, Albin, lahkoživec, se je široko hahljal, sčasoma se je tudi nezaupnost »one« unesla in na lepem so se našle njune oči, in bilo je podoba, da Francka niti ne sluti svoje nasprotnice v njej. Veronika pa si je ob pogledu nanjo prisegala:

»Pa četudi siješ ko opoldansko sonce, vsaj za danes te bom premagala!«

Florijan se je držal ko deževno vreme. Jezil se je nase, na Francko, ki ga sladko pogleduje, na Albina, ki je kriv te zadrege, najbolj pa na Veroniko, ki jo je moralo prinesiti prav tod mimo, kakor bi ne bilo dosti drugih cest... Grizel si je ustnice, a ni mogel iz teh klešč. Kako jo gleda Lednik, ta teležnjak, kakor bi jo mislil kar z očmi pogoltniti! Najrajši bi mu treščil kozarec v glavo, da bi se mu razlezli tisti vranji kodri. Pa saj je videti ona, cokla neumna, še bolj šavраста; slini se mu in govori vanj, da si bo jezik izbrusila...

Sonce se je zmerom bolj bližalo božji gnadi, čas je bežal, kakor bi ga podil, kozarci so se praznili, družba je bila vedno glasnejša.

»Gospodična Veronika, vi za trdno še hranite celo srce«, si je nazadnje že drznil ziniti Lednik, ki že ni videl več nikogar drugega. Spregovoril je potihoma, ona je nalašč odgovorila na glas, da so jo lahko slišali vsi, tudi Florijan:

»Moje srce je kakor tramvaj. Vstopiš, kadar hočeš, in se pelješ v njem, dokler se ti zljubi...«

Še od sosednjih miz so škilili nanje ter se krohotali, Florijan se je ugriznil v ustne. Šala se mu je zdela ne-
užitna, saj je slutil, da leti nanj. — Preklete, Veronika je danes tako privlačna, da ga boli in draži do norosti... Kakšen tepec je vendar bil, da jo je zamenjal s Francko, ki je čisto navadno dekle. Na Veroniki vsi vise z občudujočimi pogledi. Njena usta se kar naprej smejejo, oči žarijo, da bi te razgnalo od hrepenenja. Pa je mislil, da se bo po vsem tem držala, kakor bi ji kdo živo meso rezal... Nič ji ni zanj, za čudo hitro ga je pozabila. To ga je

žgalo. V prihodnji minuti je videl, kako se je Veronika nagnila Ledniku skoraj do ušes ter zapela z žametnim glasom:

»Najina ljubezen je pač taka
kot eno gnilo jabolko;
zunaj rdeče, znotraj gníló,
najina ljubezen prav tako.«

Potlej se je tako ljubeznivo-nagajivo nasmehnila nekam v prazno, da je Florijana vrglo pokonci. Nič več ne more gledati te burke. Francka se mu je obesila za roko, pa jo je osorno odbil. Izgovoril se je, da se mu mudi, drugi naj kar še ostanejo, ko je tako prijetna družba.

Pa niso ostali. Ubrali so jo s kolesi takoj za njim. Veroniki ob strani je vozil Lednik, ki je ni hotel več izgubiti izpred oči. Ona ni bila niti z eno mislijo pri njem, čeprav mu je neprestano klatila najrazličnejše neumnosti, da so se vsi smejali. Ni se več poznala. Vedela je le, da mora to igro nadaljevati prav do konca. Videla je Florijana spredaj, kako divje podi kolo. — Dosegla je, kar je hotela, razdražila ga je do onemoglosti, odpihnila blišč s Franckine glave vsaj za nekaj ur. Lahko bi bila zadovoljna. Občutila je le neko topo bolečino, da bi se zgrizla počasi do krvi... Gnala je kolo, da je odskakovalo po cesti, gnala, gnala, četudi se razbije in raztrešči vse na drobne kosce! Francka je vozila nekje zadaj poleg Albina, ni mogla dohajati Veronike, kaj šele Florijana, za katerim so vsi divjali ko ponoreli.

Veronika se je čudila, da se ni že zdavnaj prevrgla, s tako neugnano silo je podila. Zraven nje je neutrudno vozil Lednik. Oprezoval je za vsakim njenim gibom, kar jo je skraja spravljal v dobro voljo, zdaj pa jo začelo

dražiti do besnosti. Če je le mogla, ga je uščipnila z zbadljivo besedo. Kadar ni mogel vstric, je naravnal kolo čisto natanko za njenim. Imelo jo je, da bi zavozila v jarek; bi vsaj videla, če bi divjal za njo.

»Gospodična Veronika, kdaj bi se lahko dobila v nedeljo?«

Resno mu je pogledala v obraz. »Zakaj?«

»Tako, pomenila bi se kaj«, je pokazal vrsto prebelih zob, oči pa so se mu kar nekako izgubile za gostimi, temnimi vejicami.

»Lahko, če se vam zljubi«, je skomizgnila.

»Kdaj?«

»Popoldne.«

»Zakaj ne že prej? Popoldne gre že vsak hlapec na oddih.«

»S hlapci sem si v žlahti, zato grem le takrat.«

Lednik je potihlo zaklel.

Pridirkali so v mesto. Na razkrižju se je Florijan ustavil. Kratko se je poslovil od družbe, celo Francki, ki se je pripravljala, da bi ga spremila, je mrzlo podal roko. Veronika je stala ob kraju ceste, brezbrizno naslonjena na kolo. Poleg nje kajpada Lednik, ki ji je vneto nekaj razlagal. Veronika ga ni poslušala; ko je obstal na njej z očmi Florijan, se je glasno zasmejala.

»Kaj ti nisem rekel, da so ženske ko aprilsko vreme«, jo je užgal Florijan. Njej se je od bolečin zatajevane ljubezni meglilo pred očmi, pa se je le zasmejala tudi njemu:

»Kaj hočeš, v mestu so pač ljudje na gosto stlačeni.«

On se je kislo namrdnil, potem se zadrevil po ulici.

V nedeljo je Lednik zares čakal Veroniko pred hišo. Prejšnji dan je deževalo, ceste so bile blatne in zato ni kazalo, da bi šla na sprehod s kolesi. Križarila sta po ulicah. Pravil ji je, da je krojaški mojster in da ima svojo delavnico v mestu, a stanuje doma pri materi v predmestju. Vsa žlahta je nekako udarjena na krojaštvo, je pripovedoval, tudi njegova sestrična Francka, ki nori za tistim stražnikom, Veronikinim rojakom, je šivilja. On ji je pomagal, da se je izučila.

Tu je Veronika tenko prisluhnila: Kaj, če bi tudi ona — — — Osamosvojila bi se, zaslužila bi in kar je še več vredno: bila bi enaka »nji«. Mogočno je završalo po njej, da ji je pognalo vso kri iz srca v žile. Prva zaupna beseda iz njenih ust je pobožala Lednika. Nekaj minut pozneje mu je že razložila svojo največjo željo.

Njemu so žarele oči. Saj to ji je sam mislil svetovati, ker se mu je zazdelo škoda, da bi se vse življenje ubijala po službah.

»Toda — denar?« je ugriznila Veroniko nova skrb.

Lednik jo je na hitro roko potolažil, naj je ne skrbi; on ji bo priskrbel službo pri neki šivilji, svoji znanki. Omožena je in potrebuje dekle, ki bi ji obenem pomagala pri gospodinjstvu. Tako bi imela stanovanje in hrano zastonj.

»Da, tako bi šlo, tako bi šlo«, je pelo v Veroniki in blizu se ji je zazdel cilj, da bi ga skoraj z roko prijela.

Potlej sta se dolgo razgovarjala samo o tem. V dekletu se je po dolgem času spet vse zasmejalo.

»Saj smem v nedeljo zopet priti?« Lednik ni znal prikriti veselega zadovoljstva, da ji je kar na mah postal potreben.

»Seveda, prosim, gospod Lednik!«

»Gospodična, recite, prosim, samo Nace; je bolj domače in se lepše sliši.« Njegov glas je bil zamolkel, proseč, malone priliznjeno moledujoč. Ona ni videla nič, ni hotela vedeti in videti nič drugega, v njej je vrisala velika nedelja.

»Hvala vam, prisrčna hvala!« je šepnila v slovo. Njene oči so bile vlažne in svetle, svetle, da je on nehote umaknil svoje. Ko srna se je zadrevila po stopnicah.

Tiste dni je živela Veronika bolj veselo življenje. Upanje na skorajšnjo spremembo ji je zlatilo dnevne ure. Ko je zvečer mižala pod raševnato odejo in se zaman trudila, da bi zaspala, so ji misli pletle v prihodnost. Ne bo čisto lahko, to ve, toda vajena je trpljenja, šla bo mimo vseh težav, da bo le dosegla cilj. Leta hitro minevajo in potlej se ji bo sreča vendarle morala nasmehniti. Dobro bo zaslužila, lahko bo poskrbela za Ciliko in za mala dva... Kajpak, kolo in dopust in vožnja v Poljčane bodo šli po gobe, a kaj zato! Bo potlej toliko lepše!

Zdaj, ko je vedela, da ne bo več dolgo tu v službi, ji je čez noč postalo vse lažje; kar jo je doslej včasih jezilo do obupa, se je zdaj niti ni prijelo. Pri vsaki neprijetnosti se je smejalo v njej: »Saj ne bo več dolgo, kmalu bo konec, potlej pride drugačel!«

Še gospa se je čudila njeni nenadni spremembi. Prej večno tiha, vase zaprta in zamišljena, je postala živahno razgibana. »Od kod neki je to, od ljubezni?« se je spra-

ševala. — Imela jo je rada; brez velikih sitnosti jo je naučila gospodinjskih del. Urna je in natančna, pa tudi zabita ni. Tja na pomlad ji bo morala povišati plačo, zdaj ji res ne daje mnogo.

Veronika bi bila rada vsaj od daleč pokukala v Nacetovo delavnico, v delavnik, ko je odprta. Pa ni nikoli šla v tisti del mesta. Na srečo jo je popoldne poslala domača hčerka po nageljne v oddaljeno cvetličarno.

»Ne pozabite naročiti, naj prinese učenka iz cvetličarne šopek do šestih zvečer. Ko bodo že vsi gostje zbrani v jedilnici, mi ga prinesite noter. Tedaj vas bom vprašala, kdo mi cvetje pošilja, in vi mi odgovorite, da mi ga poklanja neki mlad gospod. Drugega nič. Razumete?«

»Razumem«, je Veronika s težavo udušila podsmesek.

»In da tega nikomur ne pravite! To bo namreč le prevara, s katero...« Gospodična ni dogovorila, ker se je prepozno spomnila, da ne gre, da bi se tako razgaljala pred služkinjo. Trše je dodala: »Saj se menda lahko zanesem na vas?«

»Brez skrbi, gospodična.«

In je šla. Pa tudi to pot ni imela sreče; prišla je, ko so prav zapirali. Videla je Naceta, ko je stopil iz delavnice na cesto. Naglo se je umaknila na nasprotno stran ulice, pa jo je že opazil in prišel k njej. Potlej jo je spremljal do doma.

Da, Nace... Ko rumen kostanjev list zunaj v vetru je vzdrgetala njena misel v komaj zaznavnem strahu. O njem je vedela to, kar ji je sam pripovedoval; ni se zanimala za kaj več. Čemu tudi? — Velikodušno ji je ponudil pomoč in ona jo je sprejela z odprtimi rokami. Kaj bi morda tega ne bila smela? — Kaj ni ravnala

prav? — Vendar se ji Nace dozdeva vsak dan bolj čuden. Ni več tako zgovoren kakor prve dni. Včasih stoji pred njo in jo s svojimi čudnimi, v črne globine zasnanjanimi očmi samo gleda, gleda, brez besede. Čez obraz se mu tedaj razpne nekaj temnega, podobnega oblaku, ki bo iz njega več dni deževalo. Ob takih trenutkih je Veroniki tesno. Otipljivo čuti v njem nekaj velikega, neodprtega, ki si ne more poiskati poti v svetlobo.

»Tak govori kaj, Nace, tvoje molčanje je strašno«, mu je rekla neki večer.

»Kaj naj bi govoril?« se je prebujal fant v besedo. »Ne mogla bi razumeti. In še tako je, da bi z nobeno besedo ne mogel razodeti tega...«

»Česa?« je hlastnila Veronika. Pa se je že ognil odgovoru. Zamoklo je vprašal, ali morebiti ve, kaj se zgodi z zvezdo, če pade na tla.

Začudeno ga je pogledala.

»Od kod naenkrat tako črne misli?«

Povedal ji je, da je ljubil dekle. Ognjevito in pošteno. Tudi ona ga je imela rada. Dolgo je cvela njuna sladka ljubezen. Nato je šla Jožica v drugo mesto. Čez pol leta on za njo. Dekletovo srce se je bilo medtem že preselilo k mlajšemu, lepšemu, bogatejšemu. — V črnih nočeh je butal z glavo ob zid ter za vse čase preklel goljufivo žensko ljubezen.

Veroniki se je ob teh njegovih besedah izvil iz dna srca vzdih osvobojenja. »Hvala Bogu, ne ljubi nobene! Zdaj sem brez skrbi; družilo naju bo le prijateljstvo.«

Pa je koj nato prilepil ob njo svoje skrivnostne oči. Ko bi le teh čudnih, zamotanih, neodprtih globin ne bilo v tisti črnini!

»Veronika!«

Vprašujoče ga je pogledala, a molčala.

»Me obsojaš?«

»Zakaj?«

»Ker se tako razgaljam pred teboj. Ni ga, ki bi me znal poslušati. Ti znaš. Tebi bi lahko povedal vse, pa se bojim, da bi me morebiti kje zalotil tvoj fant...«

Vedro se je zasmejala Veronika. »Tega se ne boj! Ne mislim napletati s teboj nikakih ljubezenskih dogodivščin.«

»Kako to misliš?« se je ozko nasmehnil Nace, upijajoč se zmerom globlje vanjo, da je dekle umaknilo pogled.

»Tako, čisto preprosto: ti bi mimo mene videl njo, jaz bi mimo tebe gledala njega. Ne ti ne jaz ne moreva ničesar spremeniti.«

Resno je pribijala besede, hoteč mu dopovedati, da ni razen prijateljske pomoči umestno nobeno drugo čustvo. Še bolj je hotela to resnico zatrditi sama sebi. Saj si skoraj ni upala in ni hotela priznati, da dobivajo te čudovite, nerazrešljive fantove oči zmerom večjo moč nad njo. Sinoči so jo žgale dolge ure. Trdo je mižala v postelji, hoteč se jih znebiti, pa so jo vedno bolj razjedale navznotraj. — Ne, je nazadnje mirneje doračunala: kdor ljubi s takim ognjem, kakor je ljubil on, ta ljubi samo enkrat. Preraste ljubezen in strast. Varna sem pred njim in pred seboj! — Kakor pisana mavrica se je potegnilo znova čez njeno nebo: učenje, skušnja in potlej šivilja.

»Nič malodušnosti! V meni mora biti samo velik prostor za veliko upanje na veliko bodočnost!«

Drugi dan ji je Nace povedal, da je govoril s šiviljo in da jo je pripravljena vzeti v uk. Kdaj, bo še povedala.

Veroniki se je zdelo, da ji nobena stvar več ne more presekati poti do njenega lepega cilja.

Nacetu ni nikoli črhnila o Florijanu. Povedala mu je samo, da ima rada nekoga, ki ji je obrnil hrbet. Nič več. Vse drugo je zaprla v najgloblji kotiček. Še tisto čisto drobno, večno živo upanje, da morda Florijan zanj njo le še ni izgubljen, je potopila vase.

Ta večer je prišla šele ob enajstih iz kuhinje. Trudna, zdelana je sedla na posteljo. Pospravljanje, kuha, kuha, pospravljanje, to se v gosposkih hišah vrti v enoličnem kolobarju iz dneva v dan. Nič se nikjer ne pozna, pa si vendar ves dan ko vrtavka na nogah, da niti ne utegneš, da bi se v miru in sede najedell. Kako drugače je na deželi! Tam si ljubi, prijazni svetniki, vodniki dela, podajajo roke vse leto in vsak dan ima svoje posebnosti, težave in prijetnosti.

S povestno knjigo na kolenih je zaspala.

Divje butanje na hišna vrata jo je vrglo pokonci. Pogledala je na uro: ena. Zunaj je čula nejasen moški glas, ki se je mešal z vreščečim ženskim. Odprla je okence; pred njim je v svitu plinske svetilke opazila stražnika, ki se mu je v rokah zvijala razmršena, pijana ženska.

»Veronika! Veronikaaa! Veroonika!«

»Vika!« je spreletelo Veroniko. Stražnik je pristopil k oknu, tiščoč dekle trdo za zapestje. V Veroniki je vse zledenelo. — Ne, ni Florijan!

»Je res, da stanuje ta ženska pri vas?« je strogo vprašal stražnik. Pomenljivo je naglasil zadnjo besedo.

Vika si je z obupno močjo prizadevala, da bi se izvila iz stražnikovih rok, ki pa niso popustile. Pijana je vendar nagonsko čutila, da ji more pomagati samo še Veronika. Sklenila je roki kakor k molitvi in proseče zavekala:

»Veronika, odpri mi, saj me vendar poznaš!«

Veronika jo je pogledala od bliže. Na posvaljkanem plašču so lepele kepe blata. V strganih nogavicah brez čevljev, skuštrana, zaripla v obraz, z gnusnim izrazom v očeh in na penastih ustih se je zvirala pred njo.

»Nič se na svetu ne prodaja ceneje kakor ženska čast«, se je zgrozila Veronika. »Preklet, ki si jo prvič premotil!« Prizor jo je do dna pretresel.

»Da, gospod, spala je pri meni teden dni, toda tega je že dva meseca.«

»Ni res! Veronika, saj vendar stanujem pri tebi!« je obupno javsknilo dekle, videč, da se ji ukana ne bo posrečila.

»Kako se piše?« je bil stražnik vidno prijaznejši.

Veronika mu je brez obotavljanja povedala. »Čim prej te spravijo nazaj, od koder si prišla, tem bolje zate, nesrečnica«, je bila prepričana.

»Hvala lepa, gospodična!« je prijazno rekel mladi stražnik. V tem hipu se je Viki posrečilo, da se mu je iztrgala ter po bliskovito stekla. Kakor puščica z loka se je pognal za njo. Že na hišnem vogalu jo je ujel. Pričela je divje rjuti. Stražnik ji je zajel roki v železen obroč, a ona se je vrgla na tla, z blatnimi nogami suvajoč v njegove hlače. Okna bližnjih hiš so se začela svetliti in odpirati, zaspani obrazi so se preplašeno in radovedno nagibali ven. Tik nad svojo glavo je čula Veronika rezki glas svoje gospodinje.

Stražnik je zabrlizgnil tovarišem za pomoč. Vtem je z gumijevko mašil naraščajoče zmerjanje ubežnice.

»Veronika! Veronika! Odpri mi! — Pustite me, svinje pijane! Prasci!« je kričala in otepala krog sebe.

Veroniki se je zazdelo, da se bodo te razsvetljene hiše z vprašujočimi obrazi zdaj zdaj sesule nad ubogo

Vikino glavo. Planila bi k njej, jo vzela v naročje ter jo odnesla kam daleč, daleč od teh ljudi.

Iz sosednje ulice je pritrobil zelen policijski avto. Dva stražnika sta izstopila in hitela tovarišu na pomoč. Tedaj je Vika tako nečloveško zarjula, da je zarezalo v mozeg in kosti:

»Verooooonikaaa! Pomaaagaj!«

Šestero močnih rok je seglo po njej ter jo odvleklo v avto. Prej ko je zadnji stražnik zadrlesknil vratca, se je z dolgim pogledom ustavil na okencu, kjer je slonela Veronika, pretresena do zadnjih globin. Potlej je počasi zaokrenil glavo.

Bil je Florijan.

Navsezgodaj zjutraj je gospa privihrala v kuhinjo. Veronika je bila po sinočnjih dogodkih čudno zbita in topa ter je že pričakovala nevihte. »Grom in strela sta neizbežna, da bi le toči ušla!«

»Nisem mislila«, je usekala gospa z glasom, ki je rezal v živo, »da imam v hiši takšno dekle!«

»Kakšno?« je vprašala Veronika, rdeča v lice.

»Še vprašuje, še vprašuje! — No, golobček nedolžni, če ne veš: tako, ki se pajdaši z vlačugami, tako, ki odpira svojo sobo vsej navlaki s ceste, tako — — —«

»Ni res!« se je vstopila Veronika naravnost pred gospodinjo in oči so se ji jezno bliskale.

»Zdaj hoče še tajiti! Takšna nesramnost! — Pa veš tudi to, da danes vsi sosedje kažejo na našo hišo in name, ki vzdržujem tako punčaro? — Javne škandale mi prirejate sredi noči, potem še sprašujete in nedolžno zavijate oči!«

»Gospa, dovolite, da vam pojasnim — — —« je hotela Veronika zaječiti ploho. A gospodinja je kričala, da so kanarčki pri oknu vztrepetavali.

»Kaj potrebujem še pojasnil! — Vse se mi je pojasnilo sinoči, ko ste govorili s policajem, hahaha!« Pokazala je vrsto belega umetnega zobovja. Veronika je dobro poznala ta smeh; še vedno je za njim prišel zadnji zamah. »Bom rajši jaz vam nekaj pojasnila: v štirinajstih dneh

lahko greste. Ime svoje hiše moram zopet postaviti na dober glas.«

»Hvala!« se ji je Veronika zasmejala naravnost v zobe, potlej se obrnila k štedilniku. Za vse na svetu ni hotela pokazati, da jo je odpoved prizadela.

Gospa je tresknila z vrati in mogočno odjadrala. Veronika se je ozrla skoz okno; svetlo jutro se je izvijalo iz megle. Spodaj na cesti so ropotale mlekarice.

»Pozdravljena, bela cesta, kmalu bova skupaj!« — Krivica jo je grizla in žgala, vendar je sklenila, da se poslej ne bo pred nikomer več skušala prati, pa če bi jo še bolj v blato teptali. Da je le njena vest v redu, kaj jo potlej vznemirjajo vsi ti revni človečki! —

Sklenila je, da mora še danes govoriti z Nacetom. Zdaj naj spolni oblubo, da ji ne bo treba iskati druge službe.

Počakala ga je zvečer, ko je odhajal iz delavnice. Ni bil preveč navdušen, ko mu je pravila, kaj se je zgodilo. Nejevoljno je gubal čelo in se mrdal.

»Sitna zadeva. Utegne ti še škodovati. Tudi v mestu se vse izve, če ne takoj, pa sčasoma...«

Veronika je razdraženo ugovarjala. Potlej ji je obljubil, da bo poskusil urediti tako, da bo čez štirinajst dni lahko že nastopila učno dobo. — Nato sta zopet molče hodila po ulicah, dokler se ni njej zazdelo, da mora domov. Nazaj grede sta srečala Florijana, ki je šel v službo. Nič se ni začudil, ko ju je videl, le neka temna senca mu je spreletela obraz. Veronika tudi ni bila v zadregi. Naj le vidi, da si ga lahko dobi, samo če hoče! — Najrajši bi se bila zakrohotala, ko se je domislila, kako je z njima v resnici. Kako čudno se igra življenje z njo!

»Kaj je bilo sinoči, Veronika?« jo je tedaj celo nekam toplo vprašal Florijan.

Koga drugega bi bila nadrla, njega ni hotela. Čutila je, da mu mora povedati vse.

»Ubogo deklet!« je rekel. »Zdaj je v zaporu.«

Veroniki je bilo, da bi ga poljubila za te besede.

Nace se je kislo namrgodil. Veronika mu je vpričo Florijana kar na cesti voščila lahko noč in šla.

Dnevi so se iztekali in Veroniko je skrbelo, kam bo šla. Naceta ni bilo od nikoder. Zopet ga je morala poiskati.

»Si se že zgovoril zavoljo mene?«

»Danes nisem vprašal; morda jutri ali po jutrišnjem«, se je izvijal.

»Čuden postajaš, prijatelj. Zdi se, da hočeš vse postaviti na laž. Toda počasi — jaz hočem biti na jasnem.«

Malo preplašeno jo je pogledal. Njeno nocojšnje vedenje mu je bilo novo. Čez dolge minute je počasi spravil iz sebe: »Saj me ne boš razumela.«

»To ni noben odgovor. Lahko noč!«

»Veronika!« je zaprosil za njo. Ustavila se je. Nace je prišel k njej, jo ujel za roko ter jo pobožno nesel k ustnicam. Izmaknila mu jo je in ga vsa začudena gledala.

»Vse boš zvedela, čisto vse; samo nocoj še ne, nocoj me še pusti! Jutri.«

»Kdaj?« Njen glas hoče biti leden, pa je že ves prepojen s strašečo, zlo slutnjo.

»Ob sedmih zvečer v parku. Pri vhodu se dobiva.«

»Kakor hočeš. Še enkrat: Lahko noč!«

»Veronika!«

Šla je in se ni več ozrla, ker se ji je mudilo domov.

»Kaj je z njim, moj Bog, kaj je z njim?« je vrtalo v Veroniki naslednji dan, jo peklilo in premetavalo njene misli, izhodišča pa ni našlo.

»Ne hodi zvečer v park!« je čula šepet od nekje, morda prav v sebi. Morala si je priznati, da Naceta ni še spoznala. — Pa prav zato mora nocoj do njega, presekati mora skrivnostni vozal njegovega življenja, da bo tudi sama na čistem! — Kaj neki bi moglo biti tisto, česar ne more spraviti iz sebe, pa se mu vendar vidi, kako ga teži ter mu ne da niti trenutka počitka! — »Ali bo vsaj nocoj hotel govoriti?« je podvomila. V neučakani nestrpnosti je komaj še vzdržala to popoldne. Jutri bo šla iz službe in nocoj je že pospravila svojo borno imovino. Kam? — No, nocoj bo izvedela.

V zvoniku pri frančiškanih je zamolklo odbilo sedem. Naceta še ni bilo. Veroniko je pograbila jeza. Sram jo je obšel. Ona ga mora čakati! »Nič, domov pojdem«, se je užaljena obrnila nazaj na cesto. Tedaj se je znašel pred njo.

»Zamudil sem nekoliko, ne bodi huda!« si je z robcem brisal potni obraz. »Pa mi je tudi postalo neznansko vroče koj, ko sem se spomnil najinega sestanka.«

»Zato je bilo pač treba prej še dobro premisliti, bi ali ne bi, preden si se milostno odločil ter blagovolil priti«, se je dekle ježno rogalo.

»Zares bi bil dal rad ne vem kaj, če bi mogel nocojšnje ure komu prodati.«

»Spet ne bo povedal«, je spoznala Veronika in molčala. Siten molk je zajel oba. Suho listje jima je šuštel pod nogami, ko sta počasi stopala skozi park v gozd nad njim, obredla gole vrhove ter se po drugi strani hriba spuščala nazaj v dolino.

»Jaz ne bom začela, si brez skrbi«, je razdraženo sklepala Veronika.

»Kako, kako naj zberem besede?« se je boril Nace ter si kar naprej brisal potno čelo, čeprav je vstajala mokra in hladna megla od vsepovsod.

Tu pa tam je kateri zinil kako nepotrebno, pa sta koj zatem utihnila. V obeh je vrelo in kipelo, pa sta si oba obupno prizadevala, da bi ne izbruhnili ob nepravem času.

Vračala sta se proti mestu. Megla se je mešala med temo, vmes je zašumel z drevja kak zapoznel list. Nace je povabil Veroniko, da bi sedla na klop ob koncu parka. Brez besede je ubogala. Preden se je zavedela, je začutila na sebi drhteče roke, na ustnicah pa žgoč poljub. Planila je pokonci.

»Če si mi imel to povedati, lahko noč!«

»Samo za trenutek še sedi, Veronika!« je prosil njegov temni glas.

»Fant, pri najboljši volji ne morem; že stojim.«

Veronika je čutila: »Če zdaj ne vzdržim, sem izgubljena.« Moč njegovih skrivnostnih črnih oči je zmemor silnejša, grabi jo v svoj železni objem, da se že komaj, komaj otepa.

»Ne ganem se od tod. Vso noč bom prebil tu na klopi, če me ne uslišiš in spet ne sedeš.«

Dekle omahuje. »Saj ni tako hudoben, pokaj se bojiš! Samega puščaš zdaj, ko mu je najhuje, zdaj, ko bi mu lahko prižgala drobno luč v srce...« O, saj je tudi njej tako strašno čudno! Naslonila bi se na njegova široka ramena in se razjokala od vsega hudega. Morebiti bi se raztajala teža v njej, bi se odkrhnila skala. Morda bi navsezadnje le posijalo sonce in bi znova zaživela v upanju in veri v ljubezen... Saj je vseeno, saj je na-

zadnje že čisto vseeno... On, ki mu je posvetila vso ljubezen mladosti, je ne mara... V očeh in občutkih se ji sladkobno-grenko megli.

»Florijan, o moj Florijan!« zakriči tedaj bolečina prav iz srede srca. Kakor bi ji srce z mrzlim nožem rezal, je njen smeh.

»Mnogo zabave, gospod Lednik!«

Nace se je bliskovito dvignil. Veronika je že tekla, tekla skozi park. Tu pa tam je začutila na sebi začudene oči sprehajalcev, pa se ni zmenila zanje. Zavila je v prvo ulico, potlej je izbirala bližnjice. »Proč, proč, čim dalje!« je divje hitela.

Sredi široke ulice se je ozrla. Tam, že precej blizu se poganja v naglem koraku temna postava. »On«, jo je prešinil strah in ji zlezel v kolena, da je s težavo še premikala noge in skoraj pokleknila na spolzki tlak. Srce ji je odpovedovalo; lovila ga je z rokami.

Prisopla je do hišnih vrat. Toda tedaj je tudi že Naceta opazila tik za seboj.

»Počakaj!« je zahropel. A dekle je že izbrskalo iz torbice ključ. Olajšano se je obesila na kljuko.

»Prepozno.«

»Da ne boš mislila, da sem te nocoj hotel slepariti«, je potegnil iz notranjega žepa nezalepljeno pismo. »Tole je bilo, kar sem ti mislil izročiti, ko sem te prosil nazaj na klop. Preberi, če se ti zdi vredno, potlej mi pismo vrni; bom počakal.«

Trikrat je Veronika v sobi preletela drobne vrste. Ostro se ji je začrtalo ob ustnice, ko je zganila pismo in odšla po stopnicah navzdol. Nace se je prestopal pred vrati. Mirno nju je vrnila pismo in ga pogledala v obraz.

Kakor da je nocoj snel krinko, se ji je zdelo. Razjasnjen je stal pred njo. V široko odprtih, s temnimi

vejicami zasenčenih očeh je brala razodetje. Ona pa je čutila, da se je postarala za več let. Segla mu je v roko:

»Nace, veš, kje je tvoja dolžnost. Vрни se k nji in otrokom! — Meni se ne bližaj več! In še nekaj te prosim: nehaj pri meni; ne goni v pogubo novih neizkušenih deklet! To je moja edina prošnja.«

»Obljubim ti!« je izdaval Nace in globoko požrl slino. V mesečini se je risal njegov strahotno blede obraz, ki so ga pokrivala znojne kaplje. Glavo je imel na pol sklonjeno, ni si upal pogledati v Veroniko.

Zaklenila je vežna vrata in se vrnila v sobo. Besede iz pisma so kljuvale vanjo. Iz glave jih je znala:

»Veronika — moja izpoved!« je bil napis. »Znana ti je moja prva velika ljubezen. Pokopal sem jo v grob. Potem sem bil žival v človeški podobi. Na debelo sem moril in ubijal ženske duše. Zavoljo prevarane ljubezni sem postal divja zver... Nekoč sem ujel mlado, neizkušeno dekle in postal oče. Po sili sem se streznil in stopil z njo pred oltar. Z neljubljeno ženo sem padel v pekel, ki sem se ga rešil, ko sem jo pustil z dvema otrokoma ter se ločil. — In potlej sem srečal tebe, Veronika... Da bi te ne bil nikdar! Ti nisi kakor druge. Odpusti, da sem te postavil v oltar, da prižigam luč pred njim! Vem, da bi tega ne smel jaz. Pa sem vendar nekoč hotel biti tudi jaz dober, velik človek. Ni se mi posrečilo...«

»Na kolenih bi morala prositi odpuščanja nesrečno ženo in nedolžne otroke«, se je divje lomilo v Veroniki kesanje, spoznanje in grenko očitiranje. Pa sama ni vedela, kaj je prav za prav zagrešila. Ga je ljubila? Ne, to ni bila ljubezen, ona lepa, velika, nikoli pravilno izgovorjena, ki jo je čutila do svojega »otroka, ki rože trga«, to je bila temna sila, ki jo je hotela z usmiljenjem in sočutjem spraviti pod svojo oblast, da je bila skoraj

utonila v njej. Zlat trnek pa je bil: šivilja, enaka Francki... Grenko se je nasmehnila, ko se je spomnila njegovih besed iz pisma: »In odpusti moje obete, ki sem ti jih dal kar tako v prazno; to sem storil, ker sem vedel, da bi se drugače ne bila hotela shajati in govoriti z menoj...«

»Zdaj je učna doba končana in izkušnja z uspehom opravljena. Ne bi bila mislila, da bo tako težka...«

Zgodnje jutro je vrglo Veroniko s košaro vred na sredo široke ulice. »Bela cesta, prijateljica, kam?« Sklenila je, da bo najprvo spravila svojo brkljarijo v zavetišče za služkinje. Potlej se bo obrnila na posredovalnico. Nekaj bo že ujela, še izbirala bo nekoliko, saj zdaj ni več začetnica.

V zavetišču jo je postarna gospodična najprej natančno izprašala: kdo, od kod in po kaj, šele potlej je sprejela v varstvo njeno prtljago. Veronika si je šele zdaj široko oddahnila. Ko je stopila na cesto, je začutila, da je prosta, odkar ji je gospa davi mrzlo odrinila tisto skromno plačilo in za njo zalopnila vrata kakor za slabim spominom. Da, prosta in svobodna, dokler se ne bo zopet vpregla v drug voz in tako naprej brez konca in kraja. Globoko iz sebe je morala brskati pogumne besede, ki si jih je potlej kar naprej ponavljala, stopajoč po trdem cestnem kamnu.

»Na tisoče sester križem sveta roma moja žalostno pot za kruhom«, si je govorila. »Bog ve, je tudi njim srce tako prazno, da tudi ječati ne zna več, kaj šele klicati na pomoč? Morebiti jih je med njimi vendarle mnogo, ki jim migotá v dalji drobna luč: mati, ženin, dom... Meni so ugasnile vse tri.«

Večer je pošiljal na nebo prve zvezde, ko je Veronika potrkala v zavetišču. Omahnila je na posteljo. Nič več ni hotela misliti, nič vedeti, le spati, spati in

v spanju pozabiti bedno življenje. Bila je neizrečeno trudna, zbita. Tri posredovalnice je bila obletala, povsod so ji na pol obljubili ter jo odpravili s tolažbo na jutrišnji dan.

Počasi ko jesenske muhe so padale v sobo dekleta. V obrazih razvlečena skrb, oči ravnodušno zagledane izven sebe. Tu in tam je katera odprla kovčeg ter ugriznila z belimi zobmi v kos črnega kruha, ki je še dišal po domači shrambi, druge so vzdihujoč sedle na posteljo, preštevajoč zadnji drobiž v dlaneh. — Ni bilo čuti razposajenega deklinškega smeha, še govoriti se jim ni prav ljubilo. Nekaj trudno morečega, nedognanega je zavijalo te mlade duše v molk pred drugimi in samim seboj. Kmalu so pospale, saj se bodo takó še prehitro zbudile v nove skrbi. Tam ob oknu je šestnajstletna v sanjah zakričala: »Mama!« — Klic se je odbil od vlažne stene v zaglavju, potem pa neslišno spolzel v noč, prisluškujoč nemirnemu utripu spalnice.

Drugi dan se je začelo spet od kraja. Dopoldne je Veronika presedela v eni posredovalnici, popoldne v drugi. To posedanje ji je bilo neznosno. Mimo oglodanega zidu, obribanih klopi in pogoltnega posredovalkinega obraza je gledala ven v sonce, mežikajoče v jesenskih meglah.

Popoldne je nekemu dekletu, ki se je vračalo domov, pomagala s prtljago na vlak. Prišli sta bili prezigodaj, vlak na Dolenjsko še ni bil pripravljen. Pri vhodu na peron je — prislonjen na zid ko onemogel starec — čepel kiosk, v katerem je bila trafika. Tam so se gnetli moški in ženski kupovalci. Veronika je brezbrizno opazovala to kolodvorsko vrvenje, dokler se ni vrnila od okenca mlada ženska v ogoljenem plašču in kričeče rdeči kapi na skuštrani glavi.

»Vikal«

»O Veronika, serbus!« se je široko zarežalo dekle in jo zgrabilo za roke. Ko se je smejala, je kazala v ustih praznino treh na novo izpadlih zob.

»Kaj je s teboj, kje si zdaj?« jo je spraševala Veronika, kar vesela tega svidenja.

Vika je z očmi pokazala na ograjo nekaj korakov niže; tam je stal orožnik z nasajenim bajonetom in z očmi, ostro uprtimi v obe ženski.

Veronika je razumela.

»Nazaj gremo, na Gorenjsko«, je mirno razlagala Vika. »Dovolil mi je, da sem si smela kupiti cigaret za zadnji denar, ki sem ga še imela v žepu. Veš, ob tobakovem dimu ti ni treba toliko misliti, skrajša ti pot. Je le malo čudno človeku, če ve, da se vrača v pekel, ki mu je komaj ušel iz žrela. Pa je že tako prekleto čudno urejeno na svetu: trudiš se, da bi napravil vsaj korak naprej, pa že pri prvem poskusu telebneš za tri nazaj... Ti si na dobrem, Veronika, tebe ne bo zaskominalo na mojo pot!«

V trenutku je bila Veronika pri trafiki. Vrnila se je z zavojčkom najboljših cigaret in jih stisnila Viki v roko. »Da ti ne bo treba toliko misliti«, se ji je nasmehnila. Vprašujoče je pogledala orožnikov strogi obraz. Prikimal je.

»Bog ti daj zdravje! Saj potem nekaj let ne bom imela nobene cigarete več v ustih. — Ne bom pozabila nate, Veronika«, ji je glasno obetala Vika, da so se ljudje na peronu ozirali na dekleti.

»Pa srečno!« ji je še pomahala z roko, ko je stopala z orožnikom na vlak. Veronika je s tesnobnim občutjem gledala za njo, dokler se niso vrata pri vagonu zaprla za njima.

Dve postarni ženski sta se sunili za Veronikinim hrbtom:

»Ta mora biti tudi prava, ki se je s tako spečala.«

»Bo že še prišla vrsta tudi nanjo!« je pobožno želela njena soseda.

Veronika se je grenko nasmehnila. Vse njene misli so bile pri Viki. Zdelo se ji je, da njena bolečina plahni v nič spričo usode nesrečnega dekleta.

»Naj ti bo Bog milostljiv sodnik na zadnjo uro!« se je dvignila vroča molitev iz dna njene duše.

Tisti dan je dobila službo. Zvečer je že nastopila. Odkazali so ji ozko sobico, ki ni bila v kletnih prostorih, pa tudi za spoznanje prijaznejša se je zdela. Gospa je bila dobra in Veronika si je pogumno dejala:

»Mislim, da bo mogoče živeti.«

Čudila se je, kako more človek vedno z novim upanjem začenjati, ko se vendar zdi, da je videl že nekaj koncev, vsakega s svojim vozlom in je ob vsakem mislil, da je zadnji. Še sredi smrtne groze se ustavi ob tistem premagujočem »morebiti...« in se že veseli, da bo tam nekje za prvim vogalom trčil ob tisto, kar bi bil moral prav za prav že zdavnaj učakati. Danes ali jutri, kdaj se bo za trdno nekaj spremenilo. Upanje hodi pač vštric s srcem — prav kakor sta včasi hodila s Florijanom. Dokler tiktaka upanje, srce živi. Kadar upanje umre, obstane tudi srce, in če se človek kljub temu še obdrži na nogah, nosi v prsih nekaj skali podobnega.

Zdaj je služila v bližini cestnega razkrižja, kjer so stražniki urejali promet in kamor je hodil v službo tudi Florijan. Kadar jo je le prehudo razganjalo hrepenenje po domu in svojih ljudeh, je stekla čez ulico in potlej še čez trg do vogala. Od tam ga je mogla neopaženo

gledati. Delala se je, ko da ogleduje izložbe velike vogalne trgovine, v resnici je lačno oprezala za vsakim Florijanovim gibom. Natanko je že vedela, ob katerih urah ima službo, za štirinajst dni naprej je zračunala; zdaj štiri ure popoldne tu, štiri na stražnici, potlej zopet štiri ure na cesti, zdaj podnevi, drugič ponoči, nato je celih štiri in dvajset ur prost, Bog vedi, kaj počne z njimi... Gre k Francki? — Visoko zravnčan stoji na zaznamovanem mestu, sončni žarki se odbijajo od svetlih gumbov, visoka čepica s pozlačenim grbom na sredini mu stoji ko ulita. Škoda le, da mu zakriva njegove lepe temne lase. Najbolj se kajpak vidijo bele rokavice, ki so pač prvi in najvažnejši del stražnika. Neutrudno se premikajo, vzravnavajo, iztegajo in krčijo, da se Veroniki včasih kar zasmilijo. Kako so te roke znale nekoč voditi koso, plug in motiko! Bog ve, če niso bile oči nekdanjega Florijana na domačem bregu veselejše, kakor so oči stražnika Bohaka. Tako brezizrazne so pod trdim ščitkom. — A glej, k njemu je pridrobil majhen fantek; poslala ga je najbrž mati, ki ga s cekarjem v rokah čaka na vogalu. Počoba je, da ga otrok vprašuje za pot, ker mu Florijan kaže nekam čez ulico. Pri tem se mu tako ljubeznivo smehlja, celo za roko ga prime in mimo grede poboža po drobnem ličecu. Vse na njem se smeje, suknja in gumbi in čepica — — — Da, to je Florijan. Že od nekdanj je bil ves neumen na otroke, drveli so za njim, kjer so ga ugledali. Kupičkal se je z njimi, jim delal piščalke in jih pital s sladkorčki.

»Florijan, kaj si res še zmerom otrok, ki rože trga?«

Neko nedeljo pred božičem je prišel Urban. Kar na lepem. Nič ni pisal, ampak je kratko in malo stal pred vrati.

»No, Trdinka, si še živa?« jo je smehljaje pozdravil. In dolgo belo štruco ji je pomolil pod nos. »Da boš videla, kakšen kruh pečemo!«

»Zakaj ne pišeš prej, počakala bi te pri vlaku«, je bila Veronika vsa iz sebe od veselja.

»Eh, kaj, saj sem vaju mesta«, je rekel, ko da bi bil najmanj iz Pariza.

Popoldne sta se vozila s tramvajem po mestu. Veronika mu je hotela vse razkazati. Pa je bilo križ z njim, ko je hotel vedeti vse bolje od nje, kakor že prejšnje čase. Pred vsakim spomenikom sta se pričkala, ker je trdil vse drugače kakor ona. Ko sta hotela čez most, jo je Urban naenkrat krčevito zagrabil, da se je prestrašeno ogledala.

»Glej, tale te bo požrl; je že zinil!« je kazal na črnega zmaja.

Tako sta križarila po ulicah ko dva velika otroka. Urban se je razvil v postavnega fanta. Res je bil še malo slaboten in bled, vendar se je močno potegnil, odkar se nista videla. Da je tudi Cilika precej zrasla, je pravil. Oče pa menda spet pije. Nekaj mesecev po poroki je bil trezen; ljudje so že govorili, da ga bo druga žena odvalila pijače. Pa je kmalu znova in z večjo vnemo pognal staro lajno, da dohiti, kar je zamudil. Novi gospodinji ne lete v usta ocvrti piščanci, lahko si misli. Saj je prav za prav reva, a počemu je silila v tako brodljo! Če je že hodila tri četrtine življenja bosa, bi bilo po njegovem pač bolje, da bi se za zadnje minute ne obuvala, posebno še, ko je lahko že vnaprej vedela, da jo bo čevelj žulil...

Zvečer sta se namenila v gledališče. Do predstave sta imela še dovolj časa, zato sta stopila v slaščiarno, ki je Urbana na moč vlekla. Rad bi le pokusil tiste stvari, ki se tako izzivajoče reže skoz okno.

»Hm, kaj takega še v Bistrici nimajo«, se je smejal, ko sta sedela za mizico in jedla torto. Potlej so ga zbadli v oči »zamorčki v srajci«, razpostavljeni v stekleni omari. Urbanu so se zdeli ko črne kravše, ki so rasle poleti v bukovi gošči na Stanovskem. Če si jo prerezal, se ti je izpod črnine zasvetlikalo ko sneg belo meso. Tu ti niti rezati ni bilo treba; površino si izlizal ali pa kar z roko posnel klobuk in zasmel se ti je zamorček v srajci, ki se je kar sam raztopil v ustih. Menda je to sama sladka smetana, vse prečudno s sladkorjem premešana. Ko bo izučen pek, bo za trdno tudi poskusil napraviti tako čarovnijo. To bodo Bistričani zijali! —

Z Veroniko sta pojedla vsak po enega »zamorčka«, drugega si je dal Urban zaviti v papir. »Za pozneje«, in ga stlačil v žep. Potlej je z bahavo kretnjo plačal račun, čeprav mu je sestra, prismoda neumna, branila. Kaj misli, reva, da res ne zmore toliko? Je že res, da je včeraj zmenjal dolgo hranjene paberke in vse drobne postrežnine v debelejši denar, a to je vseeno, saj tega nima na nosu zapisanega in je kljub temu lahko kavalir!

Ko sta stopila v gledališče, kjer sta se po stopnicah vzpenjala na balkon, je Urbana pustila vsa norčavost. Svečano-tesnobno občutje ga je prevzelo kakor v cerkvi. Z resnimi obrazi so vstopali lepo oblečeni gospodje in ženske, ki je od njih zavelo v čudežnih vonjih. Zazdelo se mu je, da leži nekje v travi in se krog njega meša duh po akacijah, vijolicah, šmarnicah, vrtnicah in Bog si ga vedi po čem še . . . Nevšečno je gledal po svoji obleki, pa ga je zazebló v oči. No, ni ji kaj reči — v Bistrici je bil v njej skoraj pravi gospod —, a če pogleda tu na desno ali levo — — —. Ni, da bi govoril. Hlače teh gospodov se zde, ko da so pravkar prilezle izpod likalnika; njegove imajo kolena. Še dobro, da ima suknjo

nekoliko boljše od tiste, ki so se na njej poznale cele roče od koša, v katerem je na kolesu vozil kruh po mestecu in okolici. — Pa se je tudi to pot kmalu unesel:

»Kadar ne bom več pekovski vajenec — — —« je poknil s prsti. Pa je bil le kar vesel, ko so ugasnile luči. V temi vsaj ne vidiš, da si drugačen od drugih ljudi.

Spomnil se je na »zamorčka« v žepu. Najboljše, da ga kar koj poje, utegnil bi se mu še zmečkati. Previdno ga je izvlekel, da bi papir preveč ne šumel. Temni čokoladni klobuk je oddrgnil kar s prsti ter ga znosil v usta. Kadar bo sam defal to reč, bo pač gledal, da bo napravil večjo, tako, kakor so stare kravše, ali pa še bolje, kakor klobuk . . . Bo vsaj kaj ugrizniti. Teda se je dvignila zavesa in na odru je zasijala vijoličasto modra luč med smrekami in širokimi hrasti. Iz dalje se je zaslišala mehka melodija, kakor bi prizvončkavalo majsko jutro. Človek bi kar zasanjal . . . Ko strela z jasnega je takrat udarila godba, da se je zaiskrilo in je fant široko zazijal. Bržkone je poččegetala tudi »zamorčka v srajčki«, da se mu je nenadoma zahotelo svobode. Neslišno se je izmuznil Urbanu iz rok ter v lahnem zaletu zaplaval iz prve vrste balkona navzdol . . .

Urbana je spreletela groznica. Ni si upal pomisliti, na kateri skrbno počesani glavi se je razlezla bela srajčka. Kakšna sreča, da je tema in da ni mogel nikdo videti, od kod je priletelo! Celo na oder je pozabil gledati in nič več ni čul godbe, tako ga je jezilo. Da je mogel biti tako neroden! Postrani je pogledal na Veroniko; Bog ve, če ni videla! Menda ne, preveč zaverovano strmi in posluša. Nazadnje se je pomiril še sam in potlej se je začel smejati; njemu ne morejo do živega, tisti ali tista naj si le čisti svojo zlikano obleko, prav jim je, zakaj so tako gosposki!

»Imaš še zamorčka?« ga je vprašala Veronika med odmorom.

»Mhm, se je že razlezel.«

Ni tako neumen, da bi ji pravil, kje.

Potem se je na lepem domislil. Sunil je sestro s kormolcem: »Trdinka, kje pa imaš tistega, ki včasih tako dolgo ni znal od nas domov?«

Pogledala ga je. Ni videla na njegovem obrazu niti sence posmeha, ampak samo prisrčnost in toplo bratsko nežnost, ki jo je ganila.

»Ne vem, Urban. Veš, mesto človeka spremeni.«

Tako žalostno je to povedala, da jo je brat takoj razumel.

»Če misli griža, da je sam na svetu — — —« se je jezil in ni hotel pokazati, kako se mu Veronika smili. Hotel jo je potolažiti, zato ji je pripovedoval na debelo resnične in izmišljene storijske, da se mu je smejala.

Doma ga je vtihotapila v svojo sobo. Pripravila mu je posteljo, sebi je postlala na tleh. Pa se je dvignil ko vihar:

»Jaz bom na tleh, ne ti!«

Sestra je živo ugovarjala:

»V svoji hiši sem jaz gospodar!«

Urban je sedel na gola tla. »Tako, ne pripraviš me, da bi vstal.«

Veronika je sedla poleg njega. »Pa sediva oba.«

Sedela sta molče nekaj časa.

»Urban, bodi pameten in pojdi v posteljo!«

»Sem že rekel zadnjo besedo.«

»Ni lepo, da si tako trmast.«

»Zate še manj, ki si ženska.«

»Ne premaknem se, če vso noč tako sedim.«

»Do jutra me ne spraviš pokonci.«

»Štor Trdinov!«

»Klada stanovska!«

Nazadnje je bilo kajpak kakor vedno: Veronika je zlezla v posteljo, brat se je zaril pod odejo. Potlej sta se menila in smejala dolgo čez polnoč.

»Veš, Veronika, kdaj sem začutil v sebi vzvišeni pekovski poklic?«

»Ko si doma najbolj stradal, ne?«

»Že, pa tisto še ni bilo tako določno. Bilo je nekoč ob tvojem godu. Skrivaj sem ti pri teti naročil pečeno jagnje iz testa, tako, kakor jih imajo na gostijah in kadar koljejo. Kadar je pečeno, se obrne lončena posoda, ki so v njej odtisnjene oblike jagnjeta, pa že stoji pred teboj tako lepo rumeno, da bi ga kar počez použil. Toda prej ga morajo potresti z belim sladkornim prahom, da je kakor ovčja volna. No, takšno jagnje sem ti priskrbel za tisti dan. Prav potepeno sem se privlekel domov, v strahu, da bi me ne zasačil ata. Brž sem skril dišeče jagnje na svoje ležišče v svislih, potlej sem s Ciliko nabral nekaj rož, da bi ga lepo opletla, in lep rdeč trak sva imela pripravljen za okrog vratu. Odlomila sva še zeleno vejico rožmarina, da bi ga zataknila v rep ter se odpravila na delo. A jagnje je vtem izginilo ko kafra. Zaman sva pretaknila vse svisli. Jezno sem poklical Pazija, da bi mi pomagal izslediti tatu. A tudi pes je izginil. Nazadnje se je renčeeč oglasil v listnjaku in minuto za tem privlekel v gobcu jagnje, ki pa je imelo le še del trupa in zadnje noge... Kaj sem hotel! Pasjih objedkov ti ni kazalo poklanjati, zato sem se jezen zavlekel v svisli, češ da me grize v trebuhu. Pri sebi sem se zaklel, da bo prišel čas, ko bom znal sam speči drugo jagnje, če mi bo prvo Pazi požrl...«

»Kar v Ljubljano pridi!« mu je rekla Veronika, ko sta zjutraj šla na kolodvor.

»Ne bo nič, ljubica! Sem je že sit in komaj čakam, da spet vidim našo Bistrico in Pohorje. Tam sem tako domač.«

Sestra je sklonila glavo. Ona se nikjer na vsem svetu ne čuti domače. Je kakor fajgelček, ki se noče prijeti v tuji zemlji, če je bil izruvan iz domače grede. Prej bi jo bili morali presaditi v mesto, ne šele potlej, ko je že v soli vzknila in vzcvetela. Neskončno hudo ji je postalo. Urban ji je prinesel kos doma, ki ga bo po njegovem odhodu še teže pogrešala, ker je bila za trenutek pogledala vanj.

»Pozdravi moj Boč!« je še naročala Urbanu, ko je sprevodnik zapiral vrata vozov in je prometnik z rdečo kapo dal znak za odhod.

Florijan je počival na goli žimnici v policijski stražnici. Zunaj je na gosto snežilo in tovariši so prinašali na čevljihih sneg, ki se je v topli sobi izcejal po tleh. Prišli, so, se za nekaj trenutkov pomudili, starejši pokadili pipo, mlajši cigareto, pa znova odšli vsak po svojem poslu. Da bi mogel pri tem ropotu spati, ni bilo misliti. Vzel je knjigo ter poskusil brati. Pa je tudi to kmalu zagnal na mizo. Buljil je v sivkasti strop in zdelo se mu je, kakor da se mu misli v velikih kolobarjih vrtinčijo po njem. Včasih mu je, da bi jih čisto lahko z roko zgrabil ter natančno razčlenil, a če se jih loti od kraja, se mu pri tej priči zmešajo. Le eno mu je jasno: pasje je življenje, kakršno je njegovo. Tepec je bil, da je kdaj poškilil raz domači breg. Zdaj brede to počestno umazanost, ki mu bo vsak čas segla do grla in čez. Ne ve, če ji bo kos. Ko bi bil prej vedel, kaj se pravi biti stražnik, niti povohal bi ne bil te službe! Rajši bi bil šel na Pohorje steljo sekati; živel bi vsaj v miru pri kaši in krompirju v oblicah. Tu se zdi, da ti ima vsak pravico ukazovati in če le napak stopiš, zatuli vsa ulica in imaš prdstojnike na glavi.

Florijan je slabe volje, jezen nase in na ves svet. Če bi imel vsaj človeka, ki bi se prijateljsko z njim pomenil! — Njegovi tovariši v tej četrti — razen dveh, ki sta domišljava, da kar cvetita — so večidel starejši, ože-

njeni možje. Ti kadijo pipe in se menijo, kje so njihove žene kupile mast, kje se dobi ceneje moka in fižol in še o najboljšem cvičku, dalje čez ta plot pa redkokdaj sežejo. Kadar se kdo usaja nad njimi, da se Florijanu razliva žolč po jetrih, se samo preizkušeno nasmehnejo, včasih tudi zarobantijo, pa se za čudo hitro unesejo: »Potrpeti je pač treba.« Pri tem ima vsak natanko zračunana leta, mesece, tedne in celo dni, ki jih bo moral še prebiti v službi. Tako čakajo upokojitve, kakor čaka bolnik z neozdravljivim rakom odrešilne smrti...

Florijan je mlad in zdrav in v njem buta vroče življenje brez misli na pokoj. Krivice, ki tako pogosto zadevajo njega ali tudi tovariše, ga vržejo pokonci ko ranjenega leva. Takrat se mu zdi, da bi pljunil na ves svet, potlej ga zmlinčil v sončni prah. Ljudje niso vredni, da bi živeli na tej rožnati zemlji, tako so umazano gnusni! — — — In to naj bi bilo tisto veliko življenje, ki ga je sanjal nekoč? Fejl!

»Komu pljuješ v obraz? Svetu? — Kaj nisi sam del tega sveta? In si ti mož, cel mož? Ali se ti ne zdi, da bi nekdo v tem svetu imel pravico, da tebi pljune v lice? — — — Huduješ se na usodo, loviš se za vetrom in pozabljaš dane besede...«

»Tudi ona je takal« je hlastnil Florijan v ta glas. »Če sem jaz s Francko, je ona z Nacetom.«

»Dobro veš, da ni res. Lednik ti je sam povedal, kako je poštena; niti srečata se nikoli več ne. Ne umivaj si hinavsko rok, obrizganih s krvjo dekliskega srca!«

Da, Francka! Morebiti jo ima zares rad, a čisto drugače, kakor je imel Veroniko. Vsak dan bolj ve, da je Francka ne bo nikdar dosegla. Le to je, da visi dekle z vsem srcem na njem. Včasih se hoče v razdvojenosti

in nejevolji za nekaj dni skriti pred njo, takrat pridrvi za njim na stražnico, na cesto, v gostilno, kamor koli... Kaj more ona za to, če ga ljubi bolj ko on njo! Pa tudi, šivilja je, ob mesecu ne bo čakala le na njegovo plačo — — — Ne, to misel je odbijal, pa se mu le vedno na novo vriva. Vendar z njo nikoli ne govori o poroki, čeprav mu včasih namigne. Kaj ve, kako še pride!

»Gospod Bohak! K telefonu!«

»Halo!«

»Si ti, Jan?« Fanta je ujezila okrajšava njegovega imena.

»Sem. In?«

»Si sam?«

»Je vseeno; nikdo te ne vidi.«

»Sinoči te ni bilo in sem te zaman čakala.«

»Vem. Mi imaš še kaj povedati?«

»Strašen si, Jan!«

»Pusti Jana! Ime mi je Florijan.«

»Boš imel zvečer službo?«

»Sem bolan.«

»Kaj ti je?«

»Nič pravi nisem!« In je obesil slušalko. Kaj neki tišči vanj, ko vidi, da je razdražen! Je pa že Veronika drugačna; ona se je umaknila, ko ji je komaj od daleč namignil...

Od vlažnih sivkastih sten se je krohotaje odbijalo:

»Stražnik, ki preganjaš tatove in zločince, kaj se delaš, ko da bi ne poznal lastnega srca! Zaman se trudiš, da bi ga ubil in na njegovo mesto postavil drugol!«

Plaho je potrkalo. Vstopila je Francka. Florijan je še zmerom bolščal v strop. Dekle je zaslutilo v njem vihro. Vsa je vztrepetala ter se boječe približala, počasi, korak za korakom.

»Si res bolan? — Kaj ti je?»

V sobi prav ta čas ni bilo nobenega stražnika.

Florijan se ni zganil in ni odgovoril.

»Kaj ti je, zakaj si tak?»

V njem se je točila jeza in zadovoljstvo, gnus, kesanje in užitek, ko je gledal, kako se nekdo zvija v bolečini, ker ga je omamila njegova bližina, žalost in divja radost ob zavesti, da mu je to bitje vdano kakor kužek, pa naj ga suje ali vabi . . . Ona druga bi nikoli ne hodila za njim, da, če bi jo zdajle v svoji težki uri poklical, bi je za trdno ne pričakal. Zadosti velik bedak je, da ne seže po tem, za kar ni potreba niti najmanjšega truda!

Dekle ga je gledalo preplašeno; toliko vdanosti in ljubezni, pripravljene na vsako žrtev je razodeval njen obraz, da je pričelo fanta počasi dramiti. Pritegnil je Francko k sebi in jo poljubil.

A kakor bi udaril blisk v temo, se je dekletu posvetilo. V njegovem poljubu je začutila divji mraz; toplota njegovega diha je namenjena drugi. Odmaknila se je in ledeno vprašala:

»Kako ji je ime?»

»Veronika«, je odgovoril potihoma.

»Že dolgo?»

»Odkar sem se zavedel.«

Bitje pred njim se je spreminjalo; vdana ljubezen se je izpregorela v blazen obup. Tako nagla je bila premenjava, da jo je Florijan opazil šele, ko je bila steklenička že odmašena in so jo drobne bele roke nastavile na usta, ki jih je malo prej poljubil. Planil je. Dvoje hropečih teles se je borilo v temneči se stražnici. S silnim naporom se mu je posrečilo razkleniti divje skrčene prste. Potlej je v velikem loku tisto zagnal skozi okno.

Francka se je vrgla na žimnico. V brezsolzni bolečini se je stresalo drobno telo in le v kratkih, pretrganih sunkih ji je hropelo v prsih kó ranjeni srni.

V sobo so vstopali stražniki.

»Kaj je z žensko?«

»Omedlela je; zdaj je že pri zavesti.«

»Zakaj?«

»Fant ji je umrl«, je mirno povedal Florijan. Niso spraševali naprej. Vajeni so takih in podobnih prizorov na človeškem trgu. Držijo se njihove službe kakor jagode rožnega venca. Celo nekam sočutno so jo pogledovali ti strogi, zaprti obrazi. In bolj potihó so govorili, da bi je ne bolelo.

Florijan je oblekel zimsko suknjo. Nežno je dvignil Francko, da jo spremi in odvede na njeno stanovanje. Brezvoljno se mu je dala voditi in tolažil jo je, kakor je vedel in znal. Pravil ji je, da njega Veronika ne mara več; saj je lahko videla, da mu takrat v jeseni, ko so se po naključju srečali, skoraj ni privoščila pogleda. Tako je pač prišlo in vsi skupaj si ne morejo pomagati. Prosil jo je, naj mu ne zameri; tudi ona je že imela nekoč svojega fanta, pa ji ga nikoli ne oponaša.

Nista še prišla do vrat njene hiše, ko se mu je dekle skozi solze že rahlo nasmehnilo. Upanje, ta večno živi človeški tiktak, je spregovorilo svojo veliko besedo.

Tisti večer je Veronika spet skrivaj opazovala Florijana na križišču. Mehke snežinke so se lovile krog plinske svetilke nad njegovo glavo, kakor bi razposajeni otročički igrali med cvetjem ringaraja. Florijan je imel dolg plašč z oglavnico. Nekam mlahavo je nocoj opletal z rokami, ki se mu jih največkrat niti ni ljubilo stegniti. Trudno, naveličano se je prestopal. Veroniki se je brezmejno zasmilil. Najrajši bi ga zavila v mehke odeje ko

otroka ter ga odnesla kam daleč s te trde ceste, prav na stanovski breg . . . Tam gori snežinke ne zbadajo, mehko poljubljajo, celo zimska burja te ne biča in le boža.

Že sredi drugega tedna je Francka poiskala Florijana.

»Ne morem živeti brez tebe.«

Pobožal ji je mehke lase:

»Tudi meni je bilo dolgčas, kar te nisem videl.«

Zvečer sta šla skupaj v kino.

Na vsem lepem se je Veronika znašla sredi pomladi. V mestu ni čutila tistega sanjavo nemirnega pričakovanja kakor včas doma. Prejšnjo nedeljo se je mimogrede ogledala za brstjem divjih kostanjev, ki se bo zdaj zdaj odprlo v liste. Pred včerajšnjim so bila nekatera drevesa že čisto zelena. Res, kar čez noč. Te dni je tudi ona začutila v sebi nemiren drget. Pomlad s svojimi prebujajočimi se sokovi ji je segla v kri.

Prejšnji teden si je kupila kolo. Bilo je zanjo nekaj takega ko Miklavž za otroke. Skraja skoraj ni mogla verjeti, da bi bilo kolo zares njeno. Ko se je pripeljala z njim iz trgovine domov, je skakala ko ponorela krog njega, ga obračala in sukala na vse strani. Kar naprej je poskušala zvonec, ki je tako lepo brnel, da se ti je kar sama od sebe vzela v usta pesem. Kolo je imelo zelenkasto črno pološčen gornji del, zadnjega pa je varovala zelenkasto modra mreža. Veronika je božala črni usnjeni sedež na visokih vzmeteh in se neizrečeno veselila na prednjem koncu pritrjene električne svetilke. Preden je šla zvečer v posteljo, je morala še enkrat pogledati svojega ljubljenca v kleti, kjer ga je bila spravila. Ljubkovala ga je kakor v davnih dneh liliko z zlatimi laski, ki jo je mati prinesla s sejma.

»Ti moj ljubi kolešček, kaj si zares čisto moj? Zdaj se bova vozila, da bo veselje, boš videl! Mnogo novega bova doživela, veliko videla, pretekla brez števila belih

cest, vsekrižem razpeljanih . . . Moj konjiček, nikdar se te ne bom naveličala in ti mi moraš ostati zvest, bolj zvest ko fant!»

Nepotrpežljivo je čakala nedelje. Neizrečeno se je veselila prve vožnje s svojim kolesom. V soboto se je razgledovala po nebu, ki kar ni hotelo pokazati sonca.

»Joj, če bo dež . . .« se je ustrašila, ko da bi imela na travniku suho seno, pa bi se pripravljala nevihta. Ko je v nedeljo planila iz postelje, ji je bila prva skrb vreme. Ni kazalo na dež. Do popoldne je še čisto lahko sonce, je računala, ko je šla zjutraj od frančiškanov. Ni večje sitnosti, kakor če te na kolesu zaloti dež.

Na srečo to nedeljo ni imela velike kuhe, zato je bila kmalu prosta. Škoda, da se ni zmenila s Fefko, morebiti bi se lahko peljali skupaj; v družbi je kratkočasneje in tudi bolj varno, če se kaj primeri. Eh, pa drugič, danes pojde sama. Saj je skoraj še lepše voziti kar sam tja v tri dni . . .

»Če se ti kaj primeri — — —« jo je uščipnila tiha misel. Pa se je je otresla. »Kolo imam novo in zanesljivo trdno, izogibati se avtomobilom in kolesarjem tudi znam, poleg tega je treba paziti na ovinkih in klancih in na vse take drobne malenkosti, ki me jih je naučila Fefka.«

Oblačila se je v svoji sobi. Veter piha, zato se mora napraviti topleje. Na glavo si je zavezala rdečo ruto z belimi pikami, da sta ji vogala ljubko opletala za tilnikom.

»Čisto dobra bom«, se je zadovoljna pogledala pred ogledalom. Saj danes menda ne bo trčila na Florijanovo družbo — — — Zračunala je, da je ta nedelja njegov prosti dan. Ah, saj res, on še ne ve, da ima novo kolo. Bog ve, ali bi mu bilo všeč? Če bi se srečali, bi bilo ko nalašč. Živo si je tega zaželela. Ponosno zravnano bi se peljala mimo, Florijan naj bi le gledal za njo! Naj bi

videl, da tudi Veronika nekaj zmore, ne samo Francka, ki je šivilja in se oblači zmerom po novem... Zdaj je že čisto razločno čutila, da se bodo danes nekje sešli. Vendar jo je v dno duše zazebló, ko se je spomnila tistega jesenskega srečanja. Kaj vse se je od takrat že zgodilo! — Najmanj desetič si je po tistem dopovedala, da njeno srce ni več kakor nekdanj...

»Še okno moram zapreti«, se je domislila. Nagnila se je skozenj, pa se v trenutku umaknila, ga skoraj zaloputnila ter stekla skozi kuhinjo.

»Kdaj se vrnete?« je zaklicala gospa za njo.

»Kakor po navadi, da pripravim večerjo«, je komaj še utegnila odgovoriti. Skočila je v drvnico ter izvlekla kolo.

»Konjiček moj, zdaj se izkaži! Glej, da preizkušnjo odlično napraviš!« Sedla je nanj, na vogalu pozvonila in zdrsela po ulici. V glavi ji je vršelo, v prsih butalo, poganjalo kri iz srca v žile, vroče se pretakalo v vse ude:

»Za njima!«

Videla ju je prej skoz okno, kako sta vozila s kolesi mimo. Florijan se je še scela obrnil v njeno okno. Bržkone jo je moral kdaj opaziti na njem. — Ni vedela več, kaj počenja, zdelo se ji je celo, da je norost, divjati za njim, ko je vendar Francka zraven, a nekaj je kričalo v krvi in vseh občutkih:

»Moram, moram, pa naj se zgodi kar koli!«

Kolesi pred njo sta zavozili na dolensko stran. »Tudi prav, gremo pa tja dol«, je zavijala za njima Veronika. Predmestna cesta se je pričela ožiti. V primerni razdalji je zadržavala vožnjo, da bi je onadva ne mogla spoznati, tudi če bi se kateri ozrl. Srce ji je pričelo počasneje udarjati. Nazadnje se ji je začelo zdeti celo zelo zabavno.

Že tako je lepo voziti, ne da bi vedel kam, še lepše je, če ti riše cesto takle kažipot!

Vasi in hiše so postajale zmerom redkejše, cesta se je vzpenjala iz doline v klanec, iz klanca v dolino. Veronika se ni vpraševala, kam jo bo pripeljala; na konec sveta menda tudi onadva ne vozita. Pod bregom sta vselej stopila s koles ter šla navkreber peš. Tedaj je morala Veronika še počasneje voziti, ker sta onadva lezla po polževo. Tu pa tam sta se celo ustavila in bilo je podoba, da se pogovarjata. Ko je potlej sama vlekla v breg svoje kolo, sta ji za nekaj časa zginila izpred oči. Na vrhu je znova pognala, da so ptiči sfrfotali v gabrovju. In spet je zagledala pred seboj Franckino modro jopico in v tilnik se kodrajoče lase, ki jih je ruta le na pol zakrivala, poleg nje ali pa tesno za njo Florijanovo svetlozelenkasto srajco — tesno se oprijemajočo života —, katere rokavi so plahutali v vetru. Suknjič je obesil na kolo; gotovo mu je vroče.

»Sam Bog ve, kam se mislita peljati!« je obšlo Veroniko, ko ni bilo konca cestnim vijugam. Večkrat se je bila cesta že razcepila. Kaj, če ne bo znala nazaj? — Saj je prav za prav res noro, takole poditi za njima, skrivati se za ovinki kakor tat, prisluškovati vetru, nosečemu njune besede, ter loviti vsak njun premik, v večnem strahu, da jo opazita... Pomislila je že, ali bi ne bilo bolje, ju kratko in malo prehiteti, a se je koj skesala. Potlej bi zasledovala onadva njo in nazadnje spoznala, da ni prav za prav nikamor namenjena. Je že bolje tako. Ko se ji bo zdelo zadosti, bo obrnila.

Čudna žalost se ji je razrasla v srcu. Vsenaokrog diši pomlad, a ona je skoraj ne vidi. V očeh in občutjih se ji bolno megli. Kakšen smisel ima njena vožnja, ki se je je tako veselila?

»Viš, konjiček, najina prva pot ni nič tako lepa, kakor sva si mislila! — Kaže, da boš pri meni užil več slabih kakor dobrih časov.«

»Kam tako sami, gospodična?« se je prismejala mimo gruča kolesarjev. »Pojdite rajši z nami na lepše, po tej cesti boste zašli v grapo, ki ne boste znali iz nje.«

»Bom pa tam ostala«, se jim je zasmejala nazaj.

»Vas je škoooda...« je odmevalo za njo.

Kako jim je dobro! Smejejo se, pojo in vriskajo in lete po zraku ko ptički, je grenko mislila Veronika. Tudi ona bi lahko. Kaj ji je treba tega neumnega mrcvarjenja same sebe, ko bi se lahko vrgla v živo življenje. »Ni, da bi moral biti prav Florijan«, ji je rekel nekoč učitelj Zimnik. Morda je imel prav. Trdovratno ostaja zvesta bledi senci svoje prve ljubezni, kakor osel se meče za njo, ko se Florijan vozari s svojo deklino po skritih globelih in nepoznanih cestah. Jeza jo je vžgala. Pljunila bi za njima, potlej se obrnila. Pa ni storila ne eno ne drugo. Neznana moč ji je gnala kolo, pred njo se je v soncu kar naprej svetlo risala njegova srajca in Franckina modra jopica.

Kakor bi otročaj stegnil jezik, se je odprl dolg klanc. Cesta se je še bolj zožila. Ko je Veronika vsa zasopla — srce je lovila z rokami — privlekla kolo na vrh, je z občutkom olajšanja sedla nanj. Cesta je čisto narahlo visela. Na oni strani, tam za ovinkom se mora za gotovo speljati v ravnino. Tudi onadva sta morala že utoniti v njej, ker ju ni več videti na tej strani. Breg je položen, da ji ni treba niti zavore potegniti. Nihče, kdor ni poskusil, ne ve, kakšen užitek je drseti po viseči cesti ko veter po zraku.

Naenkrat se je cesta ostro prevesila. V strmih zavinkih je pričela skokoma padati navzdol. Na levi se je

zajedala v goščo, na desni spodaj se je že pričela risati prijazna kotlina s hišami ob cesti. Kolo je drselo naglo ko Veronikina misel in ko pogled, s katerim je preletela vso cesto. Francke in Florijana ni mogla nikjer opaziti. Tako daleč pred njo nista mogla biti, da bi se bila že skrila za prvimi hišami, saj je naglo vozila za njima. Le kam sta se zataknila? Samo še en oster ovinek na klancu ji je napoti; za tem tudi skoraj za trdno nista ostala. Veronika je upočasnila vožnjo in se skrbno ogledovala. Ozrla se je za soncem, ki se je nižalo kakor v skokih. Treba se bo obrniti, se je domislila. Gospo bo skrbelo, saj ji je obljubila, da pripravi večerjo. Mora reči, njena druga gospodinja je dobra. Z onim dogodkom zaradi Vike je le pridobila. Da, je pričela treznejše misliti, obrnila se bom in bom še pravočasno doma. Naj bosta onadva, kjer hočeta. Ni vredno, da se je podila za njima. Pokvarila si je dan in tako zaželeno prvo vožnjo.

V široki vijugi je hotela kolo obrniti, tedaj pa jo je zaščegetal v uho predobro znan glas.

»Naprej! Za njima!«

Nazaj ni več mogoče.

V senci širokega gabra pod klancem ob cesti sta sedela Florijan in Francka. Kolesi sta bila položila nedaleč od sebe v travo. Veronika je močno zavrla kolo, da bi je onadva prehitro ne opazila in da bi ju mogla dlje nemoteno gledati.

Florijan je segel po suknjiču, ki ga je bil prej zagнал v travo. Najbrž si ga je hotel podložiti pod glavo ali pa ogrniti z njim Francko. Tedaj je zdrknilo iz notranjega žepa nekaj kakor majhne, trde platnice iz rjavega usnja. Francka je segla z roko, da bi pobrala, pa jo je brž prehitel in vtaknil nazaj v žep.

»Aha, to so skrivnosti, ki se jih nepoklicani ne smejo dotakniti«, je rekla Francka v grenkem nasmehu.

»Da, moja svetinja: domača vas in mamin rožni venec.«

In je s široko kretnjo potapljal žep, kakor bi ga zapечатil.

Veronika je začutila lahen drget po vsem životu. Celo noge so se ji zmedle in se tresle. Potlej ji je butnil v glavo val krvi. Kakor slika na platnu se je zarisalo pred njenimi očmi Stanovsko, potopljeno v sončno luč... S Florijanom stojita na ozarrah, držeč se za roke. »Ljubezen in svestoba — vse drugo je manj ko nič.« — On, ki je kakor s kladivom zabil te besede v njeno srce, ki se zdaj iz njega v tenkih curkih počasi izceja kri, sedi v senci s tujim dekletom in mu obljublja — — — Ne, zdaj noče nazaj, tudi če bi mogla. Ponosno zravnana bo nalašč zapeljala čisto trdo mimo njiju. Hoče, da jo bo videl, prisiliti ga mora, da ji bo pogledal v oči, ki ga bodo klicale na odgovor.

»Zakaj?« se je slabotno oglasilo od nekod. »Ne vidiš, kako je dober? Še zmerom ima rad mamó in dom, svetinjo nosi...«

»Mene je pozabil«, je močnejši glas v njej prevpil zagovor. »Snedel je moško besedo...«

Veronika ne vidi več ceste pod seboj, ne peska na njej, valečega se med kolesi. Tja pod gaber gleda.

Florijan je dvignil glavo, a je še vedno na pol ležal. Moral jo je opaziti.

»Zdaj se kar naglej!«

Veronika se je zravnala na sedežu, z nogami pogrnala kolo, oči prilepila pod gaber. Ni vedela, da vozi ob robu globokega cestnega jarka, ni videla ostre žice, razpete na meji med njivo in travnikom.

Samo pod široki senčnati gaber je gledala...

Prednje kolo je čudno hrstnilo. Hotela je pognati.

»Trlink — link — liiiink, trl iiiiiiink...« je tenko zapel zvonček. Tedaj jo je močan sunek v loku nekam zagnal. Ugledala je pred seboj debel brzoglavni drog, tik ob njem nekaj koničastega... Skozi pomladne vonjave je zarezal dolg krik:

»Marijal«

Udarilo je, da se je stresla od vrha do tal, potlej je začutila v očesu nekaj ostrega. Gorka tekočina se je prelila v njem. Nato jo je zajela rdeča megla, temneča polagoma v črno, ki se je v njej skril celo široki gaber, zelena plahutajoča srajca in modra jopica.

Potem je bilo vse tiho. Ko da se ni nič zgodilo, je gori v gošči kos na gosto spraševal: »Kje si pa ti bil, bil, bil, biiiiiil...?« in mu je tovariš odgovarjal: »Fižol sem sadil, sadil, sadiiiiiil...«

Florijan je videl.

Svet se je zavrtel okoli njega.

Kakor puščica iz loka se je pognal izpod gabra.

Potipal je dekletu žilo; v njej je na tenko bilo življenje. »Hvala Bogul« je zavpila vsa njegova notranjost. Ni se čudil, kako je prišla Veronika sem in kako se je zgodilo. Kakor ponesrečen konjiček je ležalo poleg svoje gospodinje zvito novo kolo. Nežno je dvignil z mehke trave glavo, ki je na njej lepela kri ter si naložil negibno telo v naročje. Nič ni mogel misliti, nič čutiti, v njem se je prebujalo nekaj strašnega, brezobličnega, kar je pritisnilo nanj ko kamen in samo tišči, tišči.

V grozi je otrpnila Francka, ki je pritekla za njim in videla, koga nosi Florijan. Brez besede in spraševanja mu jo je pomagala prenesti v bližnjo hišo, kjer so jo položili na posteljo ter skušali obuditi k zavesti. Ni se

jim posrečilo. Florijan se je odpeljal v bližnjo večjo vas, kjer je naročil avto. Čez šibki dve uri so spravili vanj ponesrečenko, ki se še ni zavedela. Prisedla sta tudi onadva, vsak z ene strani.

Florijan ni spregovoril besede. Oči so se mu pripile na negibno, za silo obvezano glavo, na brezkrvne ustnice, ki so mu molče pravile povest. Kakor na dlani je videl današnjo Veronikino pot.

»Da bi le ne bilo prepozno, Marija Ljubečka, da bi ne bilo prepozno!« je trepetala molitev iz vsake njegove žilice. Ko je bil še otrok in je mati ležala bolna, je molil približno tako vroče in iz vsega srca kakor danes. Ob vsakem tresljaju je vzdrgetal, kakor da bi njega pretreslo v drobovju, in čeprav je avto vozil ko blisk, se mu je zdelo vse prepočasi. Rad bi skočil h krmilu in pogнал, da bi se cesta pred njim zvila ko gosenica.

S sklenjenimi rokami v naročju sedi Francka. Pred seboj ima strto nasprotnico, njo, ki je počasi, a vztrajno grizla Florijanovo srce, da ga je nazadnje za njo samo že čisto malo ostalo. Kako močno si je včasi želela, da bi je ne bilo! Potlej bi bil samo njen. Tako pa se je morala vsako uro bati, kdaj bo prišla ter ji ga iztrgala. Zdaj se Veronika pogovarja s smrtjo. Skoraj za trdno se njena in Florijanova pot ne bosta nikoli združili. Vendar ta misel zdaj Francke ne veseli več. V glavo se ji zariva črv: »Kaj nisi tudi ti kriva njene nesreče? — Nedvomno je morala Veronika ljubiti Florijana, drugače bi ne bila danes prevozila za njim take daljave. Hotela ti ga je iztrgati, to je res, a čigav je bil najprvo? Čemu si še tiščala za njim, ko ti je vendar sam priznal svojo veliko ljubezen do Veronike! Če bi ga bila pustila takrat, ne bilo bi danes tega...« Na blede roko so ji kapljale solze, roka se kljub temu ni zganila.

Ko so strežniki prenesli Veroniko iz avta v dolgo dvorano, je moral Florijan oditi. Šele zdaj se je v njem pretrgalo. Pritisnil se je k zidu in skozi šipo na vratih gledal v dvorano. Kar je zdaj čutil, ni bilo usmiljenje do trpečega človeka, ne zlagano sočutje do samega sebe in svoje nesreče. Bila je ljubezen, ki je velika, silna in nedoumljiva butnila na površje s svojimi strašnimi zahtevami. Cingljanje rožnega venca ob pasu usmiljenke, ki se je od nekod utrgala, ga je spodilo od vrat. Zgubljeno je odtaval iz poslopja.

Zunaj ga je čakala Francka. Objokana ga je pogledala:

»Jaz sem kriva njene nesreče, Florijan.«

On je stisnil zobe.

»Oba sva jo ubila.«

V rumeni hiši sredi vrta je dolg hodnik. V dolgi vrsti stoje ženske v sivo črtastih bolniških plaščih. Na koncu hodnika stoji mizica, na kateri so razpostavljene steklenice in škatle. Dva koraka niže si je že drugič popravila preširoke rokave sestra usmiljenka.

Nekje so se odprla vrata in na hodnik je stopil mož v belem plašču in z zlatimi naočniki: primarij očesnega oddelka. Šepetajoče sikanje je utihnilo, vrsta se je zgabila, prva bolnica je stopila pred primarija na zdravniški pregled. Zdravnik ji je nežno privzdignil glavo, skrbno pregledal oči, potlej zapisal zdravila. Nato je vsaka bolnica stopila k tisti mali stekleni mizici, sedla na nizek stolček in sestra ji je vbrizgnila v oko zdravila. Mehka je roka primarijeva, še mehkejše so njegove oči pod svetlim steklom. Bolniki se mu bližajo skoraj ko otroci očetu. Toliko vere in upanja polagajo v njegove bele roke.

Veronika je med prvimi v vrsti. Saj je že tri mesece na tem oddelku. Zdi se, da je zdravnikova roka tu še rahlejša; kakor bi se dotikali prsti tenke, nevidne strune, odpira in privihava očesne veke. Na izklesanem obrazu se ne spremeni najmanjša poteza, le v glasu je tiha, komaj zaznavna skrb, ko se obrne k sestri:

»Po jutrišnjem bo operacija.«

Veronika se je dotipala v sobo in potlej do svoje postelje v kotu. Hrepenече drhtenje poje v njej. »Ope-

racija«, pónavlja kakor kličejo otroci svetega Miklavža in Jezuščka. Nič ne čuje, čeprav šumi v sobi ko v panju. Operacija — in potlej bo ozdravela!

Desno oko je kajpada izgubljeno. Izteklo ji je bilo. Namesto njega ji bodo vložili umetno. Trdijo, da je čisto kakor pravo, celo komaj vidne žilice so izpeljane v njem. Ne boji se živeti samo z levim, da bo le na to dobro videla. Kako neki bo, ko se bo pretrgala ta temna plast in bo spet zagledala ljudi in svet? Od veselja bo ponorela. In potlej bo lepo živeti, lepše ko kdaj koli prej. Pri njej bo Florijan...

Florijan. Veronika ne more doumeti, kako je prav za prav ta reč s srcem. Devetkrat umira, še desetič ne umre do konca, ker še vedno opreza za kako tenko špranjo, ki bi se skozi njo moglo prikrasti iz življenja vanj nekaj upanju podobnega. Florijan je zdaj nepreklicno njen. V strašnih bolečinah se je na novo rodila njuna ljubezen. Potrjena za vse čase. Niti z besedico si nista očitala. Segla sta si v roke in bilo je pozabljeno, kakor da se ni zgodilo nič od ljubezni s stanovskega brega do tega dne. Da bi le ozdravela, ji tudi bolečin ne bo nič žal; Florijan jih je bil vreden.

»Kje imaš citre, Katarina?« je vprašala tja k oknu.

»Tule«, je segla ona z roko na posteljo in si jih položila v naročje. Katarina je bila skoraj čisto slepa. Le v desno oko se ji je skozi belordečo meglo po malem svetlikalo, pa še to le o bolj sončnih dnevih. »Katero boš?«

»Mojo.«

Katarina je zabrenkala začetne glasove. Njenemu sočnemu altu je priskočil na pomoč srebrni Veronikin glas. Potiho sta peli, rahlo tipajoč po površini kakor v strahu, da bi se dotipali do dna, od koder bi zakričala

bolečina. Bolnice so prisluhnile pesmi, ki je ko čudežna sanja vzvalovala čez belo pregrnjene postelje. Zdaj je zažarela v škrlatnem siju jutrnje zarje, koj za tem pa se utapljala v omamno dehtenje zelenih trav:

»V svetlem soncu iz višav
pij na zdravje svojih trav,
pij na srečo košnjih dni,
kmet in kosec naj živi!«

Daljni, rožnato lepi svet od onstran sta priklicali pevki v pustinjo mrzle sobe, dišeče po krvavih solzah prečutih noči. Ko sta utihnili, so se čuli s postelj pretrgani vzdih. Bolnice so se vračale s travnikov, dehtečih po pokošeni travi v redeh in še cvrkutanje murnov se je obesilo nekam pod strop.

»Ubogi moj Cena jo mora zdaj kar sam peti, ko mene ni doma. — Pa jo bova še skupaj urezala, če Bog da in Marija Pomagaj z Brezij! — Veste, ženske, slutim«, je zvišala glas, »da bom ob drugem otroku izpregledala. In to bo kmalu...«

»Kako je že bilo s prvim, Katarina?«

»Eh, le pokaj me sprašujete?« se je otresla. »Zadušil se mi je. Pa jaz nisem bila kriva; nisem mogla vedeti, da leži na ustecih, moža pa doma ni bilo. Ampak povem vam, da pri drugem ne bo tako, boste videle, le dobro si zapomnite!« — — —

Strahoten molk je nastal v sobi. Žene, matere in dekleta so se pogreznile v svoje tihe svetove. Niso se mogle več razgibati v pogovor. Živ venec trpečih src je udaril okoli Katarine v enem samem utripu.

Le Veronike ni ta groza zajela tako scela. Ona bo operirana in bo ozdravela. To je brž povedala opol-

dne tudi Florijanu, ko je pritekel k njej. Srečno se je smehljajal.

»Se bojiš?«

»Kaj šel! Moje upanje je globlje od Zdolčevega ribnika in višje od Boča.«

Rahlo ji je pobožal lica, ki so bila sicer še bleda, a so tu pa tam že rožnato zardevala. Le tistih mrtvo krožečih kroglic pod črnimi naočniki je bil močno žalosten. Zavitek češenj ji je položil v naročje, potlej jo je odpeljal na vrt pod kostanje in tam sta sedla na klop.

»Je kaj sonca danes?«

»Bolj malo; vendar tudi na dež ne kaže.«

Menila sta se o vseh mogočih drobnih stvareh, ki so ju mogle zanimati. Mimo bolezni sta kovala načrte za bodočnost. V službo je ne bo več pustil, ko bo prišla iz bolnišnice. Kar k teti ali pa domov k mami jo bo poslal, dokler ne bodo opravljeni oklici...

Potem sta dolgo molčala. Poslušala sta spreletanje ptičev v kostanjih. Po klopeh se je čulo čebljanje bolnikov s svojci, vmes je na gosto škripal pesek pod koraki.

»Veronika, veš, kdo te pozdravlja?«

»Povej!«

»Nace.«

»Kaaaj?«

»Res. Vprašal je, če sme priti in te pozdraviti.«

»Ohi!«

»Pa sem mu rekel, naj kar pride.«

»Florijan!«

»Ni tako hudoben; sam mi je povedal, kako si ga spodila. Saj je že hotel priti, pa si ne upa.«

Z glavo na njegovi rami je Veronika povedala Florijanu, kaj ji je bil Nace obljubil in zakaj je hotela po-

stati šivilja. »Mislila sem, da me boš potlej spet imel rad«, se je ljubko nasmehnila.

»Koklja moja!«

Veronika bi mu bila najrajši poljubila te besede z ust.

Po pesku mimo njune klopi so hrstnile stopinje.

»Gospodična Nika, kilometer daleč se sliši vaš smeh.«

»Gospod Andrej!« se je zveselila Veronika.

»Nikar ne mislite, da imate samo vi obisk; tudi k meni je prišla mama.« In onadva sta odšla dalje do druge klopi, kjer sta sedla.

»Kakšen je ta človek?« je vprašala potlej Florijana.

»Kakih trideset let bo; če bi računal po laseh, ki mu v šopih sivijo, bi rekel štirideset. Drugače se zdi, da je prijeten človek.«

Pravila mu je, kako se mu včasih smejejo. Njo je kratko prekrstil v »Niko«, ker se mu zdi célo ime prenerodno. — Pa skoraj nič ne vidi ubožec, le priznati noče komur si bodi. Trdi, da pri pečenki in potici skoraj čisto izpregleda. Bolniki ga sprašujejo po vremenu; kadar je sonce, bo za trdno rekel, da je oblačno, oni dan pa, ko je lil dež, da se je kar kadilo, se je s tovariši do hudega sprl, trdeč, naj vendar pogledajo, osli, kakšno sonce sije...

Florijan ga je opazoval; sedela sta skraj nasproti njune klopi. Andrejeva mati — drobna kmečka ženica — je izvlekla iz cekarja hlebec kruha. »Jej, je dober, sem ga na mleku umesila«, ga je silila. Sin je odkrehnul kos in zasadil zobe v rumeno skorjo. Mati ga je zadovoljno gledala, ko je žvečil, da so se mu napihovala blede lica.

»So kaj boljše oči?« je potlej zaskrbljeno vprašala. Andrej je znova hlastno ugriznil, da mu ni bilo treba odgovoriti. A vedel je, da bo mati čakala na odgovor,

pa čeprav do zadnje drobtine hleba. Počasi je izgoltal, zroč v nov kos kolača:

»Mhm; zdaj čisto dobro vidim...«

Potem mu je mati pravila, da so se dali doma slikati. Kazala mu je drobne fotografije. »Glej, na tej je tudi naš oče, pa je še nekam dobro zadet; le zame pravijo, da se držim, ko da bi metle metala čez morje.«

»Meni se ne zdi, mama«, je sin modro presojal sliko. »Prav taki ste kakor zmerom.«

»Kristus!« Materi je cekar padel na tla. »Nesrečni otrok, saj nič ne vidiš! — Sliko držiš — narobe...«

Drobna fotografija je Andreju počasi spolzela iz rok.

Zvečer je Veronika z nekaterimi bolnicami sedla v »tramvaj«. To je bil ozek hodnik, utesnjen med četvero vrat z dvema vrstama nizkih klopi, ki se je na njej lahko stisnilo po šest oseb. Vmes je bilo prostora komaj toliko, da je šel človek posamič mimo, dva vstric že nista mogla. Tam so nekateri bolniki najrajši posedali po večerji, preden so šli spat. Ta prostor je bil posebno za moški svet na moč pripraven; lahko si v miru pokadil cigareto, ne da bi se sestre hudovale, ker to ni bila soba. Pa zopet tudi ni bil hodnik, kjer bi te prepihal veter in mraz, ker je bil prostor vendarle zaprt. Naspol zunaj, naspol notri, so rekli. Vrh tega je bilo dobro preskrbljeno za zračenje, ker je bil silno velik promet ali bolje mimohod in so se vrata odpirala na vse strani.

»Kam se peljete? — Na Vič, v Šiško, Moste, na Rakovnik?« se je drl sprevodnik Andrej, dokler ni vsa družba, namenjena za »tramvaj«, posedla. Potlej so pripovedovali zgodbe, se smejali in včasih tudi zapeli.

»Naš tramvaj zasluži, da ga do sodnega dne ohranimo v spominu«, je razlagal ta večer Andrej, ki je imel

povsod prvi in zadnji prav. »Ne morete si misliti lepšega in pripravnejšega prostora za nas — dober večer, Nika, začul sem tvoj srebrni glasek —, za nas, sem hotel reči. Tu nismo ne zunaj ne notri, ampak vsakega nekaj, tako nekako, kakor gledajo na nas zdravi ljudje. Po njihovih mislih mi slepci sicer nismo še brezčutna živina, toda tudi ne več čisto pravi ljudje, ampak tako, tako nekaj v sredi med obojim, nekaj, kar niso še utegnili krstiti s pravim imenom... Kakor da smo z očmi zgubili tudi polovico človeških občutkov in vsaj tri četrtine duše in srca.«

Veronika je čutila, da je Andrej bolešno razdražen. Ker ji je bil Florijan opisal opoldanski dogodek z materjo, je edina vedela, zakaj je nočoj tak.

V »tramvaju« je zavladala gluha zadrega, ki jo je naenkrat presekala Jelkin glasni smeh: »Gospod, gospod Andrej, kako ste vendar — za božjo voljo — napravljeni?!« Napenjala je velike, na pol slepe oči, katerih zenice niso krožile v sredini, ampak so bile pomaknjene v gornji del zrkla. »Imate bele nogavice, više gori nekaj zelenkastega in nazadnje suknja — moj Bog, saj ste cel Tirolec!«

Smejali so se Jelkinim prividom; kajpak ni bilo res ne prvo ne drugo.

Začeli so z zgodbami. Sedemdesetletna Štebalova mama je že tretjič začela skraja zgovorno pripovedovati, kako so njenega moža ponoči čarovnice vodile po goščah.

»Mama, še to povejte, kako se človek znebi ščurkov v hiši!« In je začela od kraja, kar je že večkrat povedala.

»To je pa tako: veste, sila ni dobra nikjer, s silo povsod najmanj opraviš, še posebno pa pri takih živalcah, kakor so ščurki. — Le zlepa. Napravi pa tako: najprvo moraš z metlo spraviti ščurke na smetišnico; a paziti

moraš, da boš za trdno ujel njihove najvišje glave, gospodarja in gospodinjo. Ta dva potem nagovoriš: 'Spoštovani ščurek in ščurklja, čemu vendar hodita k nam, ko vidita, da nimamo prostora! — Bodita tako dobra, poiščita si drugo stanovanje zase in vso svojo družino! Najrajši vidim, da se pri tej priči izselita!' Ščurki te bodo poslušali brez diha. Potem zanesesh vse vkup ven na cesto: 'Zdaj pa pojdite, kamor koli vam prav, le k meni se ne smete nikdar več prikazati!' — Verjemite, za trdno ne bo nobenega več k hiši. A le zlepa je treba, zlepa, ne z zmerjanjem in kletvijo, saj tudi človek rajši uboga na lepo besedo.«

Potlej so dražili Jakoba. Rekli so mu »major«; Bog vedi, v kakšni hišni bitki si je pridobil to ime. Vedeli so, da je nekoliko ubrisan, toda Andrej je trdil, da le toliko, da laglje živi.

»Major Jakob, smo slišali, da si dobil pismo od svoje Pepike. Kaj ti piše?«

»Saj ni neumen, da bi povedal«, so vpili vanj drugi, vedoč, da ga bodo le tako pripravili do govorjenja, ker je naredil vse prav nasprotno, kakor mu je kdo rekel.

Jakob se je režal, da so se mu usta razpotegnila skoraj do ušes in so se mu v čeljustih bliskali trdni kočniki. Z roko si je popravil tri trde, ščetinaste pramene las vrh glave, ki so se bili sprijeli in so štrleli pokonci ko v smrtni grozi. Zdrdral je pismo iz glave. Besede so se sprijele kakor njegovi grivasti lasje:

»Dragi Jakob kako se kaj imaš upam da ti dobro gre meni pa težko je pri srcu dragi Jakob jaz pa le hočem tvoja bit nikdar nikoli ne pozabi name...«

Andrej je menil, da je Pepiki toliko zanj ko za lanski sneg, Jakob pa mu je zabrisal v obraz pest gnilih češenj. Potlej je jezen odkolomastil spat. Tudi drugi so pričeli

počasi vstajati in odhajati v sobe. Izza priprtih vrat kopalnice, kjer je sestra Marija nekaj pospravljala, se je začul tenek pojoč glasek, čudno zamirajoč med gluhimi zidovi:

»Le enkrat bi videl...«

Kakor obstreljen je Andrej šinil pokonci:

»Sestra, bodite toliko človeški ter nam prizanesite vsaj s to pesmijo!«

Pesem je utihnila, sestra se je jezno obregnila:

»No, no, le nekoliko manj sitni boditel!«

Sestra Marija je bila še mlada in ni znala gledati v globine trpečih. Vendar poslej nikoli več ni poskušala te pesmi vpričo bolnikov.

V »tramvaju« sta ostala samo Veronika in Andrej. Ta je od nekod izpod klopi privlekel slatinko. Natočil je in ponudil:

»Pijte, Nika, ne bo vam škodilo! Je domače, mama mi ga je prinesla. Nocoj sem se ga hotel napiti, da bi pozabil živeti, pa kaj mislite, da se me kaj prime?«

Veronika ga je dobro razumela. Tudi sama je nekoč hotela pozabiti, da živi.

»Rad bi bil trd ko kamen na cesti, pa se ne da, vidite! Še opiti se ne moreš.«

»Gospod Andrej, morebiti je le nekoliko drugače, kakor vi vidite. Tisti vaš pol človek pol žival je tako klavrna, za rep privlečena sirota, da ni vredna vašega poguma.«

»Morebiti, hm, morebiti... Vi, Nika, niste še prav dolgo slepi in še zdaj vam zdravniki dajejo upanje, da boste po operaciji na eno oko spregledali. Pri meni je drugače. Od dvajsetega leta se mi vid slabša. Zdaj jih imam šest in dvajset in že ne vidim več brati. No, ob letu morda ne bom več spoznal človeka od blizu...«

»Ne mislite na to, Andrej; bolezen se pri vas lahko še spremeni.«

»Mislim ali ne mislim, je vseeno. Bolezen se bo za trdno spremenila, v tem imate prav... Za zdaj še vidim ljudi in tudi hodim še lahko sam, to se pravi, če ni preveč oblačno. — Tu v bolnišnici še ni tako strašno hudo. Živiš bolan med bolnimi, slep med slepimi. Toda tam zunaj je drugače. Ni, da bi jim človek zameril, a ljudje ne razumejo. Javkajo in na ves glas te pomilujejo, tebi pa je, da bi pljunil v to mlečno, brezzobo tolažbo, ki ti gre po udih ko vihar. Z vsako besedo namigujejo na tvojo nesrečo in te ne puste v miru použiti niti kosa kruha, ne da bi pri tem pazljivo oprezovali, kako ga boš pospravil, ubožec... Bil sem nekoč doma v gostilni. Nekdo od sosednje mize je zavpil sem k naši, naj vendar natočijo tudi Andreju, ko vidiijo, da si sam ne more, siromak. Jaz pa sem mu treščil kozarec v glavo.«

Andrej je natočil in izpil. Tudi Veronika. Vino in Andrejevo pripovedovanje ji je čudno mrtvilo ude. V hipu se ji je zazdelo, da bi temu človeku lahko vse razodela, tudi tisto, česar si ni upala niti Florijanu, tiho, v globinah trepetajočo bojazen: »Kaj če ostanem slepa...« Andrej jo je mirno poslušal, ko da si zapisuje vsako besedo. Znova je nalil v kozarec in sta izpila. Čisto potihoma je pričel spet govoriti, kakor da se boji in da bi ne čule niti stene:

»Imel sem nekoč dekle, mlado ko rosa, dobro ko kruh in lepo ko sončen opoldan. Tiste čase sem mislil, bedak, da bi čisto za trdno umrl, če bi jo zgubil... Ko sem obolel in je bilo upanja vedno manj, so postali tudi njeni obiski redkejši, dokler mi ni lepega dne med solzami rekla, da me bo pač vzela — kljub temu, da ji vsi branijo — ko pa se ji tako smilim. Meni ni bilo do takega

solznega usmiljenja. Ker sem jo imel resnično rad kakor nikogar drugega na svetu, sem ji vrnil besedo. „Adijo, ljubca moja...“

Natočil je in izpil.

»Pijte, Nika, kaj vam je tako zastal dihl! — Povedati sem vam le hotel, kako sem počasi prijadral na breg, kamor nikdar ne stopi noga zdravega človeka, čeprav živim čisto sredi med ljudmi. Mostovi z njihovega na naš breg so razdrti in nobena usmiljena roka bi jih ne mogla več postaviti. Kakor sestro vas imam rad, Nika, vendar Bog ne daj, da bi kdaj zares čisto scela prestopili na naš breg! Prav nič si ne želim vaše družbe tostran. — — — A zakaj tako strašno molčite, Nikica? Tudi ne pijete ne. Slatinka ni še prazna, jaz pa sem osel, ki vam riga same žalostne.«

Znova je natočil in zaklokotalo je po grlu.

»Ne zamerite mi, tak sem se pokazal le vam. Drugi ne razumejo. Ko slišijo moj smeh in norčije, si olajšano oddahnejo: ‚To je še dobro, da je take narave in srečnega značaja!‘ Čisto svojski užitek je, glumiti zadovoljno vdanost v usodo pred ljudmi, ki ne znajo gledati za prst globoko. Tako bruha iz ognjenika naše narave in srečnega značaja le takrat, ko celo luna in zvezde molče... Ste že vstali, Nika? Aha, cinglja... Pa to ni nič hudega, to je naša ponočna sestra. Dober večer, sestra Servila!«

S prisrčnim, vedrim nasmehom je stala sestra med vrati.

»Bog ga daj, gospod Andrej! — No, kako ste preživeli dan? Je bil dolg?«

»Dolg, sestra Servila. Vleče se ko žabji sluz, ki ga ne moreš ne presekati ne prežagati, čeprav ga zviješ v dve gubi po dolgem...«

Veronika je odtipala v sobo. Legla je. Pa ni mogla zaspati. Močno vino in dogodki tega dneva so se ji čudno mešali po glavi. Med udarjanjem debelih deževnih kapelj na šipe od zunaj se je čulo v sobi smrčanje, hrkanje, pihanje, prhanje, puhanje in nehote se je morala zasmijati ob misli na zverinjak.

»Po jutrišnjem bo operacija«, jo je še spreletela jasna misel. Potlej pa je zasnula.

Pet tednov je zdrknilo mimo.

»Lepo te prosim, Nace, povej Francki, naj pride jutri k menil Mora priti, čakala jo bom! Stori mi to zadnjo uslugo! Boš?«

Čeprav se je Lednik čudil njeni želji, je vendar koj obljubil. Ni si mogel misliti, kaj namerava Veronika, a si je tudi ni upal vprašati. Tako resno so ga gledali veliki črni naočniki in komaj za spoznanje se je nasmehnila, ko mu je dala roko v slovo. Potem se je zdelo, ko da bi hotela zaspiti. Nace je odšel.

»On!« je vztrepetala v brezmejnem veselju in strahu, ko je spoznala v predsobi ljube korake. »Zdaj bo prišlo tisto, tisto strašno«, si je zašepetala. — »Ne smem in ne morem več prikrivati, danes mu povem.« In je že čutila v svoji mrzli roki njegovo toplo dlan.

»Kako ti je, Veronika, nekam bleda si«, je rekel Florijan po prvem pozdravu, ko je sedel k njej ob posteljo.

»Bleda? Morda. Naj se ti ne smilim preveč; saj to še ni tako hudo — — —«

»Veronika!« je planila vanj strašna slutnja. Saj je že nekaj časa glodala nekje v skritem predalu, ki si ga ni upal odpreti.

»Zdajle bi rada za trenutek pogledala v tvoje oči, Florijan. Gotovo so še zmerom tako mehke in dobre kakor včasih...«

»Zakaj?« je že grenko drhtel fant.

»Nesla bi s seboj tvojo sliko tudi od zdaj, ne samo ono s Stanovskega.«

»Kam bi šla potlej z njo?« je zinil, ker ni mogel nič drugega reči. V glavi se mu je čudno vrtelo.

Veronika je snela naočnike ter jih sunila na posteljno omarico. V Florijana je zastrmelo dvoje temnih kotanj, ki so iz njih gledale motne oči pod dolgimi, temnimi veji-cami. Belo sklenino, ki je dobivala čudno rumenkast soj, je prepredla vlažna megla. Lica, včasih žareča ko breskov cvet, ji je pokrivala prtena bledica in na ustnice se je vzel smrtno utrujen smehlaj.

»Na svoj breg, kamor ti ne boš mogel za meno!«

»Ne igray se, dekle, govori zares!« je plamenel fant. »Ne čutiš še nobenega izboljšanja po operaciji?«

»Ne.« Vzdrhtela je ko umirajoč list v vetru. »Na-robe.«

»Kaj narobe?«

»Nobenega upanja ni več.« Veronika je hlastno řztisnila iz sebe besede, ki je bila v njih njena smrtna obsodba.

»Kdo pravi?«

»Zdravniki.«

»Prekletol — To ni mogoče! Sam bom govoril z njimi. Bog ve, kako so ti povedali, pa jih nisi prav razumela. Saj ne more biti res!« je plamenel in kipel Florijan. »Na svidenje!« ji je zaklical že med vrati, potlej pa divje preskakoval stopnice do zdravnikove pisarne.

Primarij je bil pravkar prišel. Natikajoč si bel plašč, je mirno poslušal fantov izbruh ter čakal, kdaj bo ponehal. Potlej mu je položil roko na ramo.

»Čemu se razburjate, prijatelj! Storili smo, kar je bilo mogoče, da bi jo rešili. Več nismo mogli, čudeži niso

v naših rokah. — Če vam je resnično kaj zanjo, gospod, vam povem, da še živi in da je tu. Srce ji je ostalo nespremenjeno in bolezen se ne bo podedovala.«

»Za vse življenje slepa, slepal Gospod primarij, se vam to ne zdi brezupno?«

»Mladi ste še, gospod, in nikdo vam ne bo zameril, če se ne boste poročili z njo, najmanj pa ona, kolikor jo poznam. To dejanje bi zahtevalo od vas velikega junaštva in dobro urejenih denarnih razmer — — —« Doktor je opazil vlažno svetlikanje v fantovih očeh. »Prav iz srca obžalujem, da se ni zgodilo, kakor smo želeli! — Vi sami boste najbolje vedeli, kaj vam je storiti...«

»Da, storil bom tisto — tisto veliko!« je bruhtnil Florijan in oči so se mu zasvetile v divji odločnosti.

Primarij mu je molče stisnil roko in Florijan je začutil, da je izpod svetlih naočnikov zasijal vanj topel, prijateljsko razumevajoč pogled moža, kakršnega ne srečaš povsod.

»Le kako bi ukanil Veroniko z upanjem, ki brez njega ne bo mogla živeti?« je premišljal Florijan, gredoč po stopnicah. Iz vse divje mešanice je zase že izluščil trdnost: za nobeno ceno je noče zgubiti, zdaj, ko jo je komaj dobil nazaj, zdaj, ko mu pomeni smisel življenja in truda. Vzel jo bo, pa naj bo tisočkrat slepal — Kaj je mislila, da bi jo res mogel pustiti, ko je govorila o bregu, kamor ne bo mogel za njo? — Veronika, ti ne veš, kakšen je Florijan, ko je enkrat za vselej spoznal, da si mu vžgana v srce za vse čase! — Če bi jo moral nesti v naročju pred oltar, se ne bo pomišljal... Predolgo je blodil brez nje, pa je v vsem tistem času užil tako malo sreče, saj ga je povsod preganjala njena lepa senca, dokler ga ni spet ljubeče privila v svoj topli objem... Moja si, moja, sladka Veronika!«

Te svoje misli ji je tudi naravnost povedal. Nič ni ugovarjala, samo rahlo se mu je nasmehnila. »Morda bi se le dalo kako urediti, da bi se ne bilo treba odreči svoji sreči«, je rahlo kljuvalo v dekletu. Res bi bilo težko, a z njim bi si upala tudi v takšno življenje. Florijan je tako neizrečeno dober ... Upanje in srce, kdo vaju razume? Devetkrat umirata, a še desetič ne umreta.

Obraz se ji je že precej uvedril:

»Čez dva dni pojdem domov. Prav za prav — — — ne domov — k teti v Laporje. Pisala mi je, naj pridem.«

Florijana je zaskrbelo: »Tako hitro? — Kdo te bo spremljal?«

»Prijateljica Fefka; včeraj se mi je sama ponudila. Pravi, da bi silno rada videla naše kraje in ravno dopust ima.«

»Tudi jaz bi ga moral skoraj dobiti. — Tam boš počakala name; mislim, da ne bo treba predolgo. — Boč in domači zrak ti bosta vrnila spet pravo barvo, potem pa...« Ljubo jo je stisnil za zapestje.

Veronika je spremila Florijana na hodnik. V prvi sobi, ki je bila za obednico in sprejemanje obiskov, sta naletela na glasen prepir.

»Pokaj sprašuješ, če potlej ne verjameš!« se je usajal Andrej nad majorjem Jakobom. Major je piskal, da so mu iz ust škropile sline na vse strani.

»Misliš, da sem res tako majhen, da bi verjel! Čeprav vidim samo na eno oko, sonce pa že še razločim od dežja.«

»Tako boš rekel potlej, ko se bo ulilo.«

»Hihihi!«

»Če ti pa rečem.«

»Kaj neki se bo ulilo, beži, beži!«

»Toča na tvojo glavo, osel«, se je gnal Andrej in v kotih usten mu je poredno igralo. Ko je čul Veroniko, je veselo planil:

»O, Nika, naša jasna dika, kako dolgo se že nismo slišali! — Nič več vas ni v tramvaj.«

»Vsaka pesem ima tudi svojo zadnjo kitico«, se je zasmejalo dekle.

»Pa če hočmo še pet, mormo od kraja začet«, je pel neugnani Andrej, ki je edini imel pravico na prvo in zadnjo besedo.

Na koncu hodnika se je Florijan še enkrat ogledal po Veroniki. Stala je ob svetlem oknu, z mrtvimi očmi obrnjena v park, ki so se po njem razkošno igrali vroči sončni žarki.

»Kaj bi se ti poznalo, sonce, če bi mi dalo vsaj drobec, da bi ga vtaknil v njene oči!« je žalostno zahrepenel fant ter se bolno nasmehnil svoji želji. Dekletovo obličje je bilo čez in čez zalito s temno senco in Florijanu se je zdelo, da se bo zdaj zdaj v divji bolečini zarilo v blazine...

»Veronika, bodi srčna!« ji je še ljubeče zaklical, ko je videl, da ni bilo nikogar v bližini.

»Ne boj se zame, Florijan!« je zapel njen mili glas.

Katarina in njene citre so utihnile. Na njeni postelji tenko piska drobno bitje: sin Cencek. Z rokami ga otipava, doji in prisluškuje njegovemu drobnemu dihu. Previjati ga mora sestra, ki jo vedno znova sprašuje, kakšen je mali, ali ima modre oči in malo top nosek kakor oče... Drugače je za čuda tiha, pogreznjena nekam vase, kakor da bi se od jutra do večera pogovarjala sama s seboj. Kò da ni več sence tiste, o kateri so prej trdili, da drži pokonci vso sobo.

»Preveč ste se zanesli, da boste ob tem otroku spregledali, in ker se ni zgodilo, nočete več upati«, je načela pomenek Jelka.

»Le kdaj se boste spet toliko razvedrili, da nam boste kaj zaigrali in zapeli«, se je vmešala druga bolnica.

»Eh«, se je otresla Katarina ter se nagnila nad spečega otroka. »Dokler še upaš, živiš. Potlej ne moreš več. Če bi bila vedela, kako bo prišlo, bi se nikoli ne bila možila.«

»Saj imate vendar dobrega moža!«

»Dobrega, predobrega zame, ki sem mu pripravila tako trpljenje, kakršnega ni zaslužil...«

»Na stare dni boste le imeli pomoč v otrocih.«

»Ne veste, kaj se pravi, imeti otroka, pa ga ne videti.«

Veronika jih ni mogla več poslušati. Tiščala je glavo v blazino, pokrivala si jo z rjuho, pa vse zaman. Vstala je in odšla v prednjo sobo. Tu ni nikogar, tu bo vsaj sama, sama s strahotnimi viharji, ki jo do dna pretresajo.

»Ne trapi se po nepotrebnem; jutri mu povej, kakor si se namenila! — Kakšna omahljivka si vendar! Ena njegova beseda prevrže vse tvoje trdne sklepe.«

»Ne«, je vpilo srce nad razumom, »povedala mu bom rajši, kako ga imam rada, rada, da ne morem živeti brez njega! — Zakaj smejo ljubiti druga dekleta, jaz pa ne? — Kaj nisem tudi jaz mlada in žejna ljubezni in življenja?«

»Druge so zdrave, pa poglej sebe, kakšna si!« se je rogalo nekje iz kota.

»Srce mi je ostalo. To je samo moje in lahko ga dam, komur hočem, le hudiču nel« je bila vesela, da ima vsaj nekaj, kar lahko dá.

»Srce? — Hahaha! — Obrni ga navzven ali pa ga vtakni v oči namesto tistih iznakaženih zenic... Bodi vendar pametna; kaj bo Florijan s slepo ženo!«

»Rad me ima...« je zakričalo iz nje in zdelo se ji je, da je zdaj povedala tisto, kar vse opraviči, vse razume, premaga tudi strašne ovire slepih oči.

»Ljubezen slepi; ne vidi kaj prida v prihodnost. Življenje pa je dolgo — — — Ti ljubiš, zato ne vidiš...«

»Saj to je tisto! Ljubim ga do blaznosti, zato ga ne pustim, pa če mi ti, pamet, desetkrat svetuješ!«

»Sebična in svojeglavna je tvoja ljubezen, nepripravljena na žrtve! — Zase ti je, ne zanj. Kako je rekla Katarina? Pahnila sem ga v trpljenje. Glej, kako lepo! Florijan je tvoj mož. Mlad, zdrav, lep. Zahotelo se mu je na sprehod s svojo ženo. Drugikrat v veselo družbo. Kaj misliš, kako se mu bo zdelo, ko bodo večni šepetalci očitno metali nate sočutne in pomilovalne poglede: ‚Joj, ste videli, kaj je ni škoda, tako lepa je drugače...‘ in bodo ta ‚drugače‘ tako naglasili, da bo zazebló v srce. ‚In tole, glejte, je njen mož; se zdi, da jo ima resnično rad, ubogi človek! Le kam je gledal in kaj mislil...?‘ Če bi bil tudi tvoj Florijan močan ko hrast, počasi ga bo spodjedlo.«

»On ni tak ko drugi!« se je visoko vzpelo njeno upanje.

»Ljubezen vidi v izvoljencu zmerom srečno izjemo. No, poglej sebe! — Žena si. V hrepenečem trpljenju boš pričakala sad svoje ljubezni ter ga v opojni materinski sreči pritisnila na srce... Tedaj se ti bo to drobno bitje obesilo krog vratu in se z žarkimi, ko nebo jasnimi očmi zagledalo v večno mrtve, slepe materine... Roditi ga boš smela kakor Katarina, gledali ga bodo drugi.«

Na plečih je začutila toplo roko. Sestra Servila. Imela je rada Veroniko in nocoj je čutila vihar v njeni duši. Toda ni hotela vsiljivo tiščati vanjo. Vedela je, da je dekle ena tistih, ki bo šla ponosno in molče skozi najtežje ure. Prisedla je k njej na klop:

»Pokaj tako žalostna?«

Veronika je bruhnila vanjo brez uvoda:

»Povejte mi, sestra Servila, kaj bi naredili, če bi izvedeli, da ne boste nikdar več videli belega dne? — Kaj bi storili, to mi povejte!«

»Sklonila bi glavo in rekla: Zgôdi se!«

»Ha, čisto lahko je reči: Zgôdi se«, dokler je človek zdrav!«

Sestra se je mirno smehljala. »Sčasoma boš spoznala, da je božja roka za vse odprta, čeprav se nam zdi včasih drugače.«

»Govoriti je eno, živeti drugo, in prvo je lažje od drugega. — Nikoli še nisem ničesar imela v življenju, zdaj bi morala dati zadnjo drobtino... Ne, ne boste me pritirali do vdanosti, živela bom in se borila do besnosti!«

»Nekoč, Veronika, se bodo vloge zamenjale. Takrat boš imela ti več ko drugi.«

»Nekoč... Jaz moram živeti sedaj, živeti v temi vsako minuto, uro, vse dni, mesece, leta... Molite, sestra, da bi znorela, da bi vsaj ne vedela, kako umiram sredi živega življenja, da bi ne čutila te strašne smrti!«

Sestra Servila je vzela z mize šopek dišečih nageljnov.

»Poduhaj, kako lepo dišijo! Andrej mi jih je prinesel. 'Za našo Marijo', je rekel.«

V dekletovo razbolelo dušo se je rahlo pritipal droben smehljaj. »Andrej, prijatelj,« je grenko čustvovala,

»si me videl, kako sem z obema nogama stopila na tvoj breg?«

Ko je zjutraj prišla sestra Servila buditi bolnice, je našla Veroniko klečečo ob postelji. Zaspala je bila na kolenih. Rumenordeča zarja je skozi okna mehko božala temno kodrasto glavo. Sestra je nežno dvignila drobno dekliško telo ter ga položila pod odejo.

»Pustite jo, naj spi!« je potihoma ukazala bolnicam, ki so pričele vstajati. Potlej se je spomnila lučke pred oltarčkom, ki jo je bila sinoči prižgala za Veroniko. Odšla je, da jo ugasne.

Ko omlačen snop se je počutila Veronika, ko se je kmalu zatem zbudila. Kakšen blagoslov je vendar spanje, je pomislila. V njem tudi slepci vidijo. Ko odpreš oči in butneš v temo, je vsega lepega kraj.

Zmetala je nase obleko, potlej pa prosila Jelko, ki je za silo videla, četudi se je tu pa tam v koga zaletela, naj gre z njo v kapelo. Tako dobro ji je del tihi, večnostni mir svetišča. Duh po cvetju, kadilu in izgorelih svečah se je mešal z rožljanjem molkov poklekajočih usmiljenk. Zgrudila se je v klop ter zagrebla glavo v roke. Dolgo je tako ostala. Jelka se je že nestrpnostno ogledovala po njej, če bi morda že kaj ne kazalo na skorajšnji amen. A se je zdelo, da je Veronika čisto pozabila na kolena, še bolj pa na zajtrk.

»Kako le more toliko časa zdržati«, se čudi Jelka. Že nekaj kratov je hrknila, potlej zakašljala, a vse ni nič izdalo. Pa kakor napenja oči, ne more opaziti, da bi kaj odpirala in pregibala ustnice, kakor delajo druge molilke. Kaj neki počenja? — Tista temnorjava vodica, ki ji tu rečejo kava in je že tako in tako od sile nedolžna, bo zdaj še čisto mrzla. Čez dolgo — Jelki se je zdelo, da je moralo medtem miniti že najmanj pet svetih maš — se je Veronika šele domislila, da bi šla. Zganila se je ter se na pol dvignila; Jelka je veselo planila iz klopi. Še na drobno pocincniti — kakor je znala — je pozabila, preden sta zapustili kapelo.

Takoj pred vrati se je nejevoljno stresla nad Veroniko.

»Čisto mrzla bo...«

»Kdo?«

»Čokolada menda ne.«

»A tako...«

Pa je bilo Jelki že koj žal. Kaj se bo znašala nad njo, saj že gresta domov. Prav za prav je še bolj imenitno, če te ni med prvimi pri zajtrku; se vsaj vsevprek ozirajo in sprašujejo, sestre in bolniki: »Kaj Jelke ni, kje je Jelka?« — Ti se lepo počasi priziblješ, ko so drugi že skoraj pojedli, in, ker na moč skrivnostno brez besede sedeš, si naenkrat najvažnejši jutrnji predmet. Drugače se pa še ne zmenijo zate. Prijela je Veroniko pod pazduho, neutrudno žuboreč o vseh mogočih stvareh, dokler se ni z nosom zaletela v bolniškega strežnika, ki je nesel na roki košaro za kruh. Pa ji ni bilo nič nerodno. Brž ga je šaljivo nadrla:

»Gospod, zakaj se ne umaknete, če vidite, da sta dva!«

»Kakšna dva?« je zazijal strežnik.

»Noben drug ko vi in vaša cajna.«

In sta bila zgovorjena. Veronika se je potihó smejala, čeprav ji ni bilo do smeha. Jelka se je še kar naprej jezila:

»Saj res! Drvi in ti z zdravimi očmi ne vidi bolje kakor jaz s polovico enega...«

V »tramvaju« se je Andrej že za zajtrk skoraj stolkel z majorjem zavoljo njegove Pepike, ki je o njej trdil, da je stara.

»Saj je ne poznaš!« je brizgal Jakob sline z ust.

»Kako da ne!« se je držal Andrej v primerni oddaljenosti.

»Odklej?»

»Odkar ona mene.«

»Saj ti ne verjamem.«

»Kakor češ; pa mene vprašaj.«

»Lažeš!»

Zdaj je planil Andrej: »Ti boš meni očital laž, ki si bil še paglavec, ko sem jaz že služil vojake?! — — —«

Nazadnje je Andrej le dosegel, da je major — jezno sopihajoč ko lokomotiva — ozmerjal vse okrog sebe, od sester do bolnikov, da se je kar isknilo. Ko je tako vso bolnišnico poslal k vragu, so odšli v obednico, posedli okoli dolge mize, odmolili in v miru pozajtrkovali.

»Ste vendar prišli, Francka!« se je je Veronika opoldne zveselila. »Sem se že bala, da vas ne bo.«

»Res sem prišla samo enkrat, skraja, ko ste še ležali nezavestni na kirurgičnem oddelku«, je Francka odkrito povedala.

Potlej sta v zadregi obe molčali. Francka je obračala torbico ter se po nepotrebnem kar naprej usekovala. »Le kaj hoče, da me je poklicala?« je premišljala. Rajši bi videla, da bi jo pustila pri miru. Saj zdaj vendar ima, za čemer se je gnala, ima svojega Florijana. — On je zares izredno dober; vsak drug bi pustil slepo dekle, on se žene za njo ter jo misli zares vzeti. Prva je našla iz zadrege pravo besedo Veronika:

»Jutri grem domov, pa sem se želela posloviti od vas, da bi ne bilo žalega spomina za meno.«

»A to je...« si je oddahnila Francka, na pol vesela, na pol razočarana. No, samo zaradi tega je pa res ni bilo treba klicati ter po sili vzbujati neljubih spominov. Saj nista taki prijateljici, včasih sta bili nasprotnici, tekmo-

valki v dirki, kjer je prva izgubila, druga s strašno izgubo dobila. Kakor da je Veronika prebrala njeno tiho misel, je počasi rekla:

»Ne smete biti hudi name zavoljo Florijana! — Tako čudno sem vam ga ugrabila. — Včasi sem bila tudi jaz jezna na vas. — Zdaj je — vse pri kraju.«

Francko je zmagalo. Presunljivo je zajokala. Šele čez dolgo je mogla iztisniti pretrgane stavke. Ko pa je začela govoriti, se je udrlo iz nje ko plaz. Pravila je Veroniki o svojem žalostnem življenju. — Zelo mlado jo je neki fant ogoljufal za ljubezen. Zdelo se ji je, da poslej ne bo mogla imeti nobenega več rada. Pa je prišel Florijan. Zanj bi se bila ubila, toda bolj ko je tiščala za njim, bolj se ji je odmikal. Povedala je, kako se je hotela zastrupiti, ko ji je povedal, da ima rad njo, Veroniko, in kako mu je morala priseči, da ne bo nikdar več poskušala kaj takega. To prisego bo držala, čeprav ga je zdaj zares zgubila...

»Vam, Veronika, sem prizadela največ hudega. Jaz sem kriva vaše nesreče, ki je ne bom mogla nikoli popraviti — — —«

Veronika ji je z roko zaprla usta.

»Lahko boste še srečni z njim. — On je prost.«

»Ne govorite neumnosti! — Pa vi?«

»Ne bom nikdar njegova žena.«

»Ga ne ljubite več?«

»Oh!« je Veroniki ušel vzdih.

»Ne, ne, saj Florijan me ne mara! — In tudi, kako bi mogla stopiti na vaše mesto, ko pa — — ko pa — —«

»Vredni ste. Zelo radi ga imate.«

»Ne, nisem vredna, — ko pa nisem več — — takšna, kakor je skraja mislil — — —« se je trgalo iz dekleta v tistem joku.

»Ve Florijan za to?« je spolzelo čisto tiho z Veronikinih ustnic.

»Povedala sem mu.«

»In kaj je rekel?«

»Naj zakopljem pretéklost v grob in živim za prihodnost.«

»Otrok, ki po stanovskem bregu trga rože...« ga je mehko in ljubeče božala njena misel.

»Kaj pravite?«

»Nič. — Florijan je tako dober.«

Francki se je zdelo, da so se celo prazne oči zasvetile; le v ustna kota je bila zarisana trda, neskončno trudna črta.

»Ne mislim mešetariti pri vajini ljubezni. V njej je vsaka beseda v napotje. — Če Bog da, se bosta spet našla.«

Gorka kaplja je kanila iz Franckinih oči Veroniki na roko. Čutila jo je kakor Florijanov poljub...

»Zdaj opraviš še najhujše in konec bo, konec vsega strašnega pričakovanja, a tudi konec vsega lepega...« se je bala Veronika Florijanovega prihoda, ko je bila Francka že zdavnaj odšla.

Prišel je bolj pozno. Da je imel službo in ni mogel prej, je pravil. Veroniki se je dobro zdelo. Tako bo prej pozvonilo in slovo bo brž v kraju, ker ne bo časa... Krčevito si je prizadevala, da je mogla izbežati iz vseh kotov brezpomembne drobnarije, ki sta se ob njih ustavljala.

»Torej ti greš naprej ni mi pripraviš pot«, je načel, ko se mu je zdelo, da so vse drobne malenkosti njenega potovanja dogovorjene. »Potlej se bomo kmalu videli.«

»Nikdar več se ne bomo videli, Florijan...« je rekla tiho, brezbarvno, kakor bi prihajala od ljubljene groba. kamor je bila pravkar vrgla prgišče rjave prsti.

Florijana je stisnilo v grlu, pa se je premagal:

»No, se bomo pa slišali.«

»Mislim, da se tudi poslušali ne bomo...« Potlej je nezadržano bruhalo iz nje: »Florijan, ne bodi hud, veruj mi, ne smem in ne morem drugače — — — zavoljo najine ljubezni ne smem, oskrunila bi jo, ker bi jo izkoristila... Pozabi me!«

V fantu se je divje burilo: »Ne maraš me, ker ne moreš pozabiti, da sem kriv tvoje slepote!«

Veronika je obstala ko ukopana; iz brezobličnih mrtvih oči so ji lile solze.

»Odpusti, nisem mislil! — Čisto sem zmešan, ne vem, kaj govorim. — Zakaj mi ne dovoliš, da bi popravil svojo krivdo?!«

»Ker te imam preveč rada. Izhiral bi v tem popravljanju... Kolikokrat naj ti še povem, da nisi ti prav nič kriv, in nisi zato zaslužil nikakršne pokore!«

»Veronika!« Stisnil jo je za roko, da jo je zbolelo. Pozvonilo je. Konec obiskov. Veroniko je hromila neka topa bolečina, ki ji je lezla v ude. Kolena so ji klecala, komaj je še stala na nogah. Florijan jo je prijel ter jo peljal po hodniku, ker je tako želela.

»In vendar te ne pustim, za vse na svetu ne! — Čakal bom, dokler si ne boš premislila.«

Veronika je začutila v prsih ostro bolečino, da se je nehote prijela za srce. »To je od neprespane noči«, je še medlo pomislila, vtem je ob oknu že začula Andrejev pojoči glas. Kakor blisk je šinilo vanjo. Skočila je k njemu:

»Kajne, Andrej, samo midva se moreva razumeti, ker sva oba z istega brega!« — In vpričo strmečega Florijana je poljubila Andreja, zraven pa dahnila komaj slišno: »Odpustite!«

Andrej je najbrž v hipu uganil, da mora igrati zaveznika, ker je — namesto, da bi se čudil — privil dekleta v objem in mu vrnil poljub.

»Srečno, Veronika!« je zaklical Florijan hripavo, v njegov glas se je mešala togota in razočaranje. Potlej je planil po stopnicah.

Veronika je nezavedno namerila korak za njim. Pa ji je že v prihodnjem trenutku zastalo srce. Čula je, kako je spodaj pod oknom na gosto zahrstnil pesek pod koraki, ki so se razpustili v beg. Florijan beži, beži, beži. Stran od nje... Tedaj se je tema pred njenimi očmi spremenila in Veronika je razločno videla: rdeča megla se je zgostila pred njim in za njim, a Florijan jo je prebijal ter jo sekal z rokami. Kakor morje se je ta strahotna megla razlila krog njega. Nič več se ne vidi fant iz nje, le njegovi koraki se še čujejo ko nabijanje kladiva... Pa glej, saj je ta prečudna rdečina zajela že vsa ta rumena poslopja z bolniškim vrtom vred, bliža se tudi njej, grabi jo z dušečim, žarečim prijemom...

»Florijan!« se je med begonijami in zelenim asparagusom na oknu razbil slaboten klic. V naslednjem trenutku je zamolklo telebnilo po kamnitnem tlaku. Nato je vse utihnilo.

»Kakšen neki je svet tam onkraj?« je odprla Fefka okno, ko je zarinil vlak na progo proti Celju.

»Na obeh straneh je lepo. Škoda, da ti ne morem pokazati. Glej ti za obel!« je rekla Veronika. Sedela je tiha in bleda in zdelo se je, da nič ne vidi, ne sliši, ne misli in ne čuti.

Sopotniki so se ozirali vanjo, stikali glave ter govorili na pol šepetaje, na pol glasno, kakor da je niti beseda ne more več zadeti: »Oh, sirota uboga, tako mlada je še in lepa! — Kako škoda!« Veronika je delala, ko da jih ne čuje, neopazno je stiskala zobe in krčila prste na rokah.

»Kako je ta svet čuden, čisto drugačen od našega! — Ves miren, zasanjan v svojo kipečo zeleno lepoto... Je še daleč do domače postaje?« Na gošto je čebljala Fefka v prijateljico, da bi jo vsaj zamotila, da bi ne poslušala glasnega ljudskega usmiljenja. A Veronika je prijela Fefko za roko:

»Ne trudi se, draga. Vse čujem in celo njihove radovedne poglede čutim na sebi.«

Fefka je spet gledala skoz okno, ker je bil dan lep, zunaj pa zanjo, ki se je prvič vozila tod, toliko zanimivosti. Veronika je danes tako najrajši tiho.

»Vračam se slepa, vračam se slepa, slepa, slepa, slepa«, so pela železna kolesa tem glasneje, čim bolj se je bližal domači kraj. Kolikokrat je v dolgih dneh in

nočeh s hrepenečim veseljem prevozila v duhu to progo iz bele Ljubljane! — Ni mislila, da, to je še dobro, da ne vidimo naprej, drugače bi zblazneli...

»Poljčane!« je zateglo klicalo ob vozovih. Sprevodnik, mlad, prijazen mož, je pomagal Veroniki izstopiti.

»Revica, tako mlada, pa tako nesrečna!« je rekel sočutno. Veronika se mu ni zahvalila, le zobe je stisnila.

»Prosim te, Fefka, stopiva hitro, da prideva izpred kolodvora!« — Močno se je oprijela prijateljice ter tako urno in zanesljivo stopala poleg nje, da bi človek na prvi pogled zares ne mogel opaziti — —

»Čuj, Liza, saj to je tista — tista Trdinova!« sta kmalu začuli za seboj.

»Katera?«

»No tista, veš, ki je šla v Ljubljano služiti in je bojda tam oslepela.«

»Aaa?«

Fefka si ni upala gledati. Videla je moške in ženske, ki so od vseh strani navreli, kakor bi iz zemlje zrasli, ter ju radovedno pogledovali.

»Bog si ga vedi, če so ti ljudje že videli kdaj kakega človeka iti od vlaka!« se je potihoma jezila Fefka. Nalašč je trdo udarjala s petami ter glasno načenjala razne pogovore, da bi obrnila Veronikino zanimanje na drugo plat. Čeprav se ji to ni posrečilo, ji je bila prijateljica vendar iz srca hvaležna. Fefka je zlata duša. Nikdo drug bi je ne mogel tako razumeti.

»Ko bova mimo te vrste hiš, sva sredi ravnega polja. Tam se obrni na levo. — Vidiš tisto kopasto goro pred nama, Fefka? To je Boč, ki se je podenj plaho stisnilo nekaj hiš s cerkvijo in šolo kakor piščeta pod kokljo: Poljčane. Prej ko bi imela zaviti k cerkvi, se obrni znova

na levo. Tam domuje moja mama. Tja me pelji. Spodobi se, da jo pozdravim. Vidiš vse to, draga?»

»Tam! — Vidim. Lep je tvoj domači kraj.«

»Lep, kajne! — Kakšne rože še kaj cveto po travnikih, in Bog ve, kakšne so njive in vinogradi okrog, pa Boč — moj stari, zvesti prijatelj — ne bova se več videla.«

»Vrhovi in gorice po bregeh so vsi v soncu. Tudi Boč z razglednim stolpom na vrhu. Njegovo podnožje — ki mu praviš Poljčane — pa ogrinja zmerom daljša senca, ki sega že do polovice gore.«

»Večerka je, prav za prav že gre na večer. Zato.«

»Travniki so večidel že pokošeni, na njih poganja mlada otava.«

»Koliko imava še do železnega mostu?»

»Nekaj sežnjev.«

»Tam teče Dravinja...«

»Ti, Franček, kaj ni to Trdinova Veronika?» se je obrnil kolesar z glavo nazaj do svojega tovariša.

»Tista na desni, misliš, ki je menda slepa?»

»Tista! Menda si je pokvarila oči. Bog vedi kje. Prekleta je je škoda! — Poglej, kakšna postava!»

»Si - - ro - - o - - ta!» je zapel oni zadaj s hrapavim glasom ter pogнал kolo.

»To bo tisto strašno, ki bo butnilo vame ob vsakem koraku, po vseh cestah«, je grenko mislila Veronika, ko sta tiho šli dalje. »Ne popolnoma žival ne popolnoma človek — nekaj v sredi — — — Andrej, kako si prav videll«

»Neki duhovnik gre nasproti.«

»Star?»

»Mlad.«

»Potem bo kaplan.«

»Saj si to ti, Veronika! Viš jo, viš!« jo je pozdravil ter ji podal obe roki.

»Cela jaz, gospod kaplan.« Še za Fefko je povedala, kako in kaj.

»Si prišla domov?« je mehko vprašal duhovnik.

»V domači kraj pač, a ne domov«, je rekla trpko. Videla je, da kaplan že ve, kako je z njo. »In še to le za tako dolgo, dokler me ne poženo dalje.«

»Kako govoriš! — Saj te imamo vendar vsi radi.«

»Gospod kaplan, čez nekaj mesecev bi vam rada pokazala ostanke te ljubezni. Ljudje moje vrste postanejo kmalu klade, ki jih vsak rad prevale do sosednjega praga.«

»Od sile črno gledaš«, je zinil kaplan, pa mu je bilo že koj žal; z vsako besedo tako nerodno dregne v žerjavico.

»Črno, belo, zeleno ali pisano ko mavrica — vse mi nič ne pomaga.«

»Kje boš stanovala, prav za prav, kam misliš iti?« je kaplan zaobrnil pogovor. Stikal je v sebi za besedo, ki bi bila pripravnejša v tej uri, pa je ni mogel izbežati. Preveč iznenada je začutil vso strahoto dekletove usode. Čul je že o njeni nesreči, toda zdaj si ni upal niti vprašati, kako je z njenimi očmi pod črnimi naočniki. Bal se je odgovora, ki ga je že tako slutil.

»K teti bom šla za nekaj časa. Naprej pa ne vem.«

»Tako? — Potem se bomo še večkrat videli.«

»To gledanje bo zelo klavrno.«

»Moram, moram kje odlomiti zeleno vejo!« je tesnobno tipal kaplan dalje za pravo besedo. Ni je našel. Dekletovi odgovori so mu vzburkavali dušo.

»Verjemi, da se bo še vse na dobro obrnilo!«

»Se že obrača«, je bila Veronika trdovratno ledena. Kaplan se je moral posloviti in je odšel dalje.

»Krivična postajaš, Veronika«, je Fefka prijela znova prijateljico pod roko. »Kaj ti je storil mladi kaplan?«

»Nič. Zelo dober je za vse. — Pa saj vidim, da tudi ti ne moreš razumeti, nisi z naše strani. — Hudobna in krivična postajam, vem. Sovražim ljudi, ki so zdravi, sovražim jih, ker so drugačni od mene, ker vidijo, ker gledajo, o kako jih sovražim vse!«

Fefka je samo trdneje stisnila njeno roko. Potlej sta molče nadaljevali pot.

»Pokopališče«, je nekaj minut zatem sunila Fefka v težka železna vrata.

»Druga vrsta ob mrtvašnici, tretji grob«, je suho pojasnila Veronika.

Brez besede je obstala ob grobu. Nič se ji ni prelomilo v duši. V nečem velikem, ledenem, stisnjenem je ječala njena notranjost. Dolge minute. Za slovo se je hotela z roko dotakniti prsti na grobu. Potipala je s prsti, pa je zadela le na šope mehke trave.

»Kaj ni nobene rože na grobu, Fefka?«

»Nobene. Trava jih je zadušila in prerasla. Če hočeš, jo porujem in prinesem od kod svežega cvetja?«

»Ni treba; mi je tako bolj všeč.« — Sama sebi je dodala: »Saj vidite, mama, da so tudi moje rože mrtve...«

Zvon pri farni cerkvi sv. Križa je oznanil delopust; bila je sobota. Tenko mu je odpevala sosednja sv. Lucija, Marija na Ljubečni je hotela prevpiti oba. — Sladkobno grenka misel je poiskala čez pobočja znani hrib:

»Čudežna Ljubečka Marija, kaj gledaš iz svoje zvonice čez hrib? — Vidiš, da sem se vrnila...«

Teta je sprejela Veroniko, da bi lepše ne mogla lastnega otroka. Za uvod jo je kajpak objela ter se razjokala huje kakor takrat, ko je odhajala v Ljubljano. Potlej se je kmalu uvedrila ter si obrisala solze. Ti ljudje niso vajeni dolgega žalovanja. Njihovo mehko dušo hitro vzvalovi trpljenje — tudi na globoko zareže brazdo vanje —, toda ob vsaki žalosti se že koj sproti ogledajo po bližnjici, ki bi jih najhitreje pripeljala iz nje. Tako skoraj nikdar ne zgreše najkrajše poti. Ljubezen in upanje, ki je v srcu, udarjata tu spričo sonca, njiv in vinogradov še močnejši tiktak; trdno poganjata iz zemlje ter se čez najvišje smreke na hribu vzpenjata v nebo.

Ko je teta videla prteni Veronikin obraz, se je razvnela:

»Ti moj ljubi Bog, saj si taka, kakor bi iz mrtvašnice ušla! — Beži, beži, si boš toliko gnala k srcu! Nesreča je pač nesreča; če ti je namenjena, ji ne uideš niti na konec sveta. — Kaj se meniš, bo že Bog dal, da boš živela! — Pri nas si kakor doma, nič se ne bo poznalo, če nas bo sedlo k mizi osem ali devet. Zraste pa tudi vsako leto sproti.«

»Ne bom dolgo, teta. Pozneje me bodo sprejeli v zavod za slepe. — Le dokler ne bo prošnja rešena...«

»Nikamor mi ne boš hodila! Veš, da so naši otroci še od prej vsi nori nate, ki si jim pravila pripovedi. Boš ti bolj z njimi, ko jaz tako malo utegnem.«

Tudi stric je rekel prav tako, saj je bil vedno istih misli kakor žena. — Potlej so ji povedali, da se je Cilika šla učiti šivanja v sosednjo vas. Veronika je s težavo zatrla globok vzdih...

»Oh, kakšna neroda sem! Barantam ko za grunt, na jed se ti ne spomnim.« Teta je zropotala po začrnelih stopnicah na podstrešje ter privlekla celo prekajeno

pleče; iz miznice je vzela načet hleb kruha, strica pa spodila v klet po polič vina.

»Najprvo se bomo dobro imeli in šele potem govorili.« Točila je dekletoma rdečerumeno vino ter ju silila z jedjo.

»Ne moreš si misliti, kakšna deklina je postala Cilika. — Pa Urban šele, Urban, to ti je seme! Moramo mu sporočiti, da si prišla; bo koj v nedeljo privihral sem iz Bistrice, ko ni tako daleč.«

»Veronika, se greš z nami ringaraja?« so si počasi že upali mlajši otroci obešati se krog sestrične.

»Prismode neumne«, jih je nagnala mati. »Pustite jo pri miru, da se odpočije; prav ljubi se ji danes.«

»A jutri boš?«

»Jutri pa, kar boste hoteli«, je obljubila Veronika.

»Jutri se bomo šli volka!« je desetletni Jožek od veselja prevrgel bratca ter sta se potlej oba valjala po tleh, dokler ju ni mati s palico nagnala.

»Ti bomo pokazali našo gugalnico, Veronika! Včeraj jo je Brožek naredil na tisti debeli bukvi tam ob cesti.«

»Pa po gobe boš šla z nami zgodaj zjutraj, da nas ne bo strah, jeli? — Zdaj najbolj rasejo črne kravše v Klinovi gošči.«

»V graščinski frati jih je še več«, je vedela Tončka.

»Ni res, v Klinovi jih je več.«

»Boš tiho! — Bom le vedela, da jih je več v frati ...«

Iz otročjega vrisča in trušča je našla Veronika danes svoj prvi smehljaj.

Ko je pošiljal večer na nebo prve zvezde, sta sedeli s Fefko pod košato brajdo pred hišo. Teta se je mudila s kuho in živino. Fefka kar ni mogla prehvaliti kraja in ljudi. Kako so dobri, prijazni in postrežljivi; kar žal ji bo, ko bo morala jutri oditi.

Dol iz vasi se je utrgala pesem. Kakor se laporski fantje radi pretepajo, tako so tudi na glasu zavoljo lepega petja. Še teta je s praznim pomijnikom v roki obstala na pred dverju in poslušala:

»Je rinčica padla z mize na tla,
pa naj'na ljubezen po morju je šla ...«

Prvikrat po tisti omedlevici v bolnišnici je zdaj ob fantovski pesmi v Veroniki nekaj zganilo peruti. Pod tem toplim zgibom se je pričel taliti led in prvič od takrat se je razjokala, da se je stresla zelena brajda.

»Bog, če mi ne boš zdrobil tega premehkega srca, ter namesto njega dal kamna, bom v resnici še znorela!«

»Preveč tih večer je nocoj«, je vstopil stric iz hleva ter si brisal roke v višnjev predpasnik. »Utegne se pripraviti za dež.«

Iz kuhinje je prišla teta. Postavila je na mizo pod brajdo veliko zeleno latvico kislega mleka, pokritega z debelo plastjo smetane.

»Jejta! — S takim vama Ljubljancani niso mogli postreči.«

Potlej je šla vsa družina v hišo. Pred bridko martro v kotu je začel stric počasi in slovesno:

»Angel Gospodov je Mariji češčenje prinesel in spočela je od Svetega Duha ... Devica Marija se je nizko priklonila, te svete besede je govorila: Jaz sem dekla mojega Boga ... Sveta Beseda je kri in meso postala in med nami prebivala in med nami ostala ...«

»Nika!

Ker mi oči kljub slepoti le ne vidijo tako dobro, da bi mogel prek hribov in dolin videti v Tvojo vas, Ti pošiljam to pikanje ter se ti obenem naznanjam na skorajšnji obisk. Po tolikih letih — če znam prav računati, jih bo že šest — bi močno rad spet govoril s Teboj. Potlej bom lahko spet novih šest let glodal spomine lepših časov.

Kar se tiče razdrtih mostov, Nika, še zmerom in celo vsak dan bolj vztrajno trdim, da so v nepopravljivem stanju. Bržkone si zdaj tudi Ti že prišla do tega spoznanja... O vsem se bova pogovorila, kadar boš začula moj milo doneči glas.

Dotlej pa Te lepo pozdravlja
sam svoj

Andrej

Na trdem papirju je Veronika tipala črke, sestavljene iz pik ter počasi slovkala besede. Njena druga gospodinja jo je bila takoj prvo leto poklicala nazaj v Ljubljano in jo poslala v šolo za slepe. Tam se je navadila njihove pisave. Tako se lahko vsaj nekoliko razgovori s svojimi prijatelji zunaj v svetu. Na polici v svoji sobi ima celo nekoliko knjig z vzbočenimi črkami. Ni mnogo, skoraj vse že zna na pamet, pa ji vendarle skrajšajo prenekatro dolgo uro.

V miznici poišče svojo pisalno pripravo in prične pikati. Mora odgovoriti zvestemu Andreju in mu povedati, da se že zdaj veseli snidenja z njim. Ubogi fant, podoba je, da se mu je bolezen zares spremenila, prav kakor je slutil in vedel vnaprej... Potem se začudi: kaj je res že šest let odtlej?

Seve, kaj ne vidi, da se bo zdaj že skoraj Cilika omožila, ki je bila takrat še otrok, Urban je že pred kratkim dobil sina. Zdaj sta tudi Franček in Lizika že velika. Prvega je vzel k sebi Urban, ki je začel na svoje, Liziko so morali dati učiti kuhanja, ko je imela takšno veselje. Oče se je tudi postaral, je celo že drugič vdovec, a trden in zdrav je še vedno. Velikanske množine popitega alkohola mu niso, hvala Bogu, nič kaj dosti škodile. Le roke so se mu menda začele po malem tresti. Pogosto pride pogledati sem k Veroniki, le ona v vseh teh letih še ni bila na Stanovskem. Povsod drugam gre rada, le tja gor ne more. Zdi se ji, da bi jo razneslo presilno občutje.

Ko se bo Cilika omožila, bo šla k njej. Hoče jo imeti pri sebi. Kajpak, prišli bodo otroci... Otroci! Pri tem se Veronika mehko razneži. Kaj bi bilo, če bi ji bil takrat Bog uslišal tisto neumno molitev? — Kaj bi zdaj otroci s kamnom! Res se ji je srce spremenilo. Na suhi, izžgani poseki je potem začelo počasi poganjati mlado silje: otroci in pesem. To dvoje ji je ostalo v življenju. Urban ji je kupil citre in neki upokojen učitelj iz Bistrice jo je hodil poučevati. Citre so ji postale neločljiv tovariš. Pomagajo ji pozabljati živeti. Tako je našla Veronika zopet svojo pesem in pesem je našla svojo Veroniko.

Včasih je mislila, da bi moglo srce zares kdaj umreti. Zdaj vidi, da lahko umre ljubezen med moškim in žensko,

če je obsojena na smrt, srce pa bo udarjalo svoj tiktak, dokler ga ne zasuje lopata. Ne more drugače, ker je z njim upanje, ki ni od tod. — Otroci in pesem! — Je na svetu še kaj drugega večno mladega ko to dvoje?

Veronika sedi pod brajdo, obloženo s sivomodrim grozdem izabele. Domači so na njivi, njo so postavili za varuha. Na mizi pred njo leže citre. Beli prsti brodijo po strunah, kakor bi preštevali rumeno zlato. Ne veš, ali lije pesem iz teh ozkih prstov ali iz grla. Od domačega sonca in vetra zagorel obraz je še vedno lep, le nekam poglobljen in z ostrimi črtami ob ustih. S široko odprtimi, mrtvo praznimi očmi je obrnjena proti cesti, tik pod brajdo.

»Zakaj ne hodiš več skozi vas
po gladki cesti mimo nas,
zakaj ob mlinu hodiš zdaj ...«

Citre utihnejo, slepka prisluhne. Na cesti pred hišo se čujejo gosti koraki. Drobnost otroško stopicanje in čebljanje, ki ga ustavljajo starejši glasovi. »Pssst!« je ukazal otrokom moški glas, ki mu očitno ni bilo po volji, da je prenehala z igranjem. Potlej začuje za svojim hrbtom:

»Kar nadaljuj, Veronika, tako lepo igraš!«

Glas je Florijanov, takoj zatem uskoči še Franckin: »Dober dan!«

»No, Florijanček in Metka, dajta roko tetki in lepo jo pozdravita!« priganja oče.

Veronika se nasmehne. »Kaj je tudi on že uganil, da sem vsem otrokom tetka, ki pripoveduje pravljice!« In že boža mehka otroška ličeca, se jim smehlja in sprašuje, koliko so stari, če so kaj pridni in kako veliki so že ...

»Dopust imam in smo prišli domov pogledati. Pa mi Francka ni dala prej miru, da smo te morali obiskati.«

»Mama, zejna!« je potožila Metka in Francka je morala z njo k studencu. Florijan je vtem z robcem obri-
sal svojemu sinčku nos, potlej se čisto mirno odkašljajl:

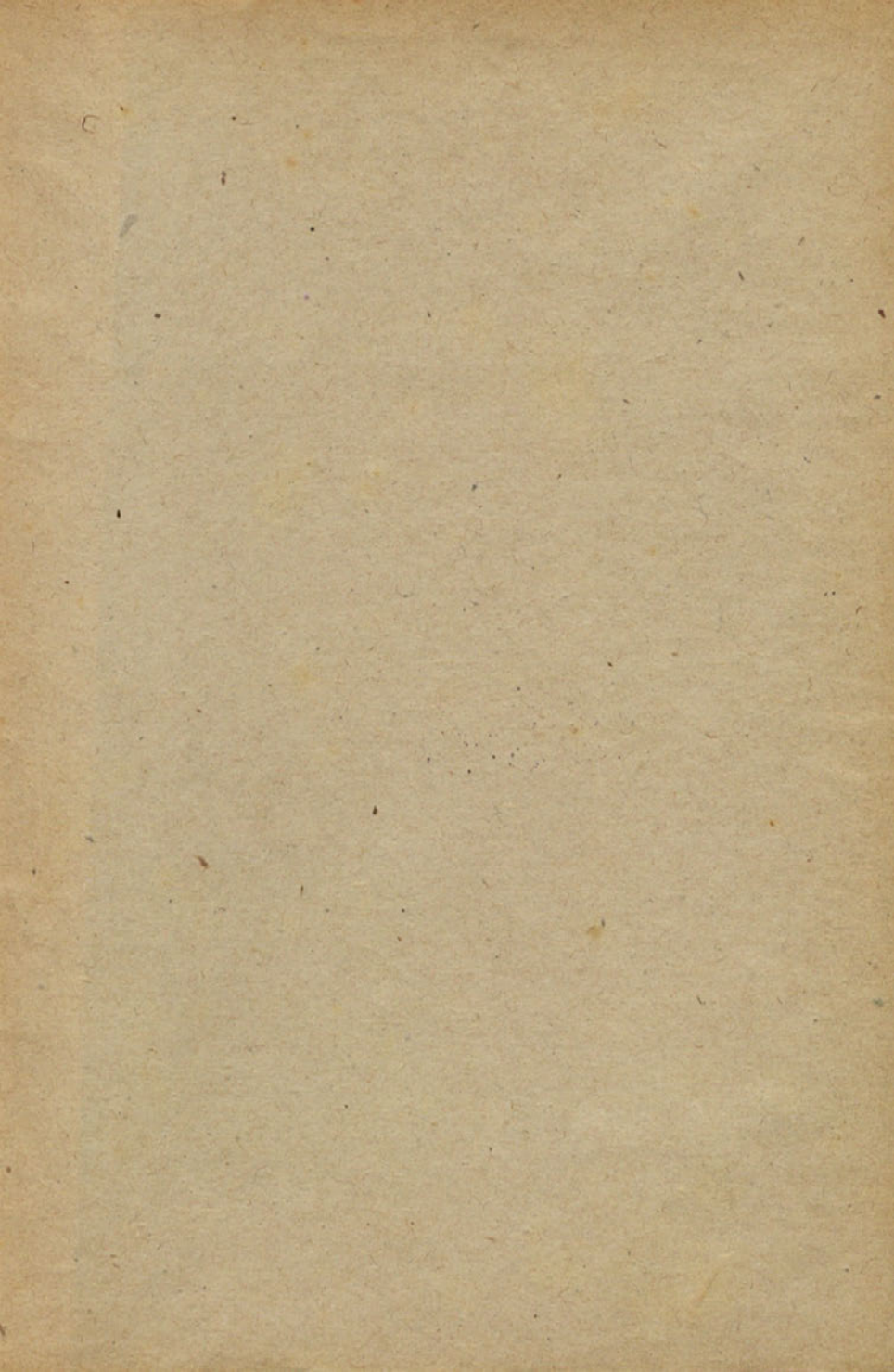
»Zakaj mora biti tako?!«

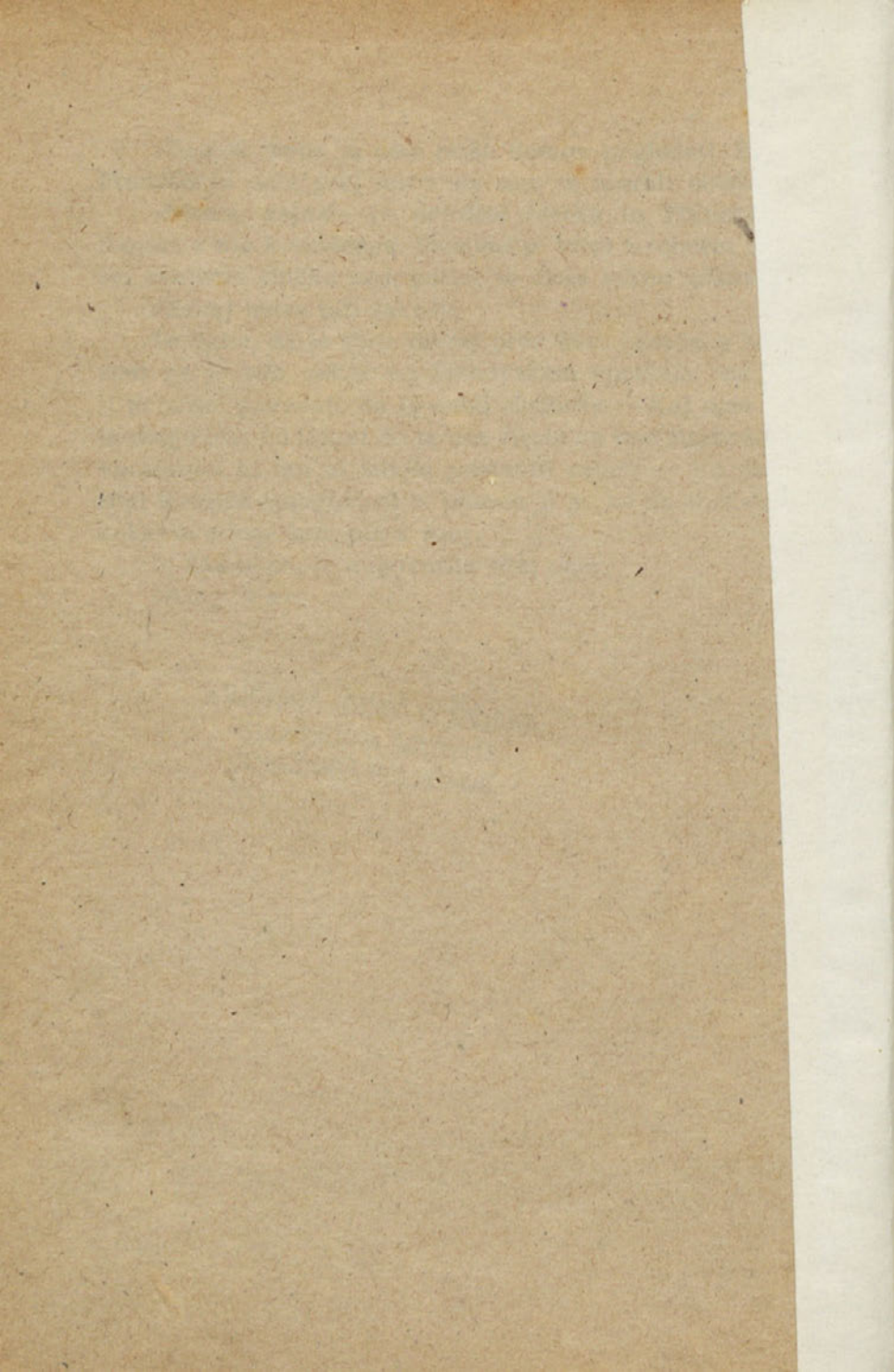
Le kako, da je zinil skoraj prav tiste besede, s katerimi ga je bila nekoč na Stanovskem vprašala ona, ko ji je prišel povedati, da je dobil službo?« — Kaj niso vsa ta dolga leta od takrat do te ure visela na tem strahotnem vprašanju, ki mu ni mogla pristaviti pike!? — Ko pa je zdaj Florijan spregovoril te besede, ji je, ko da si iz dalje nekaj svetlega krči pot k njej...

In kakor on, je odgovorila zdaj ona:

»B o g v e.«

KNJIŽNICA JOSIPA VOŠNJAKA
SLOVENSKA BISTRICA
KNJIŽNICA POLJČANE

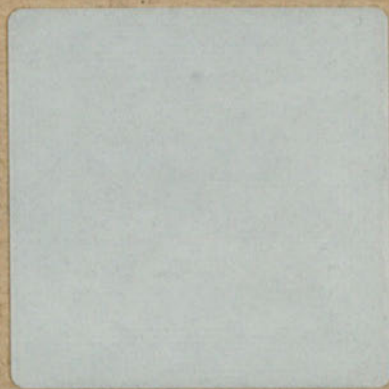

10/20

140 -

111

KNJIZNICA JOSIPA VOŠNJAKA
SLOVENSKA BISTRICA

SB d 82-311.2

BRAČIČ J.

Razdrti

0021607

COBISS •